

The Project Gutenberg eBook of Genoveeva Brabantin kreivitär, by Christoph von Schmid

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Genoveeva Brabantin kreivitär

Author: Christoph von Schmid

Release date: January 29, 2006 [EBook #17628]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GENOVEEVA BRABANTIN KREIVITÄR ***

Produced by Matti Järvinen, Tuija Lindholm and Distributed

Proofreaders Europe.

GENOVEEVA BRABANTIN KREIVITÄR

HURSKAS KERTOMUS SUURISTA KÄRSIMYKSISTÄ JA VIATTOMUUDEN LOPULLISESTA VOITOSTA

Suomennos JOHANN CHRISTOPH von SCHMID'in saksankielisestä kansankirjasta

Ensimmäisen kerran julkaissut
Kustannusosakeyhtiö Kirja 1922.

ENSI PAINOKSEN ESIPUHE

Nähdessään nimen »Genoveeva» vilahtaa varmaankin monen mielessä hymynsekainen kummastus siitä, mitä varten on uudelleen suomennettu ja painettu tämä ikivanha kertomus, joka on sisällykseltään ja kertomatavaltaan niin kaukana kaikesta nykyaikaisesta kirjallisuudesta. Siihen on kuitenkin monta syytä. Ensiksikin se on naivisuudessaan ja pyhimystarumaisessa hurskaudessaan nykyajalle niin uutta, että sitä vaipuu lukemaan jonkinmoinen hämmästelevä uteliaisuus mielessään; toiseksi sen lukeminen tarjoaa tuulahduksen niiltä ajoilta, jolloin ihmismieli ei ollut vielä niin epäilyksien ja ristiriitojen raastama kuin nyt, vaan jolloin se eli naivin lapsuususkon aikaa; kolmanneksi on tämä kirjanen ollut jo

ammoin kansamme mielilukemista, josta se nähtävästi sai hengelleen tyydytystä. Kaikki tämä tekee sen, että Genoveeva lukiessa syntyy vähitellen mielessä runollinen, legendamainen tunnelma, jolla on viehättävä ja rauhoittava kauneusarvo, ja siksi on syytä pitää sitä edelleenkin kansamme saatavilla.

Genoveeva on Saksan kansankirjallisuuden liikuttavimpia tarinoita, jonka ensimmäiset laitokset ilmestyivät vuosisatoja sitten. Se on antanut aiheita taidekirjallisuudelle, romantiikan suurtarinoille kuten esim. L. Tieck'ille ja Fr. Hebbelille, säveltäjille, kuten esim. R. Schumannille ja B. Scholzille, ja herättänyt tiedemiesten mielenkiintoa, jotka monissa teoksissa ovat yrittelleet juontaa sen alkua ja selittää sen ehkä mystillistä laatua. Mutta kansalle, joka sitä tänäkin päivänä lukee, se on ennen muuta liikuttava kertomus taivaallisesta viattomuudesta ja puhtaudesta, jota synnin saasta koetti vetää lokaan, aiheuttaen sille yli-inhimillisiä kärsimyksiä, mutta joka juuri näiden taivaallisten ominaisuuksiensa avulla kesti kärsimykset ja saavutti lopulta niistä täyden korvauksen. Antakaamme se uudelleen kaikkien käsiin, nautinnoksi ja opetuksiksi sekä koetelluksi vanhanaikaiseksi »ylösrakennukseksi» sekä aikuisille että lapsille.

Kustantaja.

I

Genoveeva joutuu Siegfried-kreivin puolisoiksi

Pyhä Genoveeva-kreivitär syntyi Saksassa monta vuosisataa sitten ja eli aikana, joka oli maalle hyvin ilahduttava ja siunauksellinen. Evankeliumin aamurusko oli jo hälvettänyt pakanuuden pimeyden Saksasta, ja Jeesuksen lempeä oppi vaikutti suuressa määrin hillitsevästi urhoollisten germaanien raakoihin tapoihin. Itse karu, viljelemätön maaperäkin muuttui kristinuskon ensimmäisten julistajien uutterasti muokkaamana hedelmällisemmäksi. Äärettömät metsä-alueet pakotettiin väistymään viljavien vainioitten ja kukoistavien puutarhojen tieltä. Monet saksalaiset ruhtinaat iloitsivat siitä kahtalaisesta siunauksesta, mitä tämä jumalainen uskonto levitti heidän maihinsa, ja suosivat kilvan tätä taivaista oppia.

Kristinuskoa suosiviin ruhtinaihin kuului myös Genoveevan isä, Brabantin herttua. Häntä ihailtiin yleisesti ylevän urhoollisuutensa ja uljaan taistelukuntansa vuoksi, ja kristillisen mielialansa, työteliään ihmisrakkautensa ja horjumattoman oikeamielisyytensä tähden hän sai osakseen yleistä kunnioitusta ja rakkautta. Hänen puolisonsa, herttuatar, oli kaikissa jaloissa avuissa täysin hänen vertaisensa ja he olivat kuin yksi sydän ja yksi sielu. Genoveeva oli ruhtinaallisten vanhempiensa ainoa lapsi ja heidän molempien sanomattomasti rakastama ja erinomaisesti kasvattama.

Genoveeva osoitti jo lapsena omaavansa sangen terävän järjen ja erittäin jalon, tunteikkaan sydämen; koko hänen olemuksensa oli harvinaisen lempeä, säveä ja rakastettava. Kun herttuatar sen ajan tavan mukaan istui rukkinsa ääressä, istahti pieni viisivuotias Genoveeva vähäiselle, somalle jakkaralle äitinsä viereen, tarttui tavattoman taitavasti värttinään ja osasi pian hennoilla sormillaan kehrätä mitä hienointa lankaa. Kehrätessään teki hän kaikenlaisia älykkäitä kysymyksiä, vastasi jokaiseen kysymykseen sattuvasti ja lausui joka sanan verrattoman lempeästi, selvästi ja järkevästi. Ken hänet näki, virkkoi hämmästyneenä, että siitä lapsesta varmaan vielä tulisi jotain erikoista. Kun hän kymmen-, kaksitoista-vuotiaana tuli kirkkoon ja yksinkertaisessa, valkeassa puvussaan vanhempiensa välissä polvistui alttarin edessä olevalle purppuraiselle rukousjakkaralle, muistutti hän herttaisine, hartaan hurskaine kasvoineen, viattoman puhtaine rusoposkineen, pitkine, kullankellertävine kutreineen ja kirkkaine sinisilmineen taivaan enkeliä. Todellisena lohdun tuojana hän ilmestyi kurjiin hönkeleihin. Hän toi köyhille lapsille vaatteita, joita itse oli valmistanut, ja antoi äideille monta kultarahaa, jotka herttua oli hänen omia koristuksiaan varten lahjoittanut. Täpötäysi kori käsivarrella hän usein jo aamuvarahisella tai vielä iltamyöhällä kiiruhti sairaitten luo ja toi heille virkistäviä ruokia. Monta kallisarvoista hedelmää, joita silloin vain harvoin nähtiin Saksassa, hän säästi sairaittensa virvokkeeksi. Täysi-ikäisenä neitona hän oli oikea viattomuuden ja kauneuden perikuva, ja kaikki hurskaat äidit asettivat tuon herttuallisen immen lapsilleen hurskauden, siveyden, ahkeruuden ja kaiken herttaisuuden ihanteeksi.

Siegfried-kreivi, joka oli erinomaisen uljas ja ulkomuodoltaan ylevä ja jalo ritari, pelasti kerran herttuan hengen taistelussa. Herttua toi hänet sotaretkeltä mukanaan kotiin, oppi pian rakastamaan häntä kuin omaa poikaansa ja antoi hänelle tyttärensä puolisoiksi. Kun koitti aamu, jona Genoveevan ja hänen miehensä oli lähdeävä, ei koko herttuallisessa linnassa eikä laajalti sen ympäristössä yksikään

silmä jäänyt vettymättä. Genoveeva itse aivan kylpi kyynelissä.

Kunnianarvoisa isä sulki hänet vielä kerran syliinsä, kostutti häntä kyynelillään ja sanoi: »Lähteös siis, lapseni! Äitisi ja minä olemme jo vanhoja. Me jäämme tänne molemmat emmekä tiedä, näetkö milloinkaan enää kasvojamme. Mutta Jumala kulkee kanssasi ja on kaikkialla luonasi. Pidä Hänet aina silmäisi edessä ja sydämessäsi kuten vanhemmiltasi olet oppinut, äläkä koskaan väisty hiuskarvankaan vertaa oikealle tai vasemmalle Hänen tieltään; silloin saatamme olla huoletti sinusta ja kerran turvallisin mielin kuolla!»

Sitten äiti syleili häntä vapisevin käsivarsin ja saattoi itkultaan ja nyyhkytyksiltään tuskin sanaakaan lausua: »Jää hyvästi, Genoveeva, ja Jumala sinua johtakoon! Ah, en tiedä, mikä lienee kohtaloksesi suotu, sydäntäni kouristavat kaikenlaiset surulliset aavistukset. Sinä olit aina hyvä tytär, olit suurin maallinen ilomme, etkä milloinkaan meitä murehduttanut — oi, pysy edelleen hyvänä! Älä milloinkaan tee mitään, jota sinun Jumalan ja vanhempiesi edessä täytyisi hävetä. Vielä kerran, pysy hyvänä, silloin on kaikki hyvin. Joskaan emme enää milloinkaan tapaisi toisiamme täällä maailmassa, niin näemmehän sitten taivaassa kumminkin varmaan toisemme».

Sitten kääntyivät molemmat vanhemmat vielä kreivin puoleen sanoen: »Ota hänet siis, poikamme. Hän on meidän suurin kalleutemme. Hän on sinun arvoisesi. Pidä häntä rakkaana ja ole nyt hänelle isänä ja äitinä». Siegfried-kreivi lupasi kaiken ja polvistui Genoveevan kanssa saamaan isän ja äidin siunauksen.

Silloin lähestyi Hildolf-piispa, joka vielä oli linnassa vihittyään Siegfried-kreivin ja Genoveevan. Hän oli hurskas, kunnianarvoisa vanhus, jolla oli lumivalkeat hiukset ja punertavat posket. Hänkin siunasi nuoria ja sanoi vielä erikoisesti Genoveevalle: »Älkää itkekö, jalo, nuori rouva! Jumala on suova teille suuren onnen, mutta toisenlaisen, kuin miksi sen kaikki täällä kuvailevat. On kumminkin tuleva päivä, jolloin kaikki tässä olevat kiittävät siitä Jumalaa. Muistelkaa näitä sanojani, rakastettu tytär Herrassa, kun teille jotain tavatonta tapahtuu — ja Herra olkoon kanssanne!»

Hurskaan, jumalaapelkääväisen vanhuksen näitä sanoja lausussa valtasi kaikki läsnäolijat hiljainen aavistus tulevista, erikoisista kohtaloista, ja yleinen surumielisyys vaihtui äänettömäksi, luottavaksi Jumalan ja Hänen pyhän kaitselmuksensa palvonnaksi. Sitten kreivi auttoi haikeasti itkevän, nuoren puolisonsa, jonka posket olivat kasteisen liljan kaltaiset, odottavan, koristetun hevosen selkään, hyppäsi itse ratsunsa selkään, ja molemmat lähtivät lukuisan ritarisaattueen seuraamina.

II

Siegfried-kreivi lähtee sotaan

Kreivin linna, Siegfriedsburg nimeltään, sijaitsi korkealla vuorella, kahden ihanan virran, Reinin ja Moselin, välissä, viehättävän kauniissa seudussa. Kun kreivi nuoren puolisonsa kanssa lähestyi linnanporttia, seisovat jo kaikki palvelijat ja alustalaiset, miehet ja naiset, nuorukaiset, neitokset ja lapset juhlapukineissaan valmiina tervehtimään jaloa morsiusparia. Linnanportti oli koristettu vihrein lehvin ja kukkasin ja tiellekin oli siroteltu kukkia ja tuoreita lehtiä. Kaikkien silmät olivat kohdistetut Genoveevaan, kaikki seisovat uteliaina nähdäkseen uutta valtiatartansa. Kun he nyt lähempää näkivät hänet, valtasi hämmästyks kaikki. Sillä koska Genoveevan kasvot olivat puhtaan, lempeän, taivaisen sielun tosi kuvastin, oli niissä todellakin jotain taivaallista ja ne loistivat ylikuonnollista kauneutta.

Genoveeva laskeutui hevosen selästä ja tervehti kaikkia mitä lempeimmin ja mitä suloisimmin sanoin. Hän puheli etupäässä äitien kanssa, jotka lapset käsivarsilla tai heitä kädestä taluttaen seisovat hänen ympärillään. Niin ystävällisiä sanoja hän heille lausui ja niin runsaasti antoi lahjoja lapsille, joiden nimeä ja ikää hän hyväntahtoisesti kysyi, että äidit ja lapset olivat ihastuksissaan. Mutta kun kreivi sitäpaitsi vielä Genoveevan pyynnöstä, kuten hän vakuutti, julisti sotilaille ja palvelijoille kuukaudeksi kahdenkertaisen palkan, alustalaisille vuodeksi verovapauden ja köyhille mökkiläisille runsaan vilja- ja puulahjoituksen, silloin puhkesivat kaikki äänekkäisiin riemuhuutoihin, vuodattivat ilokyyneliä, ylistivät itseään ja kreiviä onnellisiksi, ja tuhansia hartaita toivotuksia nuorelle parille kohosi taivasta kohden. Vieläpä kreivin vanhat sotilaatkin, jotka hänen kunniaukseen vakavin kasvoin ja liikkumattomina seisovat kunniaa tehden, vuodattivat kirkkaita kyyneliä, jotka vierivät pitkin heidän parrakkaita poskia.

Siegfried ja Genoveeva elivät mitä onnekkaimmassa sovussa. Mutta tämä autuus kesti vain muutamia

viikkoja. Eräänä iltana myöhään aterian jälkeen, kun tulet jo oli sytytetty, istuivat he molemmat tyytyväisinä arkihuoneessa. Genoveeva kehräsi ja lauloi, ja Siegfried säesti hänen lauluaan kitaralla. Silloin kuulivat he äkkiä ulkoa linnan edustalta sotatorven toivotusta. »Mitä tämä merkitsee?» kreivi huusi tallimestarilleen, joka samassa riensi sisään. »Sotaa!» vastasi tämä. »Maurilaiset ovat hyökänneet Espanjasta Ranskaan ja uhkaavat hävittää kaiken tulella ja miekalla. Kaksi ritaria saapui juuri mukanaan käskyjä kuninkaalta. Meidän on, mikäli mahdollista, jo tänä yönä lähdettävä matkaan yhtyäksemme viipymättä kuninkaan sotajoukkoon». Kreivi kiiruhti heti portaille, toivotti ritarit tervetulleiksi ja vei heidät senjälkeen suureen ritarisaliin. Pelästynyt kreivitär riensi keittiöön toimittamaan kestitystä vieraille. Kreivi vietti koko yön sotavarustuksia tehden, lähettäen sananviejiä ympäri seutua ja järjestäen kaiken poissaolonsa varalta. Kaikki lähiseudun ritarit kokoontuivat hänen linnaansa, joka nyt kajahteli aseiden kalskeesta, rautapaitaisten miesten askelista ja kannusten kilinästä. Kreivittärellä oli koko yöksi työtä kestitessään niin monta miestä ja huolellisesti kootessaan vaatteita ja kaikenlaisia muita tavaroita, jotka kreivi tarvitsi matkalle. Aamun sarastaessa olivat kaikki ritarit rautapaidoissaan kokoontuneet saliin, ja kreivi seisoi heidän keskellään kiireestä kantapäähän rautaan puettuna ja liehuva höyhentöyhtö kypärissä. Linnanpihalle olivat ratsuväki ja jalkaväki jo asettuneet kuin taistelujärjestykseen odotellen häntä.

Genoveeva astui nyt saliin ja ojensi ritariajan tavan mukaan puolisolleen miekan ja peitsen. »Käytä näitä aseita Jumalan ja isänmaan puolesta, turvattoman viattomuuden suojaksi ja ylimielisten rikoksellisten kauhuksi!», hän sanoi ja vaipui sitten yhtä vaaleana kuin liina hänen kädessään puolisonsa syliin. Peloittavat aavistukset tulevasta kärsimyksistä, joita hän ei vielä kumminkaan osannut mielessään selvittää, täyttivät hänen sydämensä. »Ah, Siegfried, entä jos et enää palaisikaan!» hän huokasi kätkien kasvonsa nenäliinaansa. »Ole turvallisella mielin, Genoveeva», kreivi sanoi. »Vastoin Jumalan tahtoa ei kukaan minua kaada. Kaikkialla olemme Jumalan kädessä. Olemmehan kotona yhtä lähellä kuolemaa kuin taistelutantereellakin, ja yksin Jumalan käsi pitää sitä meistä joka hetki loitolla. Hänen suojassaan olemme keskellä verisintä taistelua yhtä hyvässä turvassa kuin muuten linnassamme. Jumala on sotajoukkojen jumala ja vahva linna. Ken Jumalaa pelkää, hänellä ei ole muuta mitään pelättävää. Ällös siis huolehdi, rakas vaimoni, vaan ole minun suhteeni levollinen. Huolenpidon sinusta ja linnasta ja koko kreivikunnasta olen lähinnä Jumalaa uskonut täkäläiselle uskolliselle huoneenhaltijalleni. Hän on tästälähin linnanvouti ja tilusteni haltija. Ja nyt uskon sinut Korkeimman haltuun. Jää hyvästi, muistele minua ja rukoile puolestani!»

Genoveeva saattoi häntä kivisiä kiertoportaita alas kaikkien ritarien seurattessa. Heti kun he astuivat linnanpihalle, toitahtivat torvet ja joukkojen heiluttamat säilät välkähtivät nousevan auringon valossa kreiviä tervehtien. Tämä heittäytyi ratsunsa selkään, katsahti vielä kerran hellästi Genoveevaan ja ratsasti silmiin kihoavia kyyneliä salatakseen kiireesti tiehensä. Ukkosen jylinällä ratsastivat ritarit ja ratsupalvelijat hänen jäljessään yli notkuvan laskusillan. Genoveeva katseli tornista joukkuetta, kunnes se häipyi hänen näkyvistään, sulkeutui sitten huoneeseensa eikä nauttinut koko päivänä enää palastakaan.

III

Genoveevaa syytetään viattomasti

Genoveeva eli kreivin lähdettyä mitä suurimmassa hiljaisuudessa. Kun aamunkoitte levisi kuusikkojen latvoille, tapasi se hänet jo ikkunansa äärestä työskentelemästä, ja monta kyyneltä vierähti silloin kastehelminä kukkasille, joita hän kirjaili. Messukellon helähtäessä hän kohta kiiruhti linnan kappeliin ja rukoili palavasti puolisonsa puolesta. Ei milloinkaan nähty hänen paikkaansa jumalanpalveluksen aikana tyhjänä, ja monta iltapäivähetkeäkin hän vietti siellä yksinään. Hän kokosi linnavuoren juurella sijaitsevan kylän tytöt, opetti heille kehruuta ja tarinoi heille työn ohella kaikenlaista kaunista. Kuten hän lapsuudestaan asti oli ollut köyhien ja sairasten ystävä, niin oli hän nyt todella niitten äiti. Ei ollut yhtään puutteenaista, jolle hän ei olisi antanut työtä ja ansiota, ja missä vain joku sairasti, siinä mökissä hän kävi tätä tervehtimässä, ja hänen ystävällisyytensä ja lempeä puhelunsa sulostuttivat sairaan katkerimmatkin lääkkeet. Iltaisin hän kehräsi palvelijoitten parissa ja usein vielä yömyöhällä, kun kuu kumotti korkeasta ikkunasta, hän istui yksinäisessä kammiossaan ja lauloi jotakin hurskasta laulua kitaralla säestäen. Koko linnassa hän piti yllä hyvää järjestystä ja puhtaita tapoja, mikäli se oli hänen vallassaan, eikä sietänyt alustalaisissaan mitään väärää.

Taloudenhoitaja, jolle kreivi oli uskonut kaiken omaisuutensa, oli nimeltään Golo. Hän oli hieno, sivistynyt mies ja osasi liehakoivilla puheillaan voittaa melkein jokaisen puolelleen. Mutta samalla hän

oli jumalaton ja tunnoton. Omaa etuaan ja huviaan hän harrasti yli kaiken. Hän ei laisinkaan välittänyt siitä, oliko hänen menettelynsä hyvää tai oikeutettua, kunhan se vain oli hänelle itselleen hyödyksi tai hauskuudeksi. Siksi hän kreivin lähdettyä alkoikin esiintyä käskevänä valtiaana. Hän käytti upeampia vaatteita kuin kreivi, piti suuria kemuja, pani joka päivä toimeen monenlaisia huveja ja tuhlassi siten isäntänsä omaisuutta. Sen ohessa hän kohteli kreivin vanhoja, uskollisia palvelijoita ylimielisesti, niukensi halvimman päivätyöläisenkin hyvin ansaitun palkan eikä sallinut enää antaa murustakaan yhdellekään köyhälle. Ainoastaan Genoveevaa hän tähän asti oli kohdellut mitä syvimmällä kunnioituksella osoittaen häntä kohtaan rajatonta ystävällisyyttä ja palvelevaisuutta. Genoveeva kohteli häntä aina vakavasti ja arvokkaasti, puhui hänen kanssaan vain välttämättömimmistä seikoista ja muistutti vain hänelle aina hänen velvollisuuksiaan. Aluksi näytti Golo tottelevan häntä ja yritti mitä huolellisimmin salata häneltä virheitään tai ainakin puolustaa niitä. Mutta vähitellen hän kävi yhä rohkeammaksi, jopa lopulta niinkin julkeaksi, että teki hänelle häpeällisimpiä tarjouksia, mitä konsanaan voi tehdä kunnialliselle naiselle. Genoveeva karkoitti Golon luotaan kaikella sillä inholla ja vastenmielisyydellä, minkä tämä ansaitsi, mutta siitäpä Golo alkoi raivoisasti vihata linnanrouvaa ja päätti tuhota hänet.

Genoveeva, joka aavisti paha, kirjoitti kreiville, kertoi aivan totuudenmukaisesti Golosta ja lopetti kirjeensä hartaasti pyytämällä puolisoaan poistamaan tuon vaarallisen ihmisen. Kreivin keittiömestari, joka oli perin kelpo mies eikä muuta halunnut kuin hänen valtakuntansa parasta ja voimainsa mukaan ehkäisi Golon pahoja aikeita, oli nimeltään Drako. Tämä otti tehtäväkseen kreivittären kirjeen lähettämisen uskotun miehen mukana salaisesti kreiville. Mutta tämä aie ei ollutkaan jäänyt huomaamatta ovelalta Gololta. Sinä hetkenä, jolloin Genoveeva aamulla varhain huoneessaan antoi kirjeen Drakolle, ryntäsi Golo paljastetuin miekoin huoneeseen, pisti viattoman Drakon hänen silmiensä edessä kuoliaaksi ja nosti kauhean mellakan. Kaikki linnan asukkaat kokoontuivat kiireesti. He näkivät kreivittären kauhusta nääntynein kasvoin ja sanatonna vaipuneen nojatuolille ja kunnan Drakon viruvan verissään hänen jalkainsa juuressa. Golo syyti nyt sellaisia valheita jaloa, viatonta kreivitärtä vastaan, että kaikki linnan palvelijat sitä kuullessaan punastuivat. Sitten hän heti lähetti sananviejän saattamaan kreiville yhtä valheellisen panettelukirjeen, syytti Genoveevaa, puolisoista hurskainta ja viattominta, uskottomuudesta ja kunniaattomuudesta ja heitätti hänet sitten linnan syvimpään torniin.

Golo tunsu tarkalleen isäntänsä luonteen. Hän tiesi, että kreivi kyllä oli hyvin jaloluontoinen, oikeudenmukainen, säälivä ja ylevä, mutta ettei hän kaikkien oivallisten ominaisuuksiensa ohella kyennyt hillitsemään taipumusta äkkiä kuohahtavaan vihaan, loukkaantumiseen ja mustasukkaisuuteen. Siksi hän itsekseen arveli: »Tuon muuten niin kunnollisen miehen ainoa, hillitsemätön taipumus on kuin rengas karhun kuonossa. Siitä saattaa häntä taluttaa, mihin ikinä haluaa». Golo luotti varmasti siihen, että kreivi ensi vihan vimmassa kai antaisi käskyn surmatakin Genoveevan.

IV

Genoveeva vankeudessa

Torni, joka oli määrätty pahantekijöitten vankilaksi ja jota kansa nimitti vain vaivaisten syntisten torniksi, oli hirvittävin linnan torneista. Genoveeva ei ollut milloinkaan voinut kulkea sen ohi tuntematta salaista kauhua ja säälimättä sydämestään vankiraukkoja. Ja nyt hän itse makasi tämän tornin pohjalla! Hänen vankilansa oli kylmä, ummehtunut ja kammottava kuin hautaholvi. Kiviseinät olivat tummanharmaat ja monin paikoin kosteudesta homehtuneet. Lattia oli laskettu punaisilla tiilikivillä. Ei konsaan sinne päivä paistanut eikä kumottanut lempeä kuu. Se vähäinen päivänvalo, joka tunkeutui pienen, mustan rautaristikon läpi ja valaisi Genoveevan hohtavanvalkoista pukua, oli samalla vain omiaan paljastamaan tämän kaamean paikan hirmuja. Pelosta ja kauhusta väristen ja melkein tuskan ja surun lamauttamana istui hän olkivuoteellaan. Hänen vieressään oli saviruukullinen vettä, ja musta leivänkannikka oli hänen ainoana ravintonaan.

Heti kun Genoveeva oli tointunut ensimmäisestä kauhun- ja tuskanhuumauksestaan, risti hän palavan hartaasti kätensä, katsahti taivasta kohden ja rukoili kuumia kyyneliä vuodattaen: »Oi, rakas taivaallinen Isä! Täällä syvällä maan sisässä istun ja katsahdan puoleesi. Olen nyt aivan hylättynä. Minulla ei ole ketään muuta kuin Sinut. Ei yksikään säälivä silmä näe surkeuttani, ääneni ei kannu yhdenkään ihmisen kuuluville, mutta Sinä näet kyneleeni, Sinä kuulet huokaukseni! Sinähän olet kaikkialla läsnä, Sinä olet tässä synkässä paikassakin. Ei isäni eikä äitini tiedä minusta mitään, ja puolisoni on kaukana luotani. Kaikkien ystäväni rakastavat kätet ovat kykenemättömät minua auttamaan, mutta Sinun käsivartesi ei ole lyhennetty. Sinä voit avata vankikomeroni ovet. Oi, armahda

Sinä minua, hyvä Isä!»

Hänen silmänsä ja poskensa kävivät paljosta itkusta vähitellen aivan aroiksi. Monesti hän kumminkin istui syvän tuskansa turruttamana ja kyyneliä vuodattamatta. »Voi, kuinka onnellisia ovatkaan sentään kaikkein köyhimmät minun rinnallani!» hän kerran sanoi. »Hehän ainakin näkevät kauniin sinitaivaan ja herttaiset, viheriät niityt. Voi, jospa prinsessan asemesta olisin köyhä paimentyttö tai kreivittären sijasta kerjäläinen, kuinka hyvä minun silloin olisikaan! Voi, minulta on kaikki riistetty, eikä minulla ole mitään jäljellä! Ei aurinkoakaan enää ole olemassa minulle, vaikka siitä kaikki muut saavat nauttia! »Mutta», hän jatkoi ja hänen kyyneleensä virtasivat taas, »olethan Sinä vielä omani. Jumala. Ollos Sinä siis aurinkoni! Kohta kun Sinua ajattelen, valkenee taas sielussani, ja sydämeni, jonka kurjuus on hyisen hallan lailla jähmetyttänyt, sulaa taas kyyneliin».

Hyvin usein kunnianarvoisan piispan sanat muistuivat hänen mieleensä. »Tämä siis», hän kerran vaikeroiden huudahti, »on onni, jota sinä, hurskas mies, minulle lupasit? Kukkasportin takana odotti minua tämä pimeä tyrmä! Mutta», hän turvallisesti sanoi, »koska Sinä, Jumala, annoit minun tulla tähän vankilaan, niin täytyy sen olla minun parhaakseni. Sinä lähetät kärsimykset pelkästä rakkaudesta. Ne ovat vain verhottuja hyviä tekoja. Onnettomuuteen on kätkeyty pelkkää onnea ja siunausta kuten kätesi sulki monen hedelmän kitkerään kuoreen makean sisuksen. Niinpä tahdonkin turvallisesti mielin ottaa nämä kärsimykset isänekädestäsi. Vain Sinuun tahdon katsoa enkä valittaa vainoojieni kovuutta. Sinä tahdot näin olevan, tässä olen, Herra, tee minulle, mitä tahdot, kunhan vain suot minulle armoni! Sinun tahdottasi ei hiuskarvaakaan voida päästäni taivuttaa».

Siten rukoiltuaan hän tunsu suurta lohdutusta. Hänestä tuntui kuin olisi ääni hänen sisässään kuiskannut: »Ole rohkealla mielellä, Genoveeva! Tosin sinun vielä täytyy paljon kärsiä, mutta Herra pelastaa sinut kaikista kärsimyksistäsi! Sinä tosin nyt olet ihmisten silmissä rikollinen, mutta kerran vielä loistaa viattomuutesi aurinkoa kirkkaammin». Sitten hän vaipui virkistävään uneen.

V

Genoveevasta tulee äiti vankeudessa

Genoveeva istui kuukausimääriä vankeudessa. Tänä pitkänä aikana ei kukaan muu kuin Golo tullut hänen luokseen. Tämä teki hänelle edelleen häpeällisiä tarjouksiaan ja lupasi vain sillä ehdolla puhdistaa hänen maineensa ja vapauttaa hänet vankeudesta. Mutta Genoveeva sanoi hänelle: »Parempi on ihmisten silmissä näyttää kunniaattomalta kuin olla sellainen todellisuudessa. Ennemmin tahdon menehtyä tähän torniin kuin rikoksen avulla kohota vaikka valtaistuimelle!»

Hänen kärsimyksensä kävivät sillä välin yhä raskaammiksi. Hänelle syntyi vankeudessa poika. »Oi, rakas lapseni!» hän lausui painaen lasta vapisevin käsivarsin povelleen, »siinä nyt olet. Ja tässä kauhistuttavassa paikassa näet ensi kerran päivänvalon. Tule povelleni, että lämmitän sinua! Äitiraukallasi ei ole edes kapaloa, mihin sinut kietois. Ei yksikään ihminen ojenna hänelle edes lusikallista lämmintä lientä. Kuinka sairas, riutunut äitisi saattaisikaan sinua ruokkia. Tässä kammottavassa komerossa ei ole edes muuta paikkaa, mihin sinut panisin, kuin mätänevät oljet ja kova, kylmä kivitys. Sinunhan pakostakin täytyy kuolla kosteudesta ja kylmästä tämän pimeään, hikisen holvin alla, josta alinomaa tihkuu vettä. Voi teitä kiviä, miksi kastelette lapseni tipahtelevilla pisaroillanne? Oletteko te yhtä armottomia kuin ihmiset? Ette sentään, suokaa anteeksi, enemmän myötätuntoa teillä, mykillä kiviseinillä on. Ettehän saata enää katsella minun lapseni kurjuutta, vaan surette ja itkette kanssani».

Sitten hän katsahti taivasta kohden, kohotti värjyvin käsivarsin lastaan ja sanoi itkien: »Oi Jumala! Sinä lahjoitit minulle tämän lapsen ja annoit sille hengen. Se on Sinun lahjasi ja kuuluu Sinulle. Olkoon se myös kokonaan Sinulle omistettu. Olkoon ensi tehtäväni pyhittää se Sinulle. Minä en voi lähettää sitä pyhään temppeliisi, mutta olethan Sinä täälläkin läsnä, ja missä Sinä olet, siinä on Sinun temppelisi. Täällä ei ole ainoatakaan ystävällistä kättä, joka nostaisi hänet kastemaljasta, ei pappia, joka muistuttaisi isälle ja kummille heidän velvollisuuksiaan. Siksi tahdon minä, hänen äitinsä, olla hänelle samalla kertaa kummina, isänä ja pappina. Lupaam siis tässä juhlallisesti. Jumala — jos suot lapseni ja minun elää siksi — kasvattaa tätä lasta uskossa Sinuun, opettaa häntä tuntemaan Sinua ja rakastamaan Sinua ja kaikkia ihmisiä, lupaan varjella häntä pahasta kuin haltuuni uskottua aarretta, jotta viimeisenä päivänä voin antaa hänet Sinulle takaisin puhtaana ja vailla synnin ja paheitten tahroja ja siten kestää tilinteon». Hän rukoili vielä kauan hiljaa, tarttui sitten vesiastiaan, kastoi lapsen ja pani hänen

nimekseen Mertsä. »Sillä», hän sanoi, »ahdistuksen ja kyynelten keskellä synnyit sinä maailmaan. Olkoon siis Mertsä ristinimesi, ja äitisi kyyneleet olkoot vaippanasi!» Sitten hän kietoi lapsen esiliinaansa ja laski sen polvelleen. »Kas niin, tässä helmassani on kehtosi oleva», sanoi hän. Sitten hän surumielisesti katsahti mustaa leivänkannikkaa vieressään ja sanoi: »Tuo on siis vastedes oleva ravintonasi, lapsiraukka. Kovaa ja karkeaa se kyllä on ja riittää tuskin itselleni, mutta ole huolehti, äitisi kyyneleet pehmittävät sen, ja Jumalan siunaamana on siinä kylliksi sinulle ja minulle». Hän pureksi kovan leivän hienoksi ja ruokki sillä lastaan.

Kun lapsi kerran oikein suloisesti nukkui hänen helmassaan, kumartui hän sitä kohden ja huoautti: »Katsahda, hyvä Jumala, tämän lapsiraukkani puoleen, joka lepää helmassani! Tässä pimeässä, kylmässä holvikomerossa, vailla aurinkoa ja lämpöä, vailla virkistävää ilmaa kadottaisi kukkakin pian loistonsa ja värinsä ja kävisi kalpeaksi ja kituvaksi. Kuinka saattaisi lapseni, tämä hento kasvi, menestyä täällä? Jumala, älä anna hänen kumminkaan niin kurjasti kuolla! Oi, kuinka minä häntä rakastan, kuinka mielelläni antaisin henkeni tämän herttaisen lapsen puolesta. Mutta Sinä rakastat häntä vielä enemmän kuin minä. Sinä rakastat minua ja kaikkia ihmisiä enemmän kuin äiti lastaan. Itsehän olet sanonut: 'Ja vaikka äiti unohtaisi lapsukaisensa, niin en minä kuitenkaan sinua unohda'».

Genoveevan näin ääneensä puhuessa havahtui pienokainen ja hymyili ensi kerran suloisesti äitiä vastaan. Genoveevakin hymyili ensi kerran vankeudessaan. »Hymyilet, lapsi kulta», hän sanoi painaen pienokaista sydämelleen. »Sinä et välitä tämän paikan kauhuista. Niin, hymyile vain. Sinun hymyilysi puhuu minulle enemmän kuin mitä tuhat sanaa voisivat ilmaista. Tuntuu, kuin tahtoisit sanoa: 'Älä itke, äiti, vaan ole iloinen! Sinähän tosin olet köyhä, mutta Jumala on rikas. Sinä olet avuton, mutta Jumala on voimakas auttaja. Sinähän rakastat minua, mutta Jumala rakastaa sinua ja minua vielä enemmän!' Niin, hymyile vain, rakas lapsi, hymyile! Milloin sinä hymyilet, silloin ei äitisi voi itkeä».

Muutaman päivän perästä Golo tuli taas. Kasvot hurjasti vääntyneinä hän astui Genoveevan eteen. »Nyt olen vihdoinkin kyllästynyt», hän sanoi. »Jos tahdotte pysyä naurettavana ettekä luovu hyvehullutuksistanne, niin armahtakaa edes lastanne. Sillä, ellette halua elää minun tahtoni mukaan, niin täytyy teidän totisesti kuolla ja lapsenne samaten». Genoveeva vastasi rauhallisesti ja pelottomasti: »Ennemmin kuolen tuhatkertaisesti kuin suostun sellaiseen, jonka vuoksi minun täytyisi hävetä Jumalaa, kalliita vanhempiani, puolisoani ja kaikkia hyviä ihmisiä». Golo silmäsi häntä raivostuneena, kääntyi vihan vimmassa mennäkseen ja paiskasi rautaoven kiinni sellaisella voimalla, että tyrmän perustukset tuntuivat järisevän ja kumiseva jylinä kaikui vielä kauan jälkeensä holveissa.

VI

Genoveeva saa tiedon siitä, että hänen on pian kuoltava

Puolenyön aikaan joku yht'äkkiä koputti vankilan pieneen ikkunaan. »Oi, rakas kreivitär, vieläkö olette valveilla?» huusi heikko, surkea ääni. »Mitä minun täytyykään sanoa teille! Voi sentään, itkultani saan tuskin puhutuksi. Voi sitä jumalatonta Goloa! Jumala rangaiskoon häntä ja heittäköön hänet alimmaiseen manalaan, tuon kirotn konnan!»

»Kuka olet?» Genoveeva kysyi nousten ja mennen rautaristikolle.

»Torninvartian tytär», vastasi ääni. »Olen Bertta, joka on ollut jo niin kauan sairaana, ja jolle olette tehnyt niin paljon hyvää hänen sairautensa aikana. Minä rakastan teitä niin suuresti ja tahtoisin myös mielelläni osoittaa teille kiittollisuuttani, mutta nyt minun täytyykin tuoda teille kauhea tieto! Vielä tänä yönä täytyy teidän kuolla. Kreivi tahtoo niin, sillä hän pitää teitä todellakin sellaisena häpeällisenä rikoksentehtäjänä, joksi Golo on teidät kuvaillut. Niin hän on kirjoittanut Gololle. Murhaajat on jo hankittu, heidän on lyötävä päänne poikki. Tämä on aivan varmaa. Kuulin itse, kuinka Golo sopi siitä heidän kanssaan. Ja voi! Teidän lapsennekin täytyy kuolla, sillä kreivi ei tahdo tunnustaa häntä pojakseen. Tuskalta en ole saanut unen rahtuakaan silmäni koko yönä. Kohta kun kaikki olivat nukkuneet, nousin sairaustuoltani ja koetin laahautua luoksenne. En saattaisi elää, ellen saisi sanoa jäähyväisiä teille ja kiittää teitä vielä kerran rakkaudestanne minua kohtaan. Jos teillä on vielä jotakin toimitettavaa tai muuten jotakin sydämellänne, niin uskokaa se minulle, jotteivät kaikki salaisuutenne mene mukanaan hautaan, ja jotta minä ehkä vielä voisin todistaa viattomuutenne».

Genoveeva säikähti kovin eikä kauhulta voinut pitkään aikaan puhua. Vihdoin hän sanoi: »Rakas lapsi, ole hyvä ja tuo minulle kynttilä, mustetta, kynä ja paperia!» Tyttö toi ne hänelle, ja Genoveeva alkoi kirjoittaa. Kosk'ei vankihuoneessa ollut mitään pöytää tai tuolia, kirjoitti hän lattialla seuraavan kirjeen:

»Rakkahin puolisoni! Tällä kylmällä vankilani kivilattialla maaten kirjoitan vielä Sinulle. Kun näitä rivejä luet, on ruumiini jo kauan ollut haudassa maatumassa. Muutaman hetken kuluttua seison Jumalan tuomioistuimen edessä. Minut on pahantekijänä tuomittu kuolemaan, mutta Jumala tietää, että kuolen viatonna, sen vakuutan Sinulle Hänen pyhien kasvojensa edessä ja iäisyyden partaalla seisoen. Usko minua, en lähde valhe tunnollani maailmasta!

Oi, hyvä puolisoni, minun käy sinua sääliksi. Tiedänhän, että Sinua lienee hirveästi petetty, muuten et saattaisi surmauttaa Genoveevaasi etkä lastasi. Mutta kun kerran saat tietää petoksen, niin ällös murehdi liiaksi. Rakastithan minua aina. Sinä et ole syyppää kuolemaani. Niin oli Jumalan tahto.

Rukoile sentään Jumalalta anteeksi pikaisuuttasi. Älä enää koskaan tuomitse ketään, ennenkuin olet kuulustellut häntä. Anna tämän ensimmäisen äkkipikaisen tuomiosi jäädä viimeiseksi. Hyvitä tämä ainoa pahateko, johon Sinä tosin olet vähin syyllinen, tuhansilla hyvillä ja jaloilla teoilla. Se on parasta, minkä vielä voit tehdä. Ei suru eikä mielipaha enää mitään hyödytä. Muista myös, että on taivaskin olemassa. Siellä saat jälleen nähdä Genoveevasi, siellä saat tietää hänen viattomuutensa ja uskollisuutensa, siellä saat myös ensi kerran nähdä poikasi, jota et täällä koskaan nähnyt. Siellä eivät pahat ihmiset enää meitä erota.

Minulla on vain muutamia hetkiä eletävänä täällä maailmassa, mutta tahtoisin kumminkin mielelläni täyttää viimeiset velvollisuuteni. Kiitän siis Sinua vielä kaikesta rakkaudesta, jota parempina päivinä olet minulle osoittanut. Vien rakkauteni Sinuun mukaanni hautaan.

Ottaos kelpo vanhempani huostaasi! Ole heille hyvä poika, lohduta heitä surussaan. En voi enää kirjoittaa heille, sillä hetkeni lähestyy, mutta sano Sinä heille, ettei heidän Genoveevansa ollut mikään rikoksentekijä, että kuolin viatonna, että kuolemanhetkellä vielä ajattelin heitä ja että sydämellisesti kiitän heitä kaikesta, kaikesta, mitä he ovat minulle tehneet.

Älä vihassasi surmaa Goloa, tuota pimitettyä houkkiota. Anna hänelle anteeksi kuten minäkin. Kuuletko, pyydän sitä Sinulta. En tahdo viedä mitään katkeruutta mukaanni iankaikkisuuteen eikä minun tähteni pidä vuodatettaman veripisaraakaan.

Älä niitäkään kohtaan kannan vihaa, jotka lyövät minulta pään poikki, vaikka he surmaavatkin minut syytönnä, vaan tee pikemminkin hyvää heille ja heidän omaisilleen. He toimivat käskystä ja tekevät sen varmaankin vastoin tahtoaan.

Hyvä, viattomasti surmattu Drako oli kunnollisimpia palvelijoitasi. Pidä huolta hänen leskestään ja ole hänen orporaukkajensa isänä. Sen olet velvollinen tekemään, sillä hänen uskollisuutensa Sinua kohtaan oikeastaan aiheutti hänen kuolemansa. Hän kuoli Sinun tähtesi. Älä myöskään unohda julkisesti ja juhlallisesti julistaa hänen syyttömyyttään.

Palkitse Berttaa, tuota hyvää lasta, joka toimittaa Sinulle tämän kirjeen. Hän yksin pysyi minulle uskollisena, kun kaikki nousivat minua vastaan, tai oikeastaan, kun ei kukaan Goloa peläten rohjennut minua puoltaa.

Ollos lempeä hallitsija alamaisiasi kohtaan. Älä rasita heitä liiallisilla taakoilla. Pidä huolta siitä, että heillä on oikeamielisiä virkamiehiä, arvokkaita pappeja ja taitavia lääkärejä. Ota itse kuullaksesi jokaista, jolla on valituksia tehtävänä. Ole erityisesti hyvä köyhille. Luulin saavani olla alamaistesi äiti ja voivani vielä tehdä heille paljon hyvää. Tee Sinä sitä nyt. Nyt olet Sinä kaksin verroin velvollinen olemaan heille isänä.

Ja nyt sanon Sinulle viimeiset jäähyväiset. Älä vain liiaksi sure minua, rakkahin puolisoni. Kuolenhan mielelläni, sillä lyhyt ja tuskainen on tämä elämä. Vaikka olenkin syntinen ihminen, kuolen kumminkin kaikkiin Golon syytöksiin nähden yhtä viattomana kuin Vapahtajani. Hän on armahtava sieluni. Vielä kerran, jää hyvästi ja rukoile sieluni puolesta. Kuolen sydän sovinnollisena ja rakastavana ja olen vielä kuolemassakin

uskollinen puolisisi Genoveeva».

Genoveeva kirjoitti tämän kirjeen kyynelten virtanaan vuotaessa. Muste ja kyneleet sekaantuivat niin toisiinsa, että tuskin saattoi lukea, mitä hän oli kirjoittanut. Hän antoi nyt kirjeen tytölle ja sanoi: »Säilytä tätä kirjettä kuin aarretta äläkä näytä sitä kenellekään ihmiselle, ja kun puolisoni palaa sodasta, niin anna se hänen käteensä». Genoveeva otti samassa helminauhan kaulastaan ja sanoi: »Ota nämä helmet, rakas lapsi, uskollisten säälinkyyneltesi vuoksi. Ne olivat morsiushelyinäni eivätkä monestikaan ole olleet poissa kaulaltani siitä asti, kuin sain ne puolisolteni. Olkoot ne sinun morsiushelyinäsi. Ne ovat kyllä yli tuhannen kultarahan arvoiset, mutta älä silti luota mihinkään maalliseen, vaikka nyt oletkin rikas. Ajattele, että kreivittäresi kantoi näitä helmiä kaulallaan, jonka miekka kohta katkaisee. Opi minun kohtalostani, ettei voi luottaa parhaaseenkaan ihmiseen. Enhän osannut ajatella, että hän, joka minulle antoi nämä helmet kaulakoristeeksi, sallisi katkaista tämän

kaulan. Luota siis yksin Jumalaan. Mene nyt ja pysy hurskaana ja hyvänä. Minun tulee vielä kääntää sydämeni Jumalan puoleen ja valmistautua iankaikkisuuteen. Jää hyvästi!»

VII

Genoveeva viedään mestattavaksi

Tuskin oli tyttö poistunut, kun vankilan rautaovi naristen aukeni, ja kaksi rautapukuista miestä astui sisään. Toisella heistä oli palava pikisoihtu kädessä ja toisella suuri miekka kainalossa. Genoveeva oli polvistuneena lapsi sylissään ja rukoili. Molemmat miehet katselivat hämmästyneinä soihdun valossa hänen kalpeita, riutuneita kasvojaan ja herttaista lasta, jota hän kyyneleillään kasteli. »Nouse, Genoveeva», sanoi miekkaa kantava mies, jonka Golo oli palkannut teloittajaksi, uhmaavana ja raa'alla äänellä, »ota lapsesi ja tule mukaamme!» Genoveeva huudahti: »Jumala armahtakoon minua! Olen Hänen kädessään», nousi ja lähti hoippuen kulkemaan heidän jäljessään. Tie kulki pitkän, maanalaisen käytävän läpi, joka ei ensinkään ottanut loppuakseen. Soihtua kantava mies kulki edellä, toinen miekkoineen Genoveevan perässä, ja suuri, takkuinen koira seurasi heitä. Vihdoin saapuivat he suurelle rautaovelle. Edellä kulkeva mies väänsi sen avaimella auki ja sammutti samassa kynttilän. Ovi avautui, ja he seisoivat nyt paljaan taivaan alla suuren metsän reunassa. Oli valoisa syysyö. Taivas oli tähtiä täynnä, kuu kallistui laskuaan kohden. Tuuli puhalsi kylmästi. Ei kumpikaan miehistä virkkanut sanaakaan. He veivät Genoveevan kauas, kauas metsään ja saapuivat vihdoin avoimelle paikalle, jota ympäröivät korkeat, tummat kuuset, synkät jalavat ja värisevät haavat. Silloin Konrad, miekkaa kantava mies sanoi: »Pysähdy nyt, Genoveeva ja polvistu.» Genoveeva polvistui. »Anna nyt lapsesi tänne, ja sido sinä, Heinrich, hänen silmänsä!» hän jatkoi vetäen miekan tupesta, kohottaen sen iskuun ja tarttuen lapsen pieniin käsivarsiin. Mutta Genoveeva sulki lapsen lujasti syliinsä, katsahti taivasta kohden ja huusi ääneen: »Oi, Jumala, anna minun kuolla, mutta pelasta lapseni!»

»Älä mutkistele!» tuo raaka mies sanoi. »Minkä täytyy tapahtua, sen täytyy tapahtua. Anna tänne!» Mutta Genoveeva huusi itkien ja voihtien: »Voi teitä, hyvät miehet, olisiko se todellakin mahdollista, saattaisitteko surmata tämän viattoman lapsiraukan? Mitä se on rikkonut, kenelle se on tehnyt pahaa? Surmatkaa minut, tahdonhan mielelläni kuolla. Katsokaa paljastettua kaulaani. Mutta antakaa lapseni elää! Viekää se vanhempieni luo. Tai jos ette sitä saa tehdä, niin antakaa minun elää, ei itseni tähden, vaan lapseni tähden. Suostun mielelläni jäämään eliniäkseni tähän metsään tulematta enää milloinkaan ihmisten pariin. Katsokaahan, minä, hallitsijattarenne ja kreivittärenne, polvistun eteenne ja tartun rukoillen polviinne. Jos koskaan olen tehnyt teille mitään pahaa, niin surmatkaa minut. Jos olen tehnyt itseni sypääksi rikokseen, niin tuhotkaa minut. Mutta tiedättehän, että olen syytön. Kerran teitä varmaan vielä kaduttaa, jos ette nyt välitä kyyneleistäni. Olkaa armollisia minua kohtaan, niin Jumalakin on armollinen teitä kohtaan. Älkää ajallisen palkan tähden salliko itseänne johdettavan pahoihin tekoihin, sillä niitten rangaistus on ikuinen. Pelätkää toki Jumalaa enemmän kuin ihmisiä. Vai aiotteko todellakin totella enemmän Goloa kuin Jumalaa? Älkää vuodattako viatonta verta, sillä viattomasti surmatun veri huutaa kosta taivaasta, eikä murhaajalla ole rauhaa».

»En tee mitään muuta kuin mikä minun on tekeminen», sanoi Konrad yhä pidellen miekkaa ojennettuna. »Onko se oikein vai väärin, siitä saavat Golo ja kreivi vastata».

Mutta Genoveeva pyysi ja rukoili edelleen. »Oi, katsokaahan taivaalle», hän sanoi. »Näettekö kuuta tuolla? Katsokaa, se kätkeytyy kuusien taa ikäänkuin se ei voisi katsella tekoa, johon te olette ryhtymäisillänne. Katsokaahan, miten veripunaisena se laskee. Joka kerran, kun tulevaisuudessa näette sen laskevan tuollaisena, on se syyttävä teitä viattoman veren vuodatuksesta. Niin, ja joskin se kumottaa korkealla taivaan laella ja kaikista ihmisistä näyttää vaalealta ja kirkkaalta, niin muuttuu se teistä pian veripunaiseksi. Kuulkaa, kuulkaa, tuuli nousee! Ettekö kuule, kuinka kaameasti puut suhisevat ja kuinka kovasti lehdet lepattavat? Koko luonto kammoo viattoman surmaa. Tulevaisuudessa peloittaa jokainen suhiseva lehti teitä. Katsokaa tähtiä tuolla ylhäällä. Kuin tuhansin silmin katsoo taivas teihin. Saattaisitteko tehdä sellaisen hirmutyön Jumalan taivaan alla? Ajatelkaa, tuolla ylhäällä tähtien yläpuolella on Jumala, jonka tuomioistuimen edessä teidän kerran on seisottava. Oi Jumala, leskien ja orpojen ylhäinen isä, hellytä näiden miesten sydämet — onhan heilläkin vaimo ja lapsia — ja pidätä heidän kättään, niin että he säälivät onnetonta äitiä ja hänen vaivertavaa lastaan eivätkä vieritä tätä raskasta verityötä tunnolleen».

Heinrich, joka yhä oli vaiennut, pyyhki kyneleen silmästään ja sanoi: »Kuule, Konrad, sydämeni on pakahtua. Antakaamme hänen elää. Jos tahdot vuodattaa verta, niin syökse miekkasi mieluummin Golon

rintaan. Hän on rikollinen, tämä taas ei eläissään ole tehnyt muuta kuin hyvää. Ajattelehan, kuinka paljon hyvää hän on sinullekin tehnyt viime tautisi aikana».

»Hänen *täytyy* kuolla!» Konrad sanoi. »Siinä ei auta mikään, Heinrich hyvä. Minustakin, totta tosiaan, tuntuu vaikealta surmata hänet. Mutta jos annamme hänen jäädä eloon, täytyy meidän molempien kuolla, eikä se häntä kuitenkaan auta. Kyllä hänet Golo sittenkin löytää. Täytyyhän meidän sitä paitsi viedä hänelle kreivittären silmät merkiksi».

»Antakaamme heidän kuitenkin elää», Heinrich sanoi. »Voimmehan tehdä siten, että otamme häneltä valan, jolla hän lupaa ainaiseksi jäädä tähän metsään. Siten ei menettelymme tule ilmi, ja Gololle viemme tuon koirasi silmät. Lyönpä vetoa siitä, ettei hän pahalta omaltatunnoltaan saata katsoa niin tarkkaan, että huomaisi petoksen. Sinun on vaikea tappaa koiraasi, niinhän. Ajattelehan kumminkin, eikö rakkaan kreivittäremme ja nuoren kreivimme, tämän onnettoman äidin ja hänen viattoman lapsensa pitäisi olla sinulle kalliimpia kuin koirasi? Älä ole petomainen, Konrad».

»Peto en ole», Konrad sanoi. »Jumala tietää, ettei virkani vielä koskaan ole tuntunut minusta näin raskaalta, mutta Golo raivostuu, elleimme täytä hänen käskyään».

»Mitä Golosta!» Heinrich sanoi. »On selvästi hyvä säästää viattoman henki. Eikä saa pelätä hyvää tehdessään, vaan täytyy myös jotain *uskaltaa*. Jos nyt aiheutammekin ikävyyksiä itsellemme, mitäpä se merkitsee? Ennen pitkää tekemme kumminkin kantaa hyviä hedelmiä».

Tuo kova mies sanoi vihdoin: »Olkoon menneeksi! Uskalletaan vain». Hän otti nyt kohta Genoveevalta kauhean valan, ettei hän elämänpäivänään enää jättäisi korpea. Genoveevan täytyi lausua vala sana sanalta hänen perässään. Heinrichinkin täytyi sormet paljastetulla miekalla vannoa, ettei puhuisi kenellekään ihmiselle kreivittärestä eikä kävisi häntä koskaan korvessa katsomassa. Ollakseen oikein varma asiastaan Konrad kumppanineen vei hänet vielä penikulmien päähän vuorten ja laaksojen yli korven kammottavimpaan tienooseen, mihin ei hänen tietääkseen ihmisjalka vielä milloinkaan ollut astunut. Siellä Genoveeva vihdoin voimatonna ja tiedotonna vaipui kuusen juurelle. Miehet jättivät hänet siihen virumaan ja lähtivät tiehensä. Heinrich vain vielä kerran kostein silmin katsahti taakseen ja sanoi: »Armahtakoon häntä Jumala ja pitäköön huolta hänestä ja hänen lapsestaan. Sillä ellei Hän olisi armeliaampi kuin ihmiset, niin olisimme hukassa».

Kun miehet palasivat linnaan, istui Golo epätoivoisena huoneessaan pää käsien varassa. »Tässä tuomme nyt silmät», Konrad sanoi pysähtyen ovelle ja näyttäen koiran silmiä kädessään. »En tahdo nähdä niitä», Golo huusi kauheasti, hypähti pystyyn ja tarttui miekkaansa. »Ja jos teistä jompikumpi vielä mainitsee tuon onnettoman nimenkään, niin tempaan miekkani ja pistän hänet kuoliaaksi. Menkää paikalla näkyvistäni älkääkään enää milloinkaan palatko!» — »Omituista», hän sitten itsekseen sanoi, »ennen tuntui minusta Genoveevalle kostaminen suloiselta, mutta nyt se on minusta niin sanomattoman katkeraa, että antaisin sormen kädestäni, jos voisın saada tehdyn tekemättömäksi. Ken seuraa intohimoaan, hän huomaa aina lopulta tulleen petetyksi».

VIII

Naarashirvi pelastaa Genoveevan ja hänen lapsensa nälkäkuolemasta

Genoveeva jäi pitkäksi aikaa tajutonna kuusen juurelle makaamaan. Vihdoin hän tointui ja näki olevansa lapsensa kanssa kahden erämaassa. Koko taivas oli sillä välin mennyt pilveen, ja kuu oli aikoja sitten laskenut. Oli hyvin pimeä, ja kauhea myrsky kohisi puitten latvoissa. Puussa hänen yllään huhui pöllö ja lähettyvillä ulvoi susi. Hän jähmettyi pelosta.

»Oi Jumala, Jumala», hän huudahti, »mikä kauhu minut valtaakaan. Olethan Sinä, rakas Jumala, täälläkin kumminkin luonani. Sinun edessäsi on yökin valoisa. Sinä näet minut. Missä ei ole ainoatakaan ihmistä, siellä olet Sinä. Sinä et milloinkaan hylkää niitä, jotka Sinuun turvaavat. Sinä pelastit minut ja lapseni ihmisten käsistä, ainainen kiitos siitä Sinulle! Sinä et salli meidän joutua villien eläintenkään tuhottaviksi. Sinuun tahdon luottaa enkä pelätä».

Hän jäi lapsi helmassaan puun alle istumaan, risti kädet polvilleen, loi kyyneleiset silmänsä taivaalle ja odotti, kunnes päivä koitti. Mutta se toi hänelle uutta surua. Oli alakuloinen, sumuinen syysaamu. Koko ympäristö oli kolkkoa, raivaamatonta ja kammottavaa katsella. Ei missään muuta kuin paljaita kallioita, orjantappuroita ja läpipääsemätöntä pensaikkoa, ainoastaan siellä täällä yksityisiä kuusia ja

petäjiä. Aamuilma henki purevan kylmänä, ja vihdoinkin alkoi rankasti sataa vettä ja luntakin. Genoveeva värisi vilusta ja hänen pikku lapsensa alkoi ääneen itkeä vilusta ja nälästä. Genoveeva etsi yltympäri onttua puuta tai kallionrotkoa katokseen ja metsänhedelmiä ravinnokseen, mutta hän ei löytänyt mistään kuivaa paikkaa eikä marjaakaan puoleksi lehdettömistä pensaista. Silloin hän hennoilla sormillaan kaivoi kovasta, jäätyneestä maasta juuria lumen punertuessa hänen haavoittuneista käsistään. Nämä juuret hän pureksi hienoiksi ja antoi ne lapselleen.

Sitten hän kulki uupuneena ja voimatonna lapsi käsivarrellaan lumirännässä pitkin kolkkoa korpea tietämättä mihin. Kun hän kerran taas oli noussut kukkulalle, näki hän karujen kallioitten välissä pienen, herttaisen laakson puineen ja pensaineen. Hän laskeutui laaksoon ja huomasi eräässä kalliolla, jolla kasvoi tuuheaa kuusikkoa, riippuvien oksien alla aukon. Tämä johti luolaan, jossa tuskin oli tilaa kahdelle, kolmelle hengelle. Lähistöllä porisi kalliosta kristallikirkas lähde. Lähteen partaalla kasvoi muutamia omenapuita, mutta niitten oksilla oli vain jokunen kellastunut lehti eikä ainoatakaan hedelmää. Kurpitsaköynnös kierteli kalliota pitkin, mutta senkin lehdet olivat kuivettuneet, ja sen hedelmät olivat kyllä suuria ja kauniin keltaisia, mutta jo mädänneitä ja kelvottomia käytettäväksi.

Genoveeva meni lapsineen luolaan. Siellä hän vihdoinkin oli suojassa tuulelta ja sateelta. Hän värisi kumminkin vielä vilusta. Oli keskipäivä, nälkä vaivasi häntä kauheasti ja hänen lapsensakin alkoi taas itkeä ja valittaa nälästä. Silloin hän polvistui luolassa, laskeutui lapsen eteensä maahan, katsahti luolan aukosta taivaalle, risti kätensä ja rukoili: »Oi rakas taivaallinen Isä! Katso itkevää äitiä ja hänen nääntyvää lastansa! Ravitsethan kylmänä vuodenaikana korpitkin, jotka leijailevat tuolla korkean kallion vierellä. Sinä et unohda matostakaan, joka ryömii tässä kallioseinämällä, vaan annat sen talvellakin löytää hitusen vihериä sammalta. Sinä voit elättää minua ja lastani tässä erämaassakin ja muuttaa nämä kivet leiväksi. Ei, Isä, Sinä et voi sallia meidän menehtyä etkä sallikaan. Vastahan annoit meidän löytää asunnon, Sinä pidät ravinnostakin huolen».

Ja katso, samassa hajaantuivat pilvet ja aurinko paistoi lempeästi ja lämpöisesti luolaan. Lehdet maassa kahisivat ja yhtäkkiä seisoivat naarashirvi luolan edustalla. Koska ihmiset tässä asumattomassa erämaassa eivät koskaan olleet vainonneet tätä sävyisää eläintä, ei se ollut ensinkään pelokas. Se tuli arastelematta luolaan, joka oli sen tavallinen olopaikka, ja pysähtyi Genoveevan eteen. Genoveeva säikähti sitä ensin, mutta vähitellen hän kävi rohkeammaksi ja silitteli sitä. Elukalta ei näyttänyt jäävän huomaamatta tämä ystävällisyydenosoitus. Samassa Genoveevan mieleen johtui ravita itseään ja lastaan tämän naarashirven maidolla. »Mihin hätä pakottaakaan onnetonta äitiä!» hän sanoi ja antoi lapsen imeä hirveä. Elukka, jonka poikasen susi oli raadellut, ja jota liallinen maidon paljous vaivasi, salli sen mielellään. Genoveeva käänsi sitten lapsen, joka nyt oli vaiti ja halusi nukkua, muutama vaatekappaleisiinsa ja laskeutui luolan nurkkaan, missä oli siihen sopiva paikka.

Vasta kun Genoveeva oli huolehtinut lapsestaan, ajatteli hän itseään. Hän lähti luolasta, kokosi maahan pudonneet kurpitsat, halkaisi ne kaikki terävällä piikivellä, koversi niistä sisällyksen ja huuhtoi ne lähteellä. Kun hän palasi, oli hirvi sillä aikaa paneutunut pitkäkseen luolaan. Genoveeva tarjosi sille muutamia tuoreita ruohoja, jotka oli löytänyt lähteestä. Silloin hirvi nousi, söi ruohot hänen kädestään ja nuoli sitten hänen kättään ikäänkuin kiitollisuuttaan osoittaakseen. Genoveeva koetti nyt lypsää sitä. Elukka salli kärsivällisesti sen tapahtua, ja Genoveeva sai monta kurpitsankuorta maitoa täyteen. Sitten hän laskeutui polvilleen, kohotti molemmin käsin keltaista maitomaljaa taivasta kohden ja rukoili itkien: »Oi, Jumalani, ottaos kyyneleeni kiitokseksi tästä armollisesta lahjastasi! Niin, Sinun antimesi on tämäkin maito. Sinä annoit ravinnonlähteen kummuta minulle keskellä tätä kovaa kalliota. Sinä johdatit niin, että kurpitsansiemenen pudotti tähän erämaahan lintu tai hurskas erakko, joka ehkä asui tässä luolassa ja kasvatti nuo omenapuut, sekä istutti tämän kurpitsaköynnöksenkin, jottei minulta puuttuisi astiaa, mihin panna lahjasi. Sinä johdit askeleeni tähän luolaan, tämän hyvän elukan olopaikkaan. Nyt ei minun eikä lapseni tarvitse nääntyä, nyt voin Sinuun turvaten rauhallisena ja luottavana odottaa kylmää talvea, jolloin ravintoa on vaikea saada».

Hän joi nyt, ja kiitollisuuden kyyneleitä vierähti maitoonkin. »Miten oivallista juomaa», hän sanoi. »Niin hyvältä ei minusta eläessäni vielä ole mikään maistunut. Kuinka vähän osasinkaan panna arvoa lahjoihisi nauttiessani niitä vanhempieni runsaalta pöydältä! Anna anteeksi, etten Sinua paremmin kiittänyt, etten tehnyt enemmän hyvää köyhille! Enhän koskaan ollut kokenut, kuinka vaikeaa nälkä on. Kuinka monelle puutteenalaiselle saattaisivatkaan rikkaat vähäisellä kustannuksella hankkia suurta virkistystä!»

Kun hän oli oikein vahvistanut itseään maidolla ja vielä kerran kiittänyt Jumalaa siitä, lähti hän taas luolasta, poimi kalliolta ja ympärillä olevilta, vanhoilta puunrungoilta hienoa sammalta, kokosi sitä monta esiliinallista ja laittoi sitten itselleen ja lapselleen pehmeän vuoteen luolaan. Sitten hän taivutti vahvat, tuuheat kuusenoksat, jotka riippuivat luolan suulla, vielä matalammalle suojellakseen asuntoaan vielä paremmin tuulelta. Tuuheat oksat peittivät nyt luolan suun kuin tummanvihreä verho ja levittivät sinne miellyttävää hämärää. Hirven lämmin hengitys ja huokuminen lämmitti sitä suloisesti.

Genoveeva istahti väsyneenä päivän työstä ja vielä enemmän sen surusta luolassa olevalle paadelle, joka oli kuin varta vasten hänen istuimekseen tehty. Hänen oli nyt paljon keveämpi olla. Hän kiitti hartaasti Jumalaa, joka oli pelastanut hänet pimeästä vankilasta ja hankkinut hänelle varman turvapaikan Gololta. Hän kyllä huomasi, että hänellä täälläkin tulisi olemaan paljon kestettävää, mutta hän ajatteli jumalallista Vapahtajaansa, joka kuuliaisesti oli ottanut ristin harteilleen ja kärsivällisenä kuollut sillä. Hänen jalkojensa juuressa maassa oli kuiva risu, joka oli pudonnut kuusenoksasta. Hän taittoi sen kahteen erisuureen osaan ja kiinnitti sitkeällä kuusenhavulla pienemmän osan siten isompaan, että syntyi risti, ja sanoi sitten: »Oi, jumalallinen Vapahtajani, joka rakkaudesta minuun ja kaikkiin ihmisiin kuolit ristillä! Tahdon aina pitää tätä merkkiä silmäini edessä. Muistuttakoon se minulle aina rakkauttasi. Sinun kanssasi tahdon alkaa erakkoelämäni tässä korvessa. Kärsimykseni ovat nyt ristinäni. Tahdon kärsivällisesti ottaa sen olalleni ja aina rukoilla kuten Sinä: »Isä, Sinun tahtosi tapahtukoon, eikä minun! Kerran kärsimykseni loppuvat ja tulee hetki, jolloin Sinun laillasi voin sanoa: 'Se on täytetty.'»

Siten rukoiltuaan hän pystytti ristin pieneen syvennykseen, mistä se parhaiten näkyi, paneutui valmistamalleen sammalvuoteelle, ja pitkästä ajasta leppoinen uni sulki hänen silmänsä. Hänen lapsensa nukkui lähinnä hänen sydäntään, ja uskollinen hirvi, joka tästä lähtien ei enää jättänyt häntä, lepäsi hänen jaloissaan.

IX

Genoveevan yksinäisestä elämästä erämaassa

Siitä alkaen Genoveeva asui todellisen erakon tavalla erämaassa. Talvi kului, tuli kevät ja kesä ja niitten jäljestä taas syksy ja talvi ilman mitään erikoisia tapauksia. Kun Genoveeva kuumina, kesäisinä keskipäivinä istui äänettömien kallioitten ja puiden keskellä kuulematta muuta kuin korppien vaakkunan tai tikan naputuksen, kun kaameina syysöinä kylmä kuu heloitti taivaan laelta valaisten yksinäistä laaksoa kallioitten lomassa, kun hän talvisin katseli luolastaan suunnatonta lumenpaljoutta, jossa näkyi vain petojen jälkiä, silloin hän sydämensä pohjasta ikävöi kerran taas päästä näkemään vanhempiansa, puolionsa, ystäviensä tai edes jonkun ihmisen kasvoja. »Kuinka onnellisia ovatkaan ne ihmiset», hän kerran huokasi, »jotka saavat elää toistensa parissa, puhua toistensa kanssa ja kertoa toisilleen surunsa ja ilonsa, ja miten ymmärtämättömiä he ovatkaan, kun useinkaan eivät välitä koko tästä suloisesta onnesta, vaan katkeroittavat monin tavoin toistensa elämää?» Sitten hän taas maltoi mielensä ja sanoi: »Oi Jumala, onhan onni saada seurustella Sinun kanssasi sittenkin vielä äärettömän paljon suloisempaa kuin seurustelu ihmisten kanssa. Vaikka olemmekin kaukana ihmisistä, olet Sinä kumminkin aina meitä lähellä, autiossa erämaassa ja yösydännäkin. Mikä autuus, että joka hetki saatamme puhua Sinun kanssasi, Sinä sielumme rakkahin Ystävä». Hän tottui niin alituisesti seurustelemaan Jumalan kanssa ja puhumaan Hänelle sydämessään, että häneltä tunnit kuluivat kuin hetkiset näissä tuttavallisissa ystävyyskeskusteluissa.

Joskin lapsensa hoitaminen, juurien kaivaminen ja erilaisten metsänhedelmien kokoaminen tuottivatkin Genoveevalle paljon vaivaa, täytyi hänen kumminkin monesti istua tietämättä, mitä tehdä. Silloin hän usein sanoi: »Jospa minulla vain olisi muutamia puikkoja ja lankaa, kuinka hauska silloin kuluttaisinkaan monta pitkää hetkeä, kuinka oivallisesti silloin pukisinkaan itseni ja lapseni. Ihmiset valittavat usein työtä, mutta ilman sitä on elämä sangen surullista ja ikävää. Ankarin työ on suloista toimettomuuteen verrattuna».

Usein hän mitä syvimmin ikävöi hyvää kirjaa. »Kuinka monta hetkeä saattaisinkaan silloin viettää ihanasti ja opettavasti», hän sanoi, »mutta ovathan Sinun tekosi ympärilläni, rakas Jumala, myöskin kirja, jonka itse olet kirjoittanut». Hän alkoi nyt paljon paremmin tarkata Jumalan tekoja kuin hän ennen oli tehnyt, ja häntä ilahdutti sanomattomasti pieninkin kukkanen, kaunisvärinen korento tai kirjava perhonen, koska hän niissä huomasi Jumalan viisauden ja hyvyyden jälkiä. Hänestä olikin sentähden sanomattoman ilahduttavaa ja lohdullista, että Kristus oli lausunut monet kauneimmista vertauksistaan sellaisista esineistä, jotka häntäkin erämaassa ympäröivät.

Kun aurinko keväisin taas paistoi herttaisesti ja suloisesti hänen luolaansa, silloin hän ihastuneena sanoi: »Rakas Jumala, Sinun aurinkosi on mielestäni lempeytesi ja isänrakkautesi kuva. Sanoihan Poikasi Jeesus: 'Taivaallinen Isänne antaa aurinkonsa paistaa niin pahoille kuin hyvällekin'. Olkoon siis minunkin rakkauteni ihmisiin aurinkosi kaltainen. Mielelläni tekisin hyvää vihollisellenikin, jos voisin».

Kun hän oli huolissaan toimeentulostaan, ja suru oli vallata hänen sydämensä ja kun hän tällöin eräänä kauniina aamuna kuuli lintujen ihanan laulun, silloin hän huudahti: »Te olette niin iloisia ja huolettomia, te pienet, rattoisat olennot, ja laulatte niin hilpeästi. Enkö minäkin siis olisi iloinen? Tahtoohan Jeesus sitä ja sanookin sen meille: 'Katsokaa taivaan lintuja. Eivät ne kylvä eivätkä niitä, eivät myös korjaa aittoihin, ja taivaallinen Isänne ruokkii heidät kumminkin. Ettekö te ole paljoa enemmän kuin ne?' Niin, Jumalani, Sinä rakastat minua enemmän kuin kaikkia näitä lintuja, pitäisihän minun siis olla iloisempi kuin ne kaikki, laulaa tulisi minun ilosta eikä huolehtia, vaikka ei minua varten enää kylvetä jyvistäkään, ei niitetä korttakaan eikä korjata lyhdettäkään».

Kun hän katseli erämaan kukkia, jotka tuhansin kirjavin värein koristivat hänen pikku laaksoaan, sanoi hän: »Tekin olette suloisia todistuksia, pelkkiä muistokukkia merkiksi Jumalan rakkaudesta minua kohtaan. Sellaisia kukkia Jeesus osoitti sanoessaan: 'Katsokaa kedon kukkia! Eivät ne työtä tee eivätkä kehrää. Ja kuitenkin sanon teille, ettei Salomo loistossaan ollut niin vaateitettu kuin yksi niistä. Jos Jumala niin ihanaksi pukee kedon ruohon, eikö Hän sitä paljon enemmän teille tekisi, te heikkouskoiset?' En siis enää tahdo olla heikkouskoinen enkä arka enkä huolehtia vaatteistani tulevaisuudessa, vaikka en nyt saatakaan kehrätä enkä neuoa».

Kun hänen laaksossaan kallioitten keskellä kesäaikaan oli paahtavan kuumaa, ja hän janoissaan tuli lähteelleen, ammensi ja joi raikasta vettä, sanoi hän usein: »Mitä tämä lähde on polttaville huulilleni, sitä on oppisi ja Henkesi sielulleni, Herra. Sanothan itse: 'Joka janoo, hän tulkkoon luokseni ja juokoon. Se vesi, jonka minä hänelle annan, on tuleva hänessä iankaikkiseen elämään kuohuvan veden lähteeksi'. Niin, yksin tämä sisäinen elämänlähde virvoittaa minua lohdutuksilla ja ilolla nyt, kun kaikki ulkoapäin tuleva ihmisapu on minulta otettu ja kaikki seuraelämän ilot minulta riistetty».

Usein hänen katsellessaan suunnattomia kallioita, jotka ympäröivät hänen laaksoaan ja olivat jo vuosituhansia pysyneet paikoillaan myrskyssä ja rajuilmassa, muistivat hänen mieleensä Jeesuksen sanat: 'Joka minun sanani kuulee ja täyttää, häntä vertaan ymmärtäväiseen mieheen, joka rakensi huoneensa kalliolle'. — »Sinun sanaasi tahdon perustaa pelastukseni», sanoi hän sitten, »ja se pysyy horjumatonna».

Ohdakkeet ja orjantappuratkin opettivat hänelle jotain. »Jos teistäkin, te piikkiset kasvit, saattaisi poimia viinirypäleitä ja muita jaloja hedelmiä», hän sanoi, »olisi se minulle tosin hyvin mieluista ja tulisi varsin hyvään tarpeeseen. Mutta niin on yhä vielä asian laita kuin Jeesus sanoi: 'Ohdakkeista ei koota rypäleitä, eikä orjantappuroista viikunoita. Jokainen hyvä puu tuottaa hyviä hedelmiä ja huono puu tuottaa huonoja hedelmiä'. Minä tahdon olla hyvä puu ja tehdä hyvää niin paljon kuin saatan. En milloinkaan tahdo olla orjantappurain ja ohdakkeitten kaltainen, jotka vain pistävät eivätkä tuota hedelmiä, eivät ainakaan hyviä». Siten olivat aurinko, linnut, kukat, lähde, kallio, vieläpä orjantappurat ja ohdakkeetkin hänelle pelkkiä merkkejä, jotka muistuttivat hänelle Jeesuksen sanoja ja antoivat hänelle jyllin ajattelemisen aihetta.

Herttaisempi kevätaurinkoa, ilahduttavampi kevättä kukkineen ja lintuineen, opettavampi kaikkea, mitä erämaassa saattoi nähdä, oli Genoveevalle lapsensa. Hän kantoi sen jokaisena kirkkaana päivänä ulos pimeästä luolasta kauniin sinitaivaan alle. Kun hän tällöin naarashirven käydessä laitumella läheisyydessä, lapsi käsivarrellaan käveli laaksossa ja mitä suloisimmin sanoi puheli sen kanssa, vaikkei se vielä paljoa siitä kaikesta ymmärtänytkään, ja kun lapsi ojensi kätösiään häntä kohden ja hymyili hänelle, silloin Genoveevasta tuo hymy tuntui sulostuttavan koko erämaan ja kultaavan kaiken hänen ympärillään. Usein hän silloin polvistui maahan, painoi lasta povelleen ja sille hellän äidillisesti hymyillen sanoi: »Oi Jumala, kuinka voin Sinua kyllin kiittää siitä, että jätit minulle vielä tämän lapsen. Mitä iloa, mitä lohdutusta, kuinka hauskaa jokapäiväistä työskentelyä se minulle suokaan tässä autiossa olopaikassa! Katsahda Sinäkin, taivaallinen Isä, siunaten tähän lapseeni ja anna sen edelleen kasvaa ja varttua. Kuinka iloisesti se silmillään katseleekaan», hän sitten jatkoi, »kuinka vapaat vielä ovatkaan sen puhdas otsa ja viehkeät posket kaikista intohimoista, kuinka huoletonna se lepääkään sydäntäni vasten. Totta puhuu jumalallinen Vapahtaja lausuessaan: 'Ellette tule lasten kaltaisiksi, ette voi tulla taivaan valtakuntaan!' Oi, jospa kaikki ihmiset vapaaehtoisesti tahtoisivat olla niin vaila kaikkea ylpeyttä, kateutta, vihaa ja muita tuhoisia intohimoja, kuin tämä lapsi vielä on viattomuudessaan ja onnellisessa tietämättömyydessään. Silloin meillä olisi taivas sydämessämme, silloin voisimme elää maailmassa yhtä iloisina kuin lapsi äitinsä povella, silloin voisimme yhtä tyytyväisinä ja autuaina levätä Jumalan isänsydämellä».

Usein Genoveevassa heräsi mitä hartain halu kerran taas saada käydä kirkossa. »Mikä riemu», hän sanoi, »kun tuhannet yhdessä polvistuvat Jumalan eteen, kuuntelevat Jumalan sanaa, tai kun uskovien joukon ylistyslaulu hartaana kohoo taivasta kohden! Jospa vain edes kerran taas kuulisin kellojen soittoa, niin luulen, että sydämeni jo kevenisi. Mutta», hän sitten taas sanoi, »onhan koko luonto, ylläni kaareutuva taivas ja ympärilläni vihannoiva maa myöskin pyhäkköäsi. Jumala, ja yksinäisessä erämaassa sykkivä sydän, joka Sinua ikävöi, onhan sekin alttarisi. Olkkoon tämä laakso pyhäkkösi, joka on Sinulle omistettu ja sydämeni olkkoon sen alttari».

Ei ollut ainoatakaan puuta eikä kalliota, jonka juurelle hän ei olisi polvistunut rukoilemaan, ja kun hän ei kylmältä enää saattanut mennä ulos, polvistui hän monesti pienen ristin eteen luolassaan olevalle rosoiselle kivelle, joka ulkoni kallioseinämästä ja oli Genoveevan rukousjakkarana.

X

Genoveevan äidin-riemuja erämaassa

Kuten usein erämaan ruohojen ja ohdakkeitten keskellä versoo ihana purppurakukka, niin sai nyt Genoveeva yksinäisyydessään nauttia suloisimmasta seurustelun ilosta, minkä elämä tarjoaa. Hänen rakas pienokaisensa Mertsu varttui, oppi kävelemään, alkoi jo soperrella muutamia sanoja ja oli todellakin ihmeen soma pikku poika. Genoveeva ei ollut löytänyt erämaasta mitään, millä verhota lasta, mutta eräänä päivänä hän huomasi nuoren kauriin, jonka susi juuri oli tappanut ja jonka se nyt aikoi syödä. Hän karkoitti suden ajatellen käyttä kauriin ruskeata, valkopilkkuista taljaa rakkaan Mertsinä pukimiksi. Kun hän verhosi pojan sillä, jäivät kädet ja jalat kumminkin paljaksi, ja hän muistutti tässä niukassa puvussa pientä Johannesta erämaassa, kuten häntä välistä kuvataan lampaanvuotaan verhoituna. Vaikkei poika nauttanutkaan muuta kuin ruohoja, maitoa ja vettä, oli hän sittenkin niin pirteän ja terveen, niin kauniin ja kukoistavan näköinen kuin elämä itse.

Genoveeva, joka ei enää vuosikausiin ollut kuullut sanaakaan ihmishuulilta, tunsi hurmaavaa iloa kuullessaan ensimmäiset ymmärrettävät sanat pojan suusta, mutta vielä suurempaa iloa hän tunsi, kun lapsi ensi kerran kauniisti ja selvästi äänsi äiti-sanana. Tämä tapahtui talven alkupuolella. Genoveeva puheli nyt tuntimäärin hänen kanssaan pimeässä luolassaan, meni leutoina päivinä hänen kanssaan pieneen laaksoon ja opetti hänelle kaikkien luonnon esineitten nimet, jotka siellä olivat nähtävänä, auringosta piikiveen ja kuusista matalaan, ikivihreään sammaleeseen asti ja saattoi pian keskustella niistä hänen kanssaan. Heräävän ymmärryksen ensi säteet, lapsenrakkauden ensi kipinät, joita Genoveeva huomasi tuossa suloisessa pojassa, ilahduttivat häntä sanomattomasti, ja päivä kävi hänelle moninaisista äidinriemuista toistaan rikkaammaksi. Keskellä talvea puhkesi hänelle ihana kevät.

Talven loppupuolella poika sairastui eikä pitkään aikaan enää voinut lähteä luolasta, mutta kohta ensimmäisinä kevätpäivinä hän jälleen toipui ja kukoisti taas kuin ruusu. Silloin Genoveeva eräänä kauniina kevätaamuna tarttui hänen käteensä ja vei hänet pimeästä luolasta ulkoilmaan ja alas kukkivaan laaksoon. Uhkuvan kevään loisto, jonka poika nyt kehittyneemmällä ymmärryksellä ja selvemmällä tajunnalla yhtäkkiä huomasi, teki häneen mitä elävimmän vaikutuksen. Hän pysähtyi aivan hämmästyksissään ja katseli kaikkea ilosta ja ihmetyksestä loistavien silmin. »Mitä tämä on, äiti«, hän huudahti, »mitä näenkään! Kaikkihan on ihan toisin kuin ennen, kaikki on paljon kauniimpaa. Tuo laakso oli vielä vähän aikaa sitten aivan valkeanaan lunta ja nyt se on jo niin vihreä, että kuuset kuvastuvat sitä vastaan mustina. Ja pensaat ja puut, jotka ennen seisoivat kuivina ja paljaina ja joissa vain siellä täällä oli keltainen lehti, ovat nyt täynnä hentoja, vaaleanvihreitä lehtisiä. Kuinka herttaisesti ja lämpimästi nyt aurinko paistaakaan ja kuinka kauniin sininen onkaan taivas. Ja katsohan, kuinka ihmeen kauniita pikku esineitä onkaan maassa jalkojeni juuressa. Katso, katso, kuinka kauniin valkeita, keltaisia ja sinisiä!«

»Ne ovat kukkia, rakas lapsi«, Genoveeva sanoi. »Kas tuosta poimin muutamia sinulle. Näitä valkoisia tässä sanotaan satakaunoiksi. Katsos, ne ovat keskeltä kauniin keltaisia, ja hennot, valkeat lehdykät ympärillä ovat reunoilta helakanpunaisia. Nuo keltaiset ovat esikoita. Tunnustelehan niiden tuoksua, ne tuoksuvat sangen suloisesti. Tämä sininen tässä on orvokki. Se tuoksuu vielä suloisemmin. Otahan ne, ne ovat kaikki sinun, poimi vain niin paljon kuin haluat«. Mertsu poimi niin paljon kukkia, ettei enää voinut pidellä niitä pikku kätösissään.

Sitten Genoveeva vei hänet vihertävään pensaikkoon, varjoisten puitten alle. »Kuuntelehan«, hän sanoi, »etkö kuule mitään?« Poika kuuli ensi kerran herättyään selvempään tajuntaan lintujen tuhatäänisen laulun, kun ne täällä vallatonten käsien häiritsemättä pesivät lukemattomissa parvissa. »Kuule«, hän uteliaana huudahti, »mikäs niin kauniisti helisee? Kaikissa puissa ja pensaissa sadat suloiset äänet soivat yhtäkaaa. Katsokaamme, mitä se on. Tule!«

Genoveeva istahti kallonlohkareelle, jota peitti pehmeä, viheriä sammal ja jota varjosti pari nuorta pyökkiä, nosti pojan helmaansa ja sirotteli kuten usein talvella ja kevään alkupäivinä metsäkukkien siemeniä maahan houkutellen lintuja. Silloin lintuparvi lehahti heidän luokseen, hauska punatulku, vihertävä keltasirkka, hamppuvarpunen, jolla on helakanpunainen päälaki ja kurkku, ja kirjava

tiklivarpunen. Ne noukkivat vikkelästi jyväsiä. »Katso», Genoveeva sanoi, »nämä linnut ne niin kauniisti laulavat». Pikku Mertsi oli melkein suunniltaan ilosta. »Voi teitä somia pikku lintukultia, tekö siis niin kauniisti laulatte!» hän huudahti. »Te tosiaankin osatte sen taidon paremmin kuin korpit, jotka talvikaudet vaakkuivat niin surullisesti, ja olette paljon kauniimpiakin kuin ne.»

»Mutta sanohan, äiti», hän taas jatkoi, »mistä oikein johtuu, että nyt kaikki on niin kaunista? Mistä kaikki nämä kauniit esineet sitten tulevat, sillä ethän sinä kai ole voinut koristaa laaksoa niin ihanaksi minun sairaana ollessani. Sinähän olit melkein aina minun kanssani luolassa etkä kai sentään ole niin taitavakaan».

»Rakas lapsi», Genoveeva virkkoi, »olenhan jo sanonut sinulle, että meillä on hyvä Isä taivaassa, rakas Jumala, joka on luonut auringon, kuun ja tähdet. Katsos, Hän on kaiken tämänkin tehnyt, jotta oikein iloitsisimme siitä».

— »Voi sitä rakasta, hyvää Jumalaa!» poika sanoi. »Hän on vasta kunnan mies, ja taitava Hän myöskin on». — Genoveeva hymyili hänen lapselliselle yksinkertaisuudelleen. »Tosiaankin», hän itseksensä virkkoi sulkiessaan hänet syliinsä ja suudellensa häntä, »moni sinua vanhempi lapsi sanoisi sinua ymmärtämättömäksi ja nauraisi sinulle, jos kuulisi sinun noin puhuvan, mutta vain siksi, että unohtaa itse kerran niin puhuneensa ja meidän kaikkien tavalla kehittyneensä vasta vähitellen».

Seuraavana aamuna pienokainen herätti hänet jo ani varhain sanoen: »Äiti, nousehan ja tule kanssani. Mennään katsomaan, mitä kaikkea kaunista hyvä Jumala taas on tehnyt». Genoveeva hymyili lempeästi ja kulki hänen kanssaan pitkin lähteestä virtaavan puron reunaa laakson halki. »Katso», hän sanoi, »tämän korkean kallion varjossa, tässä laakson pohjoispuolella kasvaa mustia, pistäviä orjantappurapensaita. Nämä ovat oratuomia. Katsos, niissä on paljon pieniä, vihreitä ja valkeita palloja, joita sanotaan umpuiksi. Tulehan nyt! Tuolla laakson eteläpuolella on toisia pensaita, joissa on aivan pienet piikit. Niitä nimitetään orapihlajiksi. Niissäkin on pitkulaisia umppuja. Omenapuut lähteellä ovat sinulle vanhastaan tuttuja», hän sanoi taluttaen poikaa sinnepäin. »Mutta tarkastapa niitä oikein. Sinä et näe niissä vielä mitään, paitsi että niittenkin oksat ovat täynnään suuria umppuja. Pidä nyt joka päivä silmällä, mitä kaikkea puille ja pensaille tapahtuu ja kerro siitä sitten minulle».

Seuraavana yönä satoi lauhaa, lämmintä kevät sadetta, joka houkutteli lehdet ja kukat esille. Aamullakin vielä satoi aika rankasti, mutta kohta kun sade oli tauonnut, juoksi Mertsi alas laaksoon, palasi riemuiten takaisin ja huusi: »Äiti, nyt ovat oratuomien pienet, vihreät pallot paljaina lumivalkeina kukkina! Ja toiset orjantappurapensaikat ovat täynnään vaaleanvihreitä lehdyköitä, ja niittenkin umput ovat suurentuneet. Ja puut lähteen partaallakin ovat täynnään kukkia, jotka eivät saattaisi olla kauniimman valkeita ja punaisia. Kuinka ihanaa! Kuinka hyvä Jumala onkaan! Tule, tule katsomaan!» Genoveeva lähti sinne hänen kanssaan. »Katso noita valkeita oratuomenkukkia! Ja katso, tähän orapihlajapensaaseen tulee kai siihenkin vielä kauniita, punaisia kukkia. Mutta ne eivät vielä ole valmiita. Katsos, punaista näkyy vasta hyvin pikkuisen umpuista. Ehkei hyvä Jumala viime yönä ehtinytkään saada niitä valmiiksi?» — »Oi, lapsi», Genoveeva sanoi, »ei Jumalalla ollut mitään vaivaa niitä tehdessään. Silmänräpäyksessä Hän voisi aikaansaada kaiken, sillä Hän on kaikkivaltias». — »Mutta», poika jatkoi, »sanohan minulle, kuinka Jumala pimeänä yönä voi tehdä kaiken tämän?» Genoveeva kertoi hänelle, että Jumala näkee yöllä yhtä hyvin kuin päivälläkin. Se ihmetytti peräti Mertsiä.

Eräänä päivänä Genoveeva sanoi pojalle: »Nyt tahdon taas ilahduttaa sinua. Tule kanssani!» Hän otti käsivarrelleen kaisloista punomansa korin ja vei lapsen vihreälle, aurinkoiselle paikalle kuusien ja kallioitten väliin, missä hän muutamia päiviä sitten oli huomannut mansikan kukkia ja raakiloita. Siellä oli todellakin jo monta ihan kypsää marjaa, jotka hohtivat purppuraa helakampina. »Ovatko nuokin kukkia?», poika kysyi. »Eivät», Genoveeva sanoi, »ne ovat mansikoita». Hän poimi muutamia kauneimpia ja sanoi: »Kas tässä, avaahan suusi ja maista niitä!» Pienokainen söi ne, painoi käden povelleen ja sanoi: »Voi, miten makeita! Enkö saa poimia useampia?» — »Saat kyllä», Genoveeva virkkoi, »poimi ja syö niin paljon kuin tahdot, mutta vain sellaisia, jotka ovat oikein kauniin punaisia. Saat vielä täyttää koko koppasenkin niillä ja ottaa ne mukaasi luolaamme». Silloin Mertsi paikalla ojensi kätensä ja alkoi poimia ja syödä. »Voi, miten hyvä Jumala onkaan», hän sanoi, »antaessaan meille näin hyviä lahjoja». — »Kiitä Häntä siis myös», Genoveeva sanoi. Poikanen loi säteilevät silmänsä kauniille sinitaivaalle, suuteli kätöstään, heitti suukkosen taivasta kohti ja huusi voimainsa takaa: »Hyvä Jumala, kiitän Sinua mansikoista!» Sitten hän sanoi äidilleen: »Kuuliko hyvä Jumala sen?» Genoveeva painoi häntä sydämelleen ja lausui hymyillen: »Totta tosiaan hän olisi tietänyt sen, vaikka olisit vain ajatellut sitä etkä lausunut sanaakaan, sillä Jumala on kaikkietävä. Hän näkee, kuulee ja tietää kaiken».

Mertsi tahtoi nyt joka päivä nähdä, mitä hyvä Jumala oli tehnyt, mutta Genoveeva sanoi: »Sinun pitää nyt itse tarkkaavasti katsella ympärillesi ja havaita, mitä uutta ja kaunista laaksossamme on, ja kertoa sitten minulle, mitä olet löytänyt». Eräänä aamuna lapsi tuli juosten ja huusi: »Äiti, nyt olen löytänyt jotain oikein kaunista, soman pikku korin, jossa istuu lintu. Tulehan katsomaan, miten kaunis ja sievä se

on!» Hän talutti äitinsä oratuomipensaan luo ja sanoi: »Katsoppas tuonne pimeään orapensaaseen. Etkö näe sitä?» — »Se on hamppuvarpusen pesä, rakas lapsi», Genoveeva sanoi, »tuo pieni, soma kori on pesä ja siinä makaava lintu on hamppuvarpunen. Kuten meillä on luola, niin on linnuilla pesänsä. Katso, miten herttaisesti lintu meitä katselee. Nyt se lentää pois. Katsele nyt tarkoin pesää, mutta älä satuta itseäsi okasiin. Ulkopuolelta se on sangen taitavasti rakennettu kuivista, haalistuneista korsista, vihertävästä sammaleesta ja hienoista juurista, sisäpuolelta se on sievästi peitetty hienoilla, ruskehtavilla höyhenillä. Katso nyt vain oikein tarkasti!» hän sanoi nostaen poikasta. »Voi, kuinka kaunista», Mertsä huudahti, »mutta mitä nuo viisi somaa esinettä siinä ovat?» — »Ne ovat pieniä munia», Genoveeva sanoi. »Katso, miten kauniin himmeään vihreitä ne ovat ja miten sieviä punaisia viiruja ja pilkkuja niissä on!» — »Mutta mitä lintu noilla munilla tekee?» poika kysäisi. »Sen kyllä vielä saat nähdä», Genoveeva vastasi. »Pidä niitä vain joka päivä ahkerasti silmällä, mutta älä suinkaan koskettele ainoatakaan niistä äläkä peloita lintua pois».

Parin päivän perästä Mertsä taas äitinsä taluttamana kävi pesää katsomassa. Silloin siinä jo oli munien sijasta pieniä poikasia. »Katsoppas», Genoveeva sanoi, »miten hentoja ja pieniä ne ovat. Katso, ne ovat vielä sokeita ja ilman höyheniä. Ne eivät vielä osaa lentää, eivät edes hyppiä ulos pesästä». — »Pienet herttaiset, paljaat tipuraukat!» poika sanoi, »mutta eivätkö ne kuole nälkään ja viluun?» — »Eivät, rakas lapsi», Genoveeva vastasi, »kyllä hyvä Jumala niistä huolen pitää. Pesä on sisältä pehmeä ja hienoilla höyhenillä sisustettu, jotta pienten poikasten on pehmeä ja lämmin maata siinä. Se on kauniin pyöreä, jotteivät ne missään saata loukata itseään. Koko tuon sievän pesän on iso lintu eli emo itse rakentanut. Eikö se olekin taidokas. Me, rakas lapsi, emme saisi sellaista pesää toimeen. Tämän taidon on hyvä Jumala opettanut lintuemolle, koska Hän rakkaudessaan pitää huolta näistä pienistä linnunpoikasistakin. Nuo orjantappurapensaansa tiheet, vihreät lehdet, jotka nyt auringon paahtaessa suovat hennoille lintusille suloista varjoa, suojelevat myös niitä märkyydeltä, kun sataa. Ja yöksi ja viileinä aamuina ja iltoina tulee emo ja paneutuu levitetyin siivin huolellisesti poikasten päälle, jotta ne ovat lämpimästi peitettyinä eikä niiden tule vilu. Terävät okaatkaan pesän ympärillä eivät siinä ole turhaan. Muuten söisivät pahat korvit poikaset suuhunsa. Okaat estävät niitä pesään tunkeutumasta ja pistävät niitä, jos ne mielivät tehdä jotain pahaa poikasille. Mutta emo on niin pieni, että se pääsee vilahtamaan okaitten välitse vahingoittamatta itseään. Siten kaikki esineet, pistävät piikitkin, julistavat meille Jumalan hyvyyttä ja hellää isällistä huolenpitoa».

Genoveevan vielä puhuessa emolintu tuli lentäen ja istahti pienen pesänsä reunalle. Kaikki poikaset kurottivat ääneen piipittäen päätään, avasivat pienen kitansa ammollaan, ja emo ruokki niitä. »Voi kuinka somaa, kuinka ihmeen somaa», Mertsä huudahti haltioissaan ja riemusta hypellen. »Katsos», Genoveeva sanoi, »poikaset eivät vielä itse saata hakea ruokaansa, sentähden emo kantaa sitä niille. Jyväset olisivat vielä liian kovia niiden syötäväksi, siksi emo ensin murentaa ne ja antaa ne sitten poikasille. Eikö Jumala ole mainiosti järjestänyt kaikkea? Katso, niin hellästi Hän huolehtii kaikista luoduistaan, pienimmästä lintusestakin. Yhtä hellästi Hän meistäkin pitää huolta. Niin, rakas lapsi», hän jatkoi katsellen kyynelsilmin lasta, »tähän asti Hän on pitänyt sinusta huolta ja pitää edelleenkin». — »Niin, niin», poika sanoi. »Hän on pitänyt minusta huolta, tuo hyvä, rakas Jumala. Onhan Hän antanut minulle sinut, äiti kulta. Sinähän rakastat minua paljon enemmän kuin emolintu poikasiansa. Ilman sinua olisin aikoja sitten kuollut». Niin hän lausui ilokyyntelien kimaltaessa hänen silmissään ja heittäytyi syvästi liikutettuna äitinsä kaulaan.

Mertsällä oli nyt joka päivä äidilleen jotain kerrottavaa, näytettävää tai tuotavaa. Joka aamu hän haki kimpun kauneimpia kukkia, mitä saattoi löytää, ja kopallisittain mansikoita, mustikoita ja myöhemmin vadelmia ja mesimarjoja. Jatkuvasti hän kertoi äidilleen, kuinka oratuomen- ja pihlajankukista ja omenankukista tuli pieniä, vihreitä hedelmiä, kuinka kaikki nämä hedelmät, mutta erikoisesti omenapuitten, kävivät yhä suuremmiksi ja suuremmiksi, ja miten pienet linnunpojatkin pesänsä kasvoivat ja saivat höyhenet ylleen, kunnes vihdoinkin oratuomi oli täpösen täynnä sinisiä marjoja ja orapihlaja punaisia kiulukoita, omenapuut keltaisenaan punaposkisia omenia, ja kunnes kaikki linnut olivat lentäneet pois. Huomatessaan ensi kerran kirkkaan, ihanan aamutähden, nähdessään erikoisen kauniin, hehkuvan iltaruskon, ja ensimmäisen sateenkaaren hän juoksi riemuiten hakemaan äitiänsä, ja tämän täytyi hänen kanssaan katsella ja ihaila kaikkea, ja lapsi kiitti hänen kanssaan Jumalaa, joka oli luonut niin paljon ihanaa. Siten Mertsä tuotti äidilleen tuhansia iloisia hetkiä. Genoveeva katsahti usein pojan iloisuuden nähdessään ilokyyntelin taivasta kohden ja sanoi: »Oi Jumala! Niin saattaa viaton sydän erämaastakin löytää paratiisin. Sydän, joka sinut tuntee ja Sinua rakastaa, löytää surkeuden ja kärsimystenkin keskeltä taivaan».

Huolehtiva äiti ei ollut myöskään unohtanut varoittaa pikku Mertsä koskemasta myrkkukasveihin, joita houkuttelevassa kauneudessaan upeili siellä täällä erämaassa. Hän osoitti pojalle laakerinnäköisen näsiän hohtavan punaiset marjat, kiiltävän mustat koisomarjat ja tulipunaisen, valkopilkkuisen kärpässienen. »Älä vain syö mitään noista kasveista», hän sanoi, »älkä muutenkaan maista mitään marjoja äläkä juuria, joita et tunne, ennenkuin olet näyttänyt ne minulle. Muuten tulet kovin sairaaksi». Mutta vielä huolellisemmin tuo hyvä äiti varoitti häntä tottelemattomuudesta,

itsepäisyydestä, kevytmielisyydestä ja muista lasten vioista. »Nämä viat», hän sanoi, »ovat vielä paljon tuhoisampia kuin myrkkukasvit. Sangen usein on synti näitten punaisten tai mustien marjojen kaltainen, jotka silmään näyttävät niin kauniilta ja houkuttelevilta, mutta joiden nauttiminen tuottaa turmion. Niin, paha usein viehättää enemmän silmää kuin hyvä, kuten myrkyllinen kärpässieni väriloistossa voittaa vieressään kasvavan harmaan, syötävän sienen».

XI

Genoveeva saa suden avulla lämpimän puvun

Monissa viattomissa huvituksissa Genoveevan ja Mertsin kevät ja kesä olivat kuluneet. Nyt syksy teki tuloaan. Aurinko ei enää paistanut yhtä lämpimästi, se nousi päivä päivältä myöhemmin ja laski aikaisemmin. Tummat, synkät pilvet pimensivät usein viikkokausiksi kirkkaan, sinisen taivaan, eikä maasta enää versonut mitään uutta. Lintujen suloiset laulelut olivat vaienneet ja useimmat visertäjistä lähteneet tiehensä. Melkein kaikki kukat olivat hävinneet ja jäljellä olevat seisovat lakastuneina, kuivina ja haalistuneina. Puitten ja pensaitten lehdet riippuivat keltaisina ja värittöminä, ja mikä ei itsestään maahan pudonnut, sen karistivat kylmät vihurit. Sydän täynnä huolta lähestyvän talven tähden Genoveeva istui luolan suulla ja katseli kyyneltyvin silmin hävitystä. Silloin Mertsi sanoi: »Äiti, eikö Jumala meitä enää rakastakaan, koska Hän sallii kaikkien kukkien kuihtua ja puitten ja pensaitten kuivettua? Eikö Hän enää olekaan yhtä hyvä ja ystävällinen meille kuin tähän asti? Aikooko Hän kokonaan hylätä meidät?» — »Ei, lapseni», Genoveeva sanoi. »Jos olemme hurskaita ja hyviä, niin Jumala rakastaa meitä aina yhtä paljon. Täällä maailmassa vain kaikki on vaihtelevaa ja katoavaa, mutta Jumalan rakkaus meitä kohtaan on muuttumaton ja ikuinen. Nyt kyllä tulee talvi, mutta talven jäljestä tulee aina armas kevät ja kaikki alkaa silloin taas kukoistaa». Mertsi katseli huolestuneena autiota niittyä ja lehdettömiä puita ja sanoi miettiväisenä, surumielinen ilme pienillä kasvoillaan. »Kunpa vain olisikin, niinkuin sanot, äiti kulta. Tuskin voin sitä uskoa. Pelkään maailman aivan hukkuvan». Genoveeva lausui hymyillen: »Usko minua, rakas lapsi, niin käy joka vuosi. Joka vuosi tulee talvi, mutta talven jälkeen taas aina kevät. Iloitse siis jo nyt talven lähetessä suloisesta keväästä». Itsekseen hän kumminkin ajatteli: »Lapselle, joka ensi kerran kehittyneellä iällä näkee syksyn tulon ja lehtien karisemisen, on anteeksi annettavaa, että se tuskin saattaa uskoa syksyn ja talven perästä vielä kevään koittavan. Mutta minua, äitiä, sopii ennemmin nuhdella ja soimata ymmärtämättömäksi kuin tätä kokematon lasta. Tiedänhän jo niin pitkäaikaisesta kokemuksesta, että kärsimyksiä aina seuraa ilo, ja kumminkin on minun kerta toisensa perästä niin vaikea uskoa sitä. Tahdon nyt olla turvallisella mielin enkä kantaa turhia huolia, vaan aina kärsimyksissä ajatella tulevia riemuja».

Genoveeva oli nyt päivät päästään uutterassa työssä kooten talveksi pyökinterhoja ja pähkinöitä, oramarjoja, kielukoita ja mitä muita syötäviä hedelmiä hän vain löysi, ja Mertsi auttoi häntä siinä uskollisesti. Suurempaa huolta kuin talviset ruokavarat aiheutti Genoveevalle hänen pukimensa. Hänen ainoa pukunsa, jota hän niin monta vuotta oli alituisesti käyttänyt, oli jo sangen kulunut ja melkein repaleinen. Itkien hän eräänä päivänä istui luolan suulla ja yritti sitkeillä korsilla ja orjantappurapiikeillä kiinnittää irtonevia kappaleita toisiinsa. Mutta työ ei ottanut oikein sujuakseen, eikä siitä tullut kestäväää. »Ah», hän hiljaa itsekseen huokasi, »mitä nyt antaisinkaan neulasta ja muutamasta langan pätkästä. Kuinka monesta Jumalan hyvästä työstä ne ihmiset sentään ovatkaan osallisia, jotka elävät toistensa parissa, eikä sittenkään monenkaan mieleen juolahda edes kiittää Jumalaa niistä».

Mertsi, joka huomasi hänen hiljaisen surumielisyytensä ja turhat ponnistuksensa, sanoi hänelle: »Äiti, muistatko vielä, mitä sanoit minulle, kun kerran kysyin sinulta, miksi hirvemme karva lähtee? Sanoit, että Jumala kesäksi lahjoittaa sille kevyemmän, punertavan ruskean puvun ja sitten talveksi taas lämpimämmän, harmaan puvun. Ollos siis iloinen! Kyllä Jumala varmaan vielä lahjoittaa sinullekin lämpöisen talvipuvun. Vai etkö luule olevasi Hänelle hirveämme rakkaampi?» Genoveeva syleili poikaa hymyillen ja sanoi: »Olet oikeassa, lapsi kulta. Tahdon rauhoittua. Jumala pitää meistä huolen. Hän, joka vaatettaa eläimet ja kukkaset, on minutkin verhoava».

Pari päivää sen jälkeen hän kielsi poikaa poistumasta luolasta, otti vahvan puunoksan käteensä, ripusti maidolla täytetyn kurpitsapullon vyölleen ja samoili laajalti erämaassa etsien puita, joiden hedelmät kelpaisivat syötäviksi. Hän istahti levähtääkseen ja vähän virkistääkseen itseään maidolla korkean vuoren rinteelle, jonka yli hän aikoi kiivetä. Silloin lähestyi vuorta pitkin hirveä susi kantaen lammasta kidassaan. Se pysähtyi ja katsoi Genoveevaa hurjin, säihkyvin silmin. Genoveeva pelästyi niin, että rupesi vapisemaan, mutta pian hän malttoi mielensä, tarttui oksaan, joka oli maassa hänen

vieressään; hyppäsi suden luo ja iski sitä voimainsa takaa päähän pelastaakseen ryöstetyn lampaan sen kidasta. Susi pudotti lampaan, tuupertui huumaantuneena maahan, kieriskeli kappaleen matkaa vuorta alaspäin ja juoksi sitten ulvoen tiehensä. Genoveeva polvistui lampaan viereen, kaatoi pullosta hiukan maitoa sen suuhun ja koetti herätellä sitä henkiin, mutta se oli jo aivan hengetön.

Eläinparan näkeminen herätti Genoveevan sydämessä monenlaisia kaihoisia tunteita. »Sinä eläinraukka», hän sanoi, »varmaankin olet peräisin noilta lempeämmiltä seuduilta, jossa minunkin kotini on. Pitkään aikaan en enää ole nähnyt enkä kuullut sieltä mitään. Ehkäpä olet puolisoni ja minun monista laumoista. Niin, sieltä sinä oletkin», hän huudahti, »sinussahan on meidän merkkimme. Jospa vielä olisit hengissä ja ymmärtäisit ihmiskieltä, niin kysyisin sinulta: 'Onkohan puolisoni palannut sodasta? Vieläkö hän Genoveevaansa ajattelee? Vieläkö hän on minulle vihoissaan, vai onko saanut tietää viattomuuteni?' Hän elää ylellisyydessä ja minä menehdyn tänne puutteeseen ja kurjuuteen».

Äkkiä hän pysähtyi. Hänen mieleensä välähti ajatus: »Lienen hyvin lähellä kotiseutuani. Muuten ei tämä elukka olisi saattanut joutua tänne. Mitä jos palaisin sinne lapseni kera?» Hänen sydämessään ailahti mitä palavin kaipaus kotiseudulle, ja vetreät kyyneleet vierivät pitkin hänen poskiaa. Hän mietti kauan, mutta sanoi vihdoin: »Ei! Mieluummin jään sittenkin tänne, sillä minua sitoo ankara vala. Voisinhan sanoa kuolemankauhun pakottaneen minut antamaan sen, mutta ei sittenkään olisi oikein sitä rikkoa. Ja kuka tietää, vaikka se tuottaisi kuoleman kahdelle kunnon miehelle, jotka ovat pelastaneet henkeni. Ei, ei! Jään tänne niin kauaksi aikaa kuin Jumala tahtoo. Jos Hän tahtoo pelastaa minut tästä erämaasta, niin kyllä Hän johtaa jonkun säälivän ihmisen askeleet tänne. Onhan kumminkin parempi kestää kurjuutta kuin loukata omaatuntoaan».

Hän etsi nyt alhaalta puroilta, joka virtasi vuoren vieritse, terävän simpukankuoren ja nylki lampaan tuuhean, villavan taljan. Sitten hän huuhtoi sen kirkkaassa purossa puhtaaksi tomusta ja verestä, kuivasi sen auringossa ja pukeutui heti siihen. Vasta myöhään hän siten ehti laaksoon ja luolalle. Mertsu juoksi jo kaukaa häntä vastaan huutaen: »Voi äiti, tulethan sentään vihdoinkin. Minä jo niin pelkäsin puolestasi. Missä oletkaan ollut niin kauan?» Yhtäkkiä hän pysähtyi ja säpsähti. Turkisviitta ja hämärtyvä ilta vaikuttivat, ettei hän heti tuntenut äitiään. Hän aikoi jo juosta tiehensä ja piiloutua luolaan, mutta kuullessaan Genoveevan lempeän äänen lausuvan: »Älä pelkää, lapsi kulta. Minähän tässä olen», hän kääntyi ja huudahti: »Jumalan kiitos, että olet siinä. Kuinka hauskaa! Mutta sanohan, mitä sinulla on ylläsi. Sinähän olet nyt melkein samalla lailla puettu kuin minä. Mistä oletkaan saanut tuon puvun?» Genoveeva virkkoi: »Hyvä Jumala sen minulle lahjoitti». Ja Mertsu hyppeli ilosta ja huudahti: »Sanoinkin, että Jumala lahjoittaisi sinulle uuden, lämpimämmän puvun talveksi. Siitä nyt näet, rakas äiti, että olin oikeassa». Hän koetteli villavaa nahkaa ja sanoi: »Kuinka kauniin kihara ja valkoinen, aivan kuin hienot, valkeat pilvenhattarat kevättaivaalla. Kyllä näkee, että se on taivaan lahja». He menivät nyt molemmin luolaan, ja Mertsu toi äidilleen kurpitsamaljallisen maitoa ja kaislakorillisen hedelmiä, ja Genoveevan täytyi nyt perinpohjin kertoa hänelle, miten hän oli saanut käsiinsä villavan pukunsa.

Tuima talvi salpasi Genoveevan ja Mertsin uudelleen luolaan. Vain erittäin kauniina talvipäivinä he kuljeskelivat hiukan laaksossa. »Katso, rakas poikani», Genoveeva silloin sanoi, »talvellakin saatamme nähdä Jumalan hyvyden. Kuinka hohtavaa, puhdasta ja valkeata onkaan kaikki nyt! Kaikki puut ja pensaat ovat kauttaaltaan kimaltelevassa kuurassa kuin seisoisivat ne täydessä kukoistuksessaan. Katso, kuinka hanki tuossa auringonpaisteessa loistaa ihmeen ihanin, punaisin, sinisin ja vihrein kitein! Vaikka lehtipuut seisovatkin paljaina, on Jumala kumminkin pysyttänyt ikivihreitten kuusten neulaset, jotta metsän eläimet niiden alta löytäisivät suojaa. Karkeissa katajissa on talvellakin sinimarjansa, jotta metsälinnut saisivat ravintonsa. Lähtemme eivät koskaan jäädy, jotta ne saisivat juoda, ja niissä kasvaa myös useita, alati tuoreita, vihreitä ruohoja, joista moni eläin saa elatuksensa. Niin lempeäksi ja hyväksi Jumala osoittautuu kovanakin vuodenaikana».

Oikein kylminä myrskypäivinä Mertsu sirotteli kaikenlaisia kokoamiansa siemenjyväsiä luolan edustalle. Silloin punatulkut, rattoisat pakkastiaisat ja somat pienet sinitiaisat lensivät luolan suulle asti jyväsiä noukkimaan. Mertsu oli kesällä äitinsä kehoittamana koonnut pienen heinävarastonkin ja sirotteli nyt aina hiukan korsiakin luolan eteen. Nälkäiset metsäkauriit ja jänikset houkuteltiin siten tulemaan sinne, ja jänönpoikaset kesyyntyivät lopulta niin, että söivät tuoksuvia heiniä hänen kädestään, ja kauriit tutustuivat niin, että sallivat hänen leikitellä kanssaan ja juoksivat hänen kanssaan kilpaa. Siten oli Genoveevalla ja Mertsillä pitkin talvea monta hauskuutta, mutta Genoveevalla oli paljon kärsimystäkin. Lapsi nukahti aina hyvin pian eikä herännyt ainoatakaan kertaa koko yönä. Silloin Genoveeva istui tuntikausia yksin ja unetonna pimeässä luolassa. »Voi, jospa minulla nyt olisi edes pieni öljylamppu», hän usein huokasi. »Se valaisisi herttaisesti synkkää luolaa. Mikä hyvä työ se olisikaan. Jos minulla sitten vielä olisi hyvä kirja tai pellavia ja varttina, kuinka onnelliseksi tuntisinkaan itseni. Halvimmalla palvelijattarellani, niin, kreivikuntani köyhimmillä tytoilla on paremmat olot kuin minulla. He istuvat nyt lämpimässä tuvassa, kehräävät öljyliekkinsä ääressä, ja heidän aikansa kuluu rattoisasti jutellessa». Samassa hän kumminkin sydäimestään jälleen kääntyi Jumalan puoleen ja sanoi: »Kuinka hyvä onkaan sentään tuntee Sinut, hyvä Jumala. Ilman Sinua ei minulla näinä surullisina talviöinä olisi

ketään, kenen kanssa voisin puhella. Sinutta olisin tässä luolassa jo aikoja sitten kuollut ikävään ja lohduttomuuteen. Sinä suot jokaisessa elämänvaiheessa runsasta lohdutusta».

XII

Genoveeva sairastuu erämaassa

Kuten viimeksi kuluneen kesän ja talven Genoveeva vietti rakkaan Mertsinä kera useampia kesiä ja talvia erämaassa ja asui nyt jo seitsemättä talvea siellä. Edelliset talvet eivät koskaan olleet olleet kovin kylmiä, mutta tämä hänen seitsemäs talvensa erämaassa oli hänelle hirveä. Suunnattomat kinokset peittivät vuoria ja laaksoja, ja tammien ja pyökkien vahvimmatkin oksat murtuivat niiden painosta. Ankara pakkasella vallitsi. Miten hyvästi Genoveeva yrittikään suojata luolan suuta raivoavia, purevan kylmiä tuulia vastaan, ne kumminkin tunkivat sisälle ja pyryttivät koko joukon lunta luolaan. Koko hänen sammalvuoteensa kastui siitä läpimäräksi ja jäätyi. Luolan suu ja sitä suojaavat kuusenoksat olivat alituisesti valkeanaan kuurasta ja sen seinämät jäässä kuin ikkunaruuudut. Uskollisen hirven luonnollinen lämpö ei enää riittänyt kyllyiksi lieventämään luolan kauheata kylmyyttä. Ulkona haukkuivat ketut vilusta, ja susien ulvonta kaikui hirvittävänä erämaan halki.

Genoveeva ei vilulta yökausiin saanut silmäänsä suljetuksi, ja eräänä aamuna pakkasen kohottua korkeimmilleen hänen kyynelensä jäätyivät vierieksään maahan. Mertsi, joka pienestä pitäen oli tottunut karkeaan ravintoon ja kovaan elämäntapaan, oli pakkasesta huolimatta hyvässä voinnissa. Mutta Genoveeva, tuo herttuallisen linnan hento prinsessa, jota oli kasvatettu huoneessa, ja jonka lattia oli ollut matoilla verhottu, ei kauemmin voinut kestää tuossa kylmässä kallioholvissa, vaan hänen terveytensä murtui. Usein hän itkien sanoi: »Jospa minulla olisi edes kipinä tulta, mikä taivaan lahja se olisikaan minulle. Silloinhan saattaisin kuusenrisuista ja kuivista oksista, joita täällä on runsaasti, helposti sytyttää nuotion ja lämmitellä sen ääressä. Nyt minun kai täytyy kuolla viluun puitten keskelle. Tapahtukoon kuitenkin Sinun tahtosi, Herra!» — Hänen viehkeän herttaiset kasvonsa muuttuivat suuresti. Poskien hieno, vaalea puna hävisi, ja hän kävi kuolonkalpeaksi. Hänen suloiset silmänsä kadottivat loistonsa ja painuivat silmäkuoppiin. Hän kävi hyvin laihaaksi ja näytti oikein kurjalta.

»Oi, äiti kulta», Mertsi kyynelisin sanoi, »minkä näköinen oletkaan. Tuskin enää tunnen sinua. Mikä sinun oikein on?»

»Rakkahin lapsi», Genoveeva sanoi heikolla äänellä, »olen kovin sairas, varmaankin kuolen».

»Kuolet», pienokainen virkkoi. »Mitä se merkinnee? Sitä en vielä eläissäni ole kuullut».

»Minä olen nukkuma enkä enää koskaan heräävä. Silmäni ei sitten enää milloinkaan näe aurinkoa, eikä korvani kuule enää ääntäsi. Ruumiini lepää silloin kylmänä ja kankeana maassa. Vihdoin se aivan lahoaa ja muuttuu maaksi».

Silloin poika heittäytyi itkien hänen kaulaansa ja toisti toistamista sanoja: »Äiti, äiti, älä vain kuole! Pyydän sinua, älä kuole!»

Genoveeva sanoi: »Älä itke, rakkahin lapsi. Minusta ei riipu, miten kauan elän. Jumala tahtoo minun nyt kuolevan».

»Jumalako?» poika peräti ihmeissään huudahti, »mutta oletthan aina sanonut minulle, että Jumala on niin hyvä. Kuinka Hän sitten voisi tahtoa sinun kuolemaasi? Katsos, minä en saattaisi lintustakaan surmata, vielä vähemmän sinut».

Genoveeva vastasi: »Olet oikeassa, rakas lapsi. Koska et sinäkään saattaisi antaa minun kuolla, puhumattakaan siitä, että voisit minut surmata, niin Jumala vielä vähemmän saattaa sitä tehdä. Hän, joka elää ikuisesti, suo meillekin iäisen elämän, mutta minun täytyy ensin selittää tämä sinulle. Muistathan, rakas poikani, miten riisuin vanhan puvun yltäni ja panin sen pois, koska se ei enää kelpannut käytettäväksi, ja miten Jumala lahjoitti minulle uuden puvun. Katso, kuin vaatteiden riisun nyt riutuvan ruumiini ja panen pois. Se lahoaa kuin tuo vanha puku, mutta minä itse pääsen taivaallisen Isämme luokse. Hän suo verhoakseni kauniimman, ihanamman, ruumiin. Siellä taivaassa on minun hyvä olla, siellä en enää värise vilusta enkä sairasta. Siellä en enää milloinkaan itke enkä huokaile ja kärsimysten sijasta nautin pelkkää iloa. Kuten kevät on talvea kauniimpi, niin on taivas maata kauniimpi. Niin, kaunein, kirkkain kevätpäivä on taivaan kauneuden ja kirkkauden rinnalla vain kolkko,

synkkä talviyö. Ken on hyvä ja hurskas, hän kerran sinne pääsee».

»Äiti», Mertsin sanoi, »minä tahdon mukaasi. En tahdo jäädä yksin tänne erämaan eläinten keskelle, sillä ne eivät vastaa, kun puhelen niille. Minäkin tahdon kuolla ja riisua yltäni tämän ruumiin».

»Ei, rakas poikani», Genoveeva sanoi. »Sinun pitää jäädä edelleen maailmaan, mutta kerran sinäkin varmaan tulet luokseni taivaaseen, jos elät hurskaasti. Sinunkin on kerran kuoltava. Mutta kuulehan, mitä edelleen sanon sinulle. Kun en enää puhu, kun hengitykseni on lakannut, silmäni sammunut, huuleni kalvenneet ja käteni tuntuu kylmältä ja kankealta, niin jää sinä tänne vielä muutamaksi päiväksi. Sitten, kun olet varma siitä, että olen kuollut, koska inhoittava mätähaju täyttää luolan, silloin lähde tästä erämaasta suoraan auringonnousua kohden. Sitä tietä pääset päivän tai parin päästä metsänreunaan ja näet edessäsi suuren, kauniin tasangon, jolla asuu tuhansittain ihmisiä».

»Tuhansittain ihmisiä», Mertsin ihmetyksen valtaamana huudahti. »Minä olen aina luullut, että olisimme kahden maailmassa. Mikset tähän asti ole kertonut minulle mitään noista ihmisistä. Jospa vain jaksaisit kävellä, niin lähtisimme heti heidän luokseen».

»Ah, lapseni», Genoveeva huokasi, »nämä ihmiset juuri ovat sysänneet meidät luotaan tähän erämaahan metsän eläinten pariin. He tahtoivat surmata sinut ja minut».

»Sitten en halua heidän luokseen», poika sanoi. »Minä arvelin, että he olisivat yhtä hyviä kuin sinä, äiti. Täytyykö sitten noidenkin ihmisten kuolla?»

»Täytyy kyllä», Genoveeva sanoi, »kaikkien ihmisten täytyy kuolla».

»Sitten he varmaankaan eivät sitä tiedä, kuten minäkään en sitä tähän asti tiennyt», Mertsin sanoi. »Minäpä lähdänkin heidän luokseen sanomaan sen. Huudan heille: 'Ihmiset, teidän täytyy kaikkien kuolla. Tehkää parannus, muuten ette pääse taivaaseen'. Kunpa he vain uskoisivat minua».

»Lapseni», Genoveeva virkkoi, »kyllä he kauan ovat tienneet, että heidän täytyy kuolla, mutta he eivät sittenkään tee parannusta. He elävät ylellisyydessä, maa tuottaa heille mitä kauneimpia hedelmiä, joita erämaassa ei näekään, ja heillä on mitä parhaita syötävää ja juotavaa. Heidän vaatteensa loistavat kaikissa kukkien väreissä, ja ylhäisten puvut ovat sitäpaitsi usein koristetut kalliilla helyillä, jotka säteilevät tähtien lailla. He eivät asu sellaisissa pimeissä luolissa kuin meidän omamme on, vaan heidän asuntoja ovat niin upeita, etten voi niitä sinulle kuvatakaan. Talvella heillä on asunnoissaan kuin toinen aurinko, tuli, jota et vielä ensinkään tunne. Se levittää niin suloista lämpöä kuin aurinko keväällä ja kesällä ja valaisee pimeimmänkin yön kirkkaaksi kuin päivä. Mutta useimmat ihmiset eivät edes kiitä Jumalaa näistä hyvistä teoista, tuskin välittävät Häntä ajatellakaan. Usein he vihaavat, vaivaavat ja kiusaavat toisiaan miten vain pahimmin voivat. Melkein joka päivä joku heidän joukostaan kuolee, mutta toiset eivät vähääkään välitä siitä, vaan elävät edelleen, kuin tulisivat he ikuisesti olemaan täällä maailmassa».

»Sitten en ensinkään halua heidän luokseen», Mertsin sanoi. »Siellähän ihmiset eivät ainoastaan ole ilkeitä kuin sudet, vaan myöskin tyhempiä kuin hirvemme, joka ei ymmärrä mitään siitä, mitä puhumme. En kaipaa mitään noitten ihmisten kalleuksista enkä hyvistä ruoista, vaan tahdon mieluummin asua eläinten keskuudessa. Ne sentään, sutta ja kettua lukuunottamatta, elävät rauhassa keskenään ja hankkivat sovussa ravintonsa ruohoista ja kasveista. Minä jään hirvemme luo enkä lähde ihmisten pariin.»

»Kyllä sinun kuitenkin pitää lähteä heidän luokseen, rakas lapsi», Genoveeva sanoi. »Eivät he sinulle mitään pahaa tee. Kuulehan vielä. Olen tähän asti kertonut sinulle vain taivaallisesta isästäsi, mutta nyt minun pitää sanoa sinulle, että sinulla on maallinenkin isä, kuten sinulla on äitikin maailmassa».

»Maallinen isäkö», poika sanoi iloisena, »jonka voin nähdä kuten sinut ja jonka käteen voin tarttua kuten tartun sinun käteesi. Hänkö ei olekaan näkymätön kuten taivaallinen isä?»

»Niin, rakas lapsi», äiti sanoi, »saat nähdä hänet ja puhutella häntä».

»Nähdä hänet ja puhutella häntä!» poika huudahti ja hänen silmänsä säteilivät ilosta. »Mutta», hän miettivänä jatkoi, »miksei hän sitten tule luoksemme ja miksi hän on jättänyt meidät näin yksin erämaahan? Eihän hän vain ole noita pahoja ihmisiä?»

»Ei, rakas lapsi», Genoveeva sanoi. »Hän on hyvä ihminen. Hän ei tiedä, että olemme täällä erämaassa. Hän ei edes tiedä, että olemme elossa vielä, vaan on siinä uskossa, että meidät on surmattu. Hän luulee, että minä olen jumalattomin äiti, mitä maailmassa voi olla. Ihmiset ovat valehdelleet hänelle sellaista».

»Mitä merkitsee, että he ovat valehdelleet hänelle?» pienokainen keskeytti hänet. »Sitä en ymmärrä».

»Valehtelemista on, kun puhuu toista kuin mitä ajattelee. Ihmiset esimerkiksi sanovat oikein rakastavansa toisiaan, vaikka todellisuudessa tuskin sietävät toisiaan. Sellaista nimitetään valehtelemiseksi».

»Saattaako niin tehdä?» pienokainen sanoi. »Se ei olisi koskaan juolahtanut mieleeni. Voi niitä ihmisiä», hän huudahti ja pudisteli kiharaista päätään, »he ovat sentään ihmeellisiä olentoja».

»No niin», Genoveeva sanoi, »sinun isällesi myös siten valehdeltiin». Sitten hän kertoi pojalle kohtalostaan, sen verran kuin tämä saattoi siitä ymmärtää, ja puhui sitten edelleen: »Katso tätä kultasormusta sormessani! Sen olen saanut isältäsi».

»Isältäni!» Mertsä iloisesti huudahti. »Annappa minun kerran oikein tarkastaa sormusta. Olen jo nähnyt paljon taivaallisen Isäni antamia kauniita kappaleita, auringon ja kuun, tähdet ja kukat, mutta en ole nähnyt vielä mitään maalliselta isältäni saatua».

Genoveeva otti sormuksen sormestaan ja antoi sen pojalle. »Voi, miten kaunis!», Mertsä sanoi. »Onko isälläni useampia tällaisia kauniita esineitä ja lahjoittaako hän minulle jonkun niistä?»

»Sen hän tekee, lapsi kulta», Genoveeva sanoi pistäen sormuksen takaisin sormeensa. »Kun olen kuollut, niin ota tämä sormus sormestani. En tahdo ennen panna sitä pois, vaan säilytän sen kuolemaani asti, kuten säilytän rakkauteni ja uskollisuuteni isääsi kohtaan kuolemaani saakka. Todellakin rakkauteni häneen oli puhdas kuin tämän sormuksen kulta, ja uskollisuuteni ikuinen kuin sormuksen pyöreä kehä, joka ei missään kohden pääty ja joka sen vuoksi on iäisyyden vertauskuva».

»Kun tulet ihmisten luo», hän edelleen lausui, »niin kysy Siegfried-kreiviä, sillä se on isäsi nimi. Pyydä ihmisiä viemään sinut hänen luokseen, mutta älä sano kenellekään kuka olet, mistä tulet tai miksi haluat päästä kreivin luo. Älä myös suinkaan näytä sormusta kenellekään. Kun sitten seisot isäsi, kreivin edessä, niin anna hänelle sormus ja sano hänelle: 'Isä, tämän sormuksen lähettää sinulle äitini, Genoveeva, merkiksi siitä, että olen poikasi. Hän kuoli muutamia päiviä sitten. Hän tervehtii sinua vielä kerran ja käskee sanoa, että hän oli viaton ja että hän soi sinulle anteeksi. Taivaassa hän toivoo näkevänsä sinut jälleen, koska se ei ole voinut enää tapahtua tässä maailmassa. Elä hurskaasti, ole lohdullisella mielin, älä itke häntä ja pidä huolta minusta!' Älä vain unohda sitä, että olen viaton ja uskollinen hänelle, että vielä kuollessakin olin sitä vakuuttanut ja kuollut siinä vakaumuksessa. Sanathan sen aivan varmaan hänelle! Sano hänelle myöskin, että vielä kuolemanhetkelläkin rakastin häntä kuten rakastan sinua. Kerro hänelle, kuinka täällä elin ja kuolin. Pyydä häntä myöskin hakemaan kuollut ruumiini tästä luolasta ja kätkemään se esi-isieni hautaholviin, sillä en ole ollut arvoton kuulumaan heidän sukuunsa, joskin ihmiset pitävät minua rikollisena ja kunniattomana.

Sitten pitää minun sanoa sinulle vielä eräs seikka, jota et tiedä. Kuten sinulla on maailmassa isä ja äiti, niin minullakin on isä ja äiti, mutta enhän tiedä, ovatko he kestäneet sen surun, jonka tahtomattani heille aiheutin, vai eivätkö. Jos he vielä ovat elossa, niin pyydä isääsi heti viemään sinut heidän luokseen. He tulevat sangen iloisiksi nähdessään sinut, rakkaan lapsenlapsensa, niin että he unohtavat seitsemän pitkän vuoden surun». Ja vuolaisiin kyyneliin puhjeten hän lausui: »Varmaankin olet minua murehtinut, isä kulta. Ja äiti armas, paljon olet varmaankin tähteni itkenyt. Teidän kasvonne, rakkaimmat vanhempani, olisin suonut näkeväni, ennenkuin kuolen. Jospa tietäisitte minun elävän ja olevan täällä, niin varmaankin kohta rientäisitte luokseni vielä kerran nähdäkseenne minut, mutta te tietysti luulette ruumiini jo aikoja sitten maatuneen jossain kaukaisessa erämaan kolkassa. Tapaammehan kumminkin taivaassa toisemme. Kuinka autuaallinen onkaan taivaantoivo ja toivo siellä nähdä toisensa. Ilman tätä lohdutusta olisi maallinen murhe liian raskasta, me ihmiskurjat joutuisimme epätoivoon. Sinä itket, lapsi kulta. Suo anteeksi, että saatoin sydämesi surulliseksi. Katsos, jos nyt kadottaisitkin äitisi, niin antaahan Jumala sinulle minun sijaani hyvän isän. Ällös siis itke, rakas lapsi. Isäsi on sanomattomasti iloitseva nähdessään vielä elossa sinut, rakkaan lapsensa, jota hän ei milloinkaan ole nähnyt. Hän suutelee sinua, ottaa sinut syliinsä, painaa sinut povelleen, kutsuu sinua pojakseen ja kyselee sinulta paljon minusta itkien ilosta ja surusta. Hän on rakastava sinua kuten minä ja osoittava sinulle enemmän hyvyttä kuin mitä minä, äitisi, voin sinulle osoittaa».

Genoveeva ei itkultaan voinut jatkaa, vaan laski päänsä sammalvuoteelleen eikä pitkään aikaan saanut heikkoudeltaan enää sanaakaan sanotuksi.

XIII

Talven ankara pakkanen lauhtui, ja kävi taas leppoinen tuuli. Aurinko paistoi jälleen keskipäivisin kirkkaasti ja herttaisesti luolaan, ja sen sulosäteet olivat taas huomattavasti lämpöiset. Kuura luolan suulta ja jää sen seiniltä sulii ja tipahteli suurina pisaroina. Genoveevan tauti paheni päivä päivältä. Hän näki varman kuoleman lähenevän ja valmistautui lähtemään.

»Minun ei ole suotu», hän sanoi, »kuolinvuoteeni ääreen saada pappia, joka rohkaisisi minua ja ojentaisi minulle elämän leivän vahvistukseksi tärkeälle iankaikkisuusmatkalle, mutta Sinähän, Herra, Sinä ikuinen Ylimmäinen pappi, olet itse luonani. Sinä olet lähellä kaikkia, jotka ovat tuskassa ja ahdistuksessa ja turvautuvat Sinuun. Jokaista kärsivää ihmissydäntä, joka kaipaa Sinua, tahdot Sinä tulla virvoittamaan. Sanathan itse: 'Katso, minä seison ovella ja kolkutan. Jos joku kuulee ääneni ja avaa oven, hänen luokseen tahdon mennä ja pitää ehtoollista hänen kanssaan ja hän minun kanssani!'» Niin hän puhui ja rukoili sitten kauan kädet ristissä ja silmät ummessa.

Mertsi istui koko päivän ja monta yönkin hetkeä hänen vieressään eikä poika parka enää voinut syödä eikä juoda. Hän täytti kaikki äitinsä toivomukset, mitkä saattoi hänen katseistaan lukea, ja hoiti häntä hellimmällä lapsenrakkaudella. Hän otti molemmat kätösensä sammalta täyteen ja kuivasi luolan märät seinämät niin pitkälti kuin pienillä käsivarsillaan ulottui, jottei vesi tippuisi sairaan äidin vuoteelle. Hän kokosi kallioilta ja puista kuivaa sammalta tehdäkseen kostean vuoteen sijaan paremman. Milloin hän kantoi Genoveevalle kurpitsamaljallisen raikasta vettä lähteestä sanoen: »Etkö halua juoda, rakkahin äiti? Sinunhan on niin kuuma ja huulesi ovat aivan kuivat», milloin taas toi lämmintä maitoa ja virkkoi: »Juohan nyt, äiti armas! Tämä on oikein maukasta ja tekee sinulle hyvää.» Sitten hän heittäytyi itkien sairaan kaulaan ja nyhkytti: »Äiti, rakas äiti, jospa voisit sijastasi sairastaa tai kuolla».

Eräänä aamuna Genoveeva oli uinahtanut oikein suloisesti pariiksi tunniksi ja heräsi paljon iloisempana ja vahvempana. Nukkuessaan hän oli pudottanut pienen puuristinsä, jonka hän oli ottanut seinältä ja jota hän sairautensa aikana usein oli pitänyt kädessään. Herättyään hän etsi sitä, ja Mertsi heti, huomattaessaan, mitä hän halusi, antoi sen jälleen hänen käteensä. »Mutta miksi sinä, rakas äiti», hän sitten virkkoi, »aina pidät tätä risua kädessäsi?»

»Lapsi kulta», Genoveeva sanoi, »luulin eläväni kauemmin, muuten olisin jo aikaisemmin puhunut sinulle tästä. Nyt huomaan, ettei saa siirtää mitään hyvää tuonemmaksi. Olenhan jo kertonut sinulle, että taivaallisella Isällämme on Poikakin, joka kaikessa on Hänen kaltaisensa. En kumminkaan vielä oikein ole voinut kertoa sinulle, mitä kaikkea tämä Hänen Poikansa on tehnyt meille. Monta seikkaa et olisi ensinkään ymmärtänyt, koska tähän asti olet kasvanut erämaassa, koko maailmasta erillään. Kun nyt kerran tiedät, että maailmassa on muitakin ihmisiä, tiedät myös, millaisia he ovat, ja kun olet kuullut, osaksi jo minusta nähnytkin, mitä kuoleminen merkitsee, niin tahdon koettaa selittää sinulle tärkeimmät kohdat Jumalan Pojan vaiheista. Silloin kyllä ymmärrät, mikä merkitys kädessäni olevalla risulla on. Kuuntele siis tarkasti, mitä sinulle kerron, ja paina äitisi sanat sydämeesi!

Katsos, rakasta taivaallista Isäämme suretti se, että ihmiset olivat niin sanomattoman pahoja ja kurjia, eivätkä sen vuoksi pääsisi kerran taivaaseen. Siksi Hän lähetti rakkaan Poikansa taivaasta heidän luokseen. Tämän tuli pitää heistä huolta, jotta he vihdoinkin tekisivät parannuksen. Hänen pyhä nimensä on Jeesus Kristus.

Tämä Jumalan rakastettu Poika oli yhtä voimakas ja rakastava kuin Isä itse. Ollessaan lapsi vielä, paljon pienempi kuin sinä. Hänkin oli äitineen luolassa, joka oli elukkain olopaikka, kuten tämä meidän omamme. Kun Hän oli varttunut täydeksi mieheksi ja oli kai vähän pitempi minua, Hänkin eli jonkin aikaa erämaassa, joka oli vielä paljon kauheampi kuin tämä. Hän rukoili siellä alituisesti, ettei se, mitä Hän oli sanova ihmisille ja tekevä heidän parhaakseen, suinkaan menisi turhaan.

Sitten Hän meni ihmisten luo ja kertoi heille, että taivaallinen Isä oli lähettänyt Hänet heidän luokseen, että tämä taivaallinen Isä oli niin hyvä ja rakasti heitä, ja että kaikki ihmiset olivat tämän hyvän Isän lapsia. Sen vuoksi Hän kehoitti heitä myös olemaan oikein hyviä ja rakastamaan tätä hyvää Isää ja toisiaan. Ken kuuntelisi Hänen, Jumalan Pojan, opetuksia ja tekisi parannuksen, hän pääsisi myös kerran taivaaseen ja saisi siellä nauttia monia riemuja. Ken taas ei kuuntelisi eikä seuraisi Häntä, hän ei joutuisikaan taivaaseen, vaan erääseen peloittavaan paikkaan.

Ihmiset eivät kumminkaan tahtoneet uskoa Jumalan lähettäneen Häntä heidän luokseen ja Jumalan olevan Hänen Isänsä. Silloin Hän silmännähtävästi näytti heille olevansa yhtä voimakas kuin Hänen Isänsä.

Kerran esimerkiksi minun ikäiseni äiti sairasti yhtä huonona kuin minä ja poti yhtä kovaa kuumetta. Ei yksikään ihminen voinut auttaa häntä, mutta Jumalan Poika tarttui vain hänen käteensä kuten minä nyt tartun sinun käteesi, ja samassa hetkessä hän oli terve taas ja näytti yhtä reippaalta ja kukoistavalta kuin ennen.

Toisen kerran oli sinua vähän isompi poika kuollut. Hän oli äitinsä ainoa poika, kuten sinä olet minun

ainoa poikani. Kalpeana ja kankeana hän makasi paareillaan, ja hänet aiottiin jo peittää multaan. Voi, kuinka äiti silloin itkikään häntä, mutta Jumalan Poika sanoi hellästi äidille: »Ällös itke!» ja kuolleelle Hän sanoi: »Nouse!» ja tämä heräsi henkiin ja nousi. Jumalan Poika vei hänet hämmästyneen äidin luo, ja tämä iloitsi sanomattomasti.

Ihmiset eivät sittenkään uskoneet, että Hän oli Jumalan Poika ja että taivaallinen Isä oli lähettänyt Hänet maailmaan. He eivät voineet sietää sitä, että Hän aina sanoi heidän olevan pahoja ja että heidän tuli pyrkiä hyviksi. Siksi he tekivät suuren puun, samanmuotoisen kuin tämä kädessäni oleva. Sellaista sanotaan ristiksi. Sitten he löivät orjantappurapiikkien kaltaisia nauvoja, mutta paljon suurempia ja kovempia, Hänen kätensä ja jalkojensa läpi ja kiinnittivät Hänet siten kädet levällään ristille. Veri virtasi haavoista, ja Hänen täytyi kuolla. He vielä nauroivat Hänelle ja pilkkasivat Häntä, vaikkei Hän ollut tehnyt kenellekään mitään pahaa, vaan tarkoittanut kaikkien parasta ja auttanut kaikkia, jotka antoivat Hänen auttaa itseään».

»Voi niitä pahoja, pahoja, inhoittavia ihmisiä!» Mertsu huudahti. »Mutta kärsikö taivaallinen Isä sellaista, eikö Hän iskenyt heitä salamallaan? Minä olisin Hänen sijassaan lyönyt kaikki kuoliaaksi».

»Lapsi kulta», äiti sanoi, »Jumalan Poika rukoili Isää heidän puolestaan. 'Isä', hän sanoi, 'anna heille anteeksi, sillä he eivät tiedä, mitä tekevät!' Niin, pelkästä rakkaudesta Hän antoi noiden pahojen ihmisten, kuten meidän kaikkien puolesta henkensäkin. Hän kuoli tehdäkseen kaikki ihmiset autuaiksi. Ellei Hän siten olisi rakastanut meitä kuolemaan saakka, ei yksikään ihminen voisi saavuttaa iankaikkista elämää, et sinä enkä minäkään. Rakkaudesta meihin Hän ristillä kuolemaankin vaipui».

Poikanen istui liikkumaton ja kuunteli henkeään pidättäen kirkkaitten kyynelten virratessa pitkin hänen rusoposkiaan, sillä tämä kaikki teki häneen sitäkin syvemmän vaikutuksen ja liikutti häntä sitäkin enemmän, koska hän kuuli sen ensi kerran. »Oi sitä ihmeen hyvää Jumalan Poikaa!» hän lausui pyyhkien kauriinnahkaisella mekollaan kyneleensä. »Onko Hänenkin nyt taivaassa?»

»On, rakas lapsi», äiti sanoi. »Hänen ruumiinsa kyllä virui kuolleena ja pantiin luolaan, joka muistutti tätä meidän luolaamme, ja suuri kivi vieritettiin sen suulle. Mutta ajattelepas, ennenkuin kolme päivää oli kulunut, Hän taas astui elävänä luolasta. Oli muutamia harvoja ihmisiä, jotka eivät olleet yhtä pahoja kuin muut. He olivat kuunnelleet Hänen opetuksiaan ja tehneet parannuksen. He olivat suuresti rakastaneet Häntä ja itkeneet paljon Hänen kuolemaansa. Heidän luokseen Hän nyt meni. He ihastuivat suuresti nähdessään Hänet jälleen, mutta Hän sanoi heille menevänsä takaisin Isänsä luo taivaaseen. Kaikki surivat sitä, mutta Hän sanoi: 'Älkää itkekö, älkääkä huolehtiko. Katsokaa, tuolla ylhäällä, missä Isäni asuu, on teille kyllin sijaa. Minä menen nyt sinne valmistamaan teille sijaa. Tehkää vain, mitä olen teille sanonut, silloin pääsettekin kaikki kerran sinne, missä minä olen. Minä saan nähdä teidät jälleen, ja ilonne on oleva täydellinen, eikä kukaan ole sitä teiltä riistävä. Vaikka ette minua näe, olen näkymättömänä aina oleva luonanne maailman loppuun asti'. Hän siunasi heitä vielä ja kohosi heidän nähtensä yhä ylemmäksi ja ylemmäksi taivasta kohti, kunnes kultapilvi vihdoin varjosi Hänet heidän näkyvistään».

»Se lienee ollut kaunista», poika sanoi, »mutta vieläkö Hän nytkin seuraa elämäämme? Tietääkö Hän, että asumme tässä erämaassa, ja näemmekö Hänet kerran taivaassa?»

»Näemme kyllä», äiti vastasi. »Hän näkee meidät kaikkialla ja on luonamme, missä tahansa lienemmekin. Hän rakastaa meitä ja luo hyviä ajatuksia mieleemme ja auttaa meitä tulemaan hyviksi ja pääsemään vihdoin taivaaseen. Katsos, lapsi kulta, olet sinä hyvä poika ja olet jo paljon ilahduttanut minua, mutta oikein täysin hyvä et läheskään vielä ole. Sen saatat kyllä joka hetki huomata itsestäsi, jos vain tahdot kiinnittää siihen huomiota. Et varmaankaan olisi rukoillut ihmisten puolesta Jumalan Pojan lailla, jos he olisivat sinut surmanneet. Sanoithan vast'ikään, että olisit lyönyt kaikki kuoliaaksi, jos vain sinulla olisi ollut valta tehdä se. Siitäkin jo näet, ettet vielä ensinkään ole niin hyvä etkä rakastava kuin Jumalan Poika, ja meidän on kumminkin tultava niin hyviksi ja rakastaviksi, jos mielimme kelvata Hänelle ja Hänen taivaalliselle Isälleen ja kerran päästä taivaaseen. Jumalan Poika tahtookin auttaa meitä tulemaan yhtä hyviksi ja rakastaviksi. Sen tähden Hän tuli maailmaan ja kuoli puolestamme ristillä.

Ymmärräthän nyt, rakas Mertsu, miksi aina pitelen tätä pientä ristiä kädessäni. Se muistuttaa meille Hänen rakkauttaan, joka kärsi ja kuoli puolestamme ristillä. Se muistuttaa meille, että meidänkin on läpi kärsimysten ja kuoleman, joita sen vuoksi sanotaankin ristiksi, kuljettava taivaaseen. Siksi tämä yksinkertainen merkki on niin rakas ja kallis minulle».

»Rakkahin lapsi», hän jatkoi katsellen poikaa itkusilmin. »Minulla ei ole mitään muuta sinulle muistoksi antaa kuin tämä ristipahanen, mutta kun olen kuollut, niin ota se kylmistä, kangistuneista käsistäni ja säilytä sitä hyvin. Ällös tulevaisuudessakaan tultuasi kerran aikuiseksi ja rikkaaksi häpeä asettaa tätä äitisi antamaa yksinkertaista muistoa upean asuntosi parhaimmalle paikalle. Ajattele aina sitä katsellessasi Häntä, joka kerran rakkaudesta kuoli puolestasi ristillä, ja muistele äitiäsi, joka nyt

kuolee tämä risti kädessään. Muistuttakoon se sinua alati olemaan hurskas ja hyvä, elämään puhtaasti ja viattomasti, rakastamaan ihmisiä, tekemään heille hyvää ja antamaan vaikka henkesikin heidän puolestaan, jos niikseen tulee ja vaikkapa tietäisit, etteivät he edes kiitä sinua siitä. Silloin, jos tämän ristin edessä päätät näin menetellä ja myöskin toteutat päätöksesi, silloin on äitisi niukka perintö oleva arvokkaampi sitä suurta, runsasta perintöä, jonka isältäsi saat».

Pitkästä puhumisesta Genoveeva oli niin uupunut, että hänen taas täytyi kauan levätä ja vaieta.

Jonkin ajan kuluttua hän jälleen alkoi: »Kunhan vain pääsisit onnellisesti isäsi luo, sillä sinne vievä tie kammottavan erämaan halki, taajan, läpipääsemättömän metsän kautta, jyrkkien kallioitten ja syvien kuilujen yli on tosiaankin työläs ja kolkko, kovin pitkä ja mitä vaarallisin sinun, heikon lapsen kulkea. Jumala on kuitenkin auttava sinua, niin että onnellisesti saavut maallisen isäsi luo, jonka Hän antoi sinulle. Samoin Hänen täytyy auttaa meitä kaikkia maailman paljoa vaarallisemman erämaan läpi, jotta kerran onnellisesti pääsisimme Hänen, meidän kaikkien ainoan oikean Isämme luo, ja näkisimme Hänen kasvonsa. Ällös myöskään unohda ottaa paria kurpitsapullollista maitoa mukaasi, jottet nääntyisi matkalla. Ota myös tuolta puunoksa puolustautuaksesi petoja vastaan. Lapsiraukka, heikko sinä olet, mutta Jumala, jonka turvissa minä, heikko nainen, voitin julman suden, on oleva sinunkin suojasi petoja vastaan. Ken Häneen turvaa, hän käy rohkeasti käärmeitten ja matojen yli ja musertaa askeleillaan jalopeuran ja lohikäärmeen».

Illan hämärtyessä Genoveevan valtasi yhä suurempi voimattomuus. Hän hengitti niin raskaasti, että hikihelmet kihosivat otsalle. Silloin hän kokosi kaikki voimansa, nousi sammalvuoteelleen istumaan, katsahti vakavan surumielisesti vieressään istuvaan poikaan ja lausui omituisen liikutetulla, juhlallisella äänellä, jota poika säpsähti: »Polvistu, Merts, jotta vielä siunaan sinut kuten äitinikin siunasi minut, ennenkuin erosin hänestä. Luulen loppuni lähestyvän». Poika raukka vaipui nyyhkyttäen polvilleen, painoi pienet kaihoiset kasvonsa maata kohti ja kohotti hartaana vapisevat kätönsä. Genoveeva laski kätensä hänen kiharaiselle päälleen ja lausui syvästi liikutettuna ja hartaana: »Jumala siunatkoon sinua, poikani, Jeesus Kristus olkoon kanssasi, johtakoon ja hallitkoon Hänen Henkensä sinua, jotta sinusta tulisi hyvä ihminen, etkä tekisi milloinkaan mitään pahaa, niin että kerran näen sinut jälleen taivaassa». Hän teki nyt vielä ristinmerkin pojan otsalle, suulle ja rinnalle, suuteli häntä ja sanoi vielä kerran: »Merts, kun nyt tulet ihmisten luo ja näet heidän huonon esimerkinsä, niin älä silti muutu pahaksi! Ja jos kerran saat elää rikkaudessa ja loistossa, niin älä unohda äiti raukkaasi. Jos joskus unohtaisit rakkauteni sinuun, nämä äidinkyneleeni ja viimeiset sanani, kuolevan äitisi sanat, unohtaisit ja muuttuisit pahaksi, niin olisit toisessa elämässä iäisesti erotettu minusta. Pysy hyvänä, Merts, rakas!»

Hän ei voinut puhua pitemmälti, vaan vaipui tautivuoteelleen ja sulki silmänsä, eikä Merts tiennyt, oliko hän uinahtanut vai todella kuollut. Hän polvistui itkien ja nyyhkyttäen sairaan viereen ja rukoili rukoilemistaan: »Älä anna hänen kuolla. Jumala! Jeesus Kristus, herätä hänet eloon!»

XIV

Siegfried-kreivi suree puolisoaan Genoveevaa

Siegfried-kreivi sairasti teltassaan saamaansa haavaa, kun hän Golon syytösten perustuksella ensi vihan vimmassa kirjoitti nimensä Genoveevan onnettoman kuolemantuomion alle. Hänen vanha sotakumppaninsa ja tallimestarinsa Wolf oli parhaillaan monen penikulman päässä leiristä ratsujoukkoineen miehittämässä muuatta vuorensolaa. Kun Wolf sai vapautta toimestaan, palasi leiriin ja astui siellä kreivin teltaan tiedustellakseen herransa vointia, kertoi kreivi hänelle kohta kaiken, mitä sillä aikaa oli tapahtunut. Tuo vanha, vilpitön palvelija kalpeni säikähdyksestä: »Voi, rakas herra», hän sanoi, »mitä olettekaan tehnyt. Puolisonne on varmaan viaton. Sen pantiksi panen vanhan, harmaan pääni. Uskokaa minua, niin hurskas sielu, niin hyvin kasvatettu tytär ei äkkiä muutu pahaksi, mutta Golo on halpamainen konna. Älkää loukkaantuko näistä vanhan palvelijanne sanoista. Tiedän kyllä hänen ainaisella liehakoimisellaan anastaneen sydämenne, mutta uskokaa minua: Ken teitä aina kiittää ja teille aina myöntää, hän on vihamiehenne. Hän halveksii teitä pohjaltaan ja katsoo vain omaa parastaan. Ken taas sanoo teille totuuden silloinkin, kun ette sitä mielellänne tahdo kuulla, hän on ystävänne. Seuratkaa siis neuvoani, rakas herra, ja peruuttakaa paikalla harkitsematon tuomionne. Kuinka pitkälle hyvä herrani onkaan mennyt? Te pitäisitte mitä suurimpana rikoksena tuomita halvimmän alamaisistanne, ennenkuin olette kuulustellut häntä, ja nyt olette kokonaan kuulustelematta tuominnut hyvän, hurskaan puolisonnekin! Oppikaa vihdoinkin hillitsemään turmiollista äkkipikaisuuttanne! Ainahan teidän on täytyntä sitä katua, mutta tällä kertaa pelkään sen aiheuttaneen

suuren onnettomuuden».

Kreivi myönsi toimineensa liian äkkipikaisesti, mutta epäröi yhä vielä, kuka oli syyllinen, hänen puolisonsa Genoveevako vai suosikkinsa Golo. Golon kirje näet oli siksi ovelasti keksitty valhekudos ja lähetti, jonka Golo oli valinnut sen tuojaksi, oli niin taitava pettjä ja osasi todistaa kaiken sellaisella näennäisellä rehellisyydellä, että mustasukkainen kreivi joutui aivan harhaluulon valtaan. Hän lähetti nyt kumminkin Wolfin kehoituksesta toisen sananviejän Golon luo käskien vartioida puolisoaan Genoveevaa huoneessaan hänen paluuseensa asti, mutta varoittaen tekemästä hänelle mitään pahaa ja antamasta häneltä mitään puuttua. Hän luovutti sananviejälle parhaan hevosen ja käski mitä painokkaimmin hänen kiiruhtaa ja ratsastaa niin nopeasti kuin hevonen suinkin jaksoi. Myös lupasi kreivi hänelle suuren rahasumman, jos hän vielä saapuisi ajoissa Siegfriedsburgin linnaan ja toisi sieltä tyydyttävän vastauksen.

Lähetin ollessa matkalla kreivi kävi päivä päivältä synkkämielisemmäksi. Toisin ajoin näytti hänestä päivänselvältä, että Genoveeva oli viaton, toisin ajoin hänestä taas tuntui mahdottomalta, että Golo, jolle hän oli tehnyt niin paljon hyvää, saattaisi niin pahasti pettää häntä. Siten hänen sydämensä oli alituisesti epävarmuuden ja kalvavien epäilysten kiusaama. Kymmenet kerrat hän lähetti uskollisen Wolfinsa leirin edustalle katsomaan, eikö sananviejä jo saapuisi, eikä hänen silmiinsä tullut enää yökausiin unta. Vihdoin lähetti saapui ja toi tiedon, että Genoveeva lapsineen oli surmattu metsässä kreivin määräyksen mukaan. Kunnan kreivistä tämä tuntui yhtä kauhealta kuin jos hänen oma kuolemantuomionsa olisi lausuttu ja hän vaipui äänettömän surun valtaan. Vanha kelpo Wolf kiiruhti salaamaan silmiin kihoavat kyneleensä kreiviltä, väänteli käsiään ja valitti ääneen. Koko kreivin ratsuväki kokoontui Wolfin ympärille, kirosi Goloa ja vannoi silpovansa hänet kohta kotiin tultuaan. Kreivi sairasti vuosikauden haavaansa, sillä levottomuus ja kalvava sydämen tuska hidastuttivat hänen paranemistaan. Kohta kun hän oli siinä määrin toipunut, että taas saattoi istua hevosen selässä, pyysi hän eroa virastaan. Koska maurilaiset jo oli kukistettu eikä heidän puoleltaan enää ollut paljoa pelättävissä, antoi kuningas hänelle virkaeron. Silloin kreivi heti lähti uskollisen Wolfinsa ja urhoollisten sotilaitensa kera ratsastamaan rakasta kotiseutua kohti.

Kun hän myöhään eräänä iltana saapui kreivikuntansa ensimmäiseen, pieneen kylään, tulivat sen kelpo asukkaat, miehet, naiset ja lapset kohta taloistaan ja mökeistään, puhkesivat yhteiseen valitukseen ja tervehtivät häntä huudoilla: »Voi, hyvä, armelias herra! Voi sitä kauheaa onnettomuutta! Voi hyvää kreivitärtä! Voi jumalatonta Goloa!» Kreivi astui hevosen selästä, tervehti kaikkia ystävällisesti, ojensi heille kätensä ja kyseli kaikkea, mitä kotona oli tapahtunut hänen sodassa ollessaan. Silloin hän kuuli Genoveevasta pelkkää hyvää ja Golosta pelkkää pahaa.

Apeilla mielin ja kauhu sydämessä hän ratsasti eteenpäin saapuakseen vielä samana iltana Siegfriedsburgiin. Jo kaukaa hän näki kaikki linnan ikkunat valaistuina. Tullessaan lähemmäksi ja ratsastaessaan linnanvuorta ylöspäin hän kuuli kumajavaa soittoa. Golo piti parhaillaan kannattajilleen ilokestejä, sillä hän eli varmassa toivossa siitä, että kreivi kuolisi haavoihinsa. Hän piti jo itseään koko kreivikunnan valtijaana ja koetti alituisella huvittelulla ja meluavilla hauskutuksilla saada pahaa omaatuntoansa vaikenemaan. Hänen siinä pöydän yläpäässä istuessaan monet ruokaa kantavista palvelijoista sanoivat salaa toisilleen: »Kuule, jos vain kelpo kreivimme kuolee, niin Golo varmaan näinä rauhattomina aikoina anastaa vallan itselleen ja rupeaa herraksemme, mutta en minä sentään tahtoisi olla hänen sijassaan». — »Olet oikeassa», toinen lisäsi. »Hänellä ei ole mitään oikeata iloa, eikä mikään häntä miellytä. Hänhän istuu tuossa ihan kuin syntisparka viimeisellä ateriallaan ennen hirttämistä. En tahtoisi olla hänen nahoissaan enkä jakaa hänen kanssaan palkkaa, minkä hän saa toisessa elämässä».

Kun kreivi sotilaineen oli ehtinyt linnanportille, käski hän torventoitottajia antamaan merkin, että hän oli saapunut. Tornin huipulta vartija vastasi torvellaan. Golo ja kaikki hänen vieraansa hypähtivät nojatuoleiltaan. Huuto: »Kreivi! Kreivi!» kaikui läpi koko linnan. Golo, joka ennemmin olisi odottanut kuolemaa kuin kreiviä, kiiruhti palava soihtu kädessään pihalle ja piteli varsin nöyrästi kreivin hevosta, kun tämä ei vielä ollut laskeutunut sen selästä. Kreivi katseli häntä kauan ja vakavasti sanaakaan lausumatta, ja Golo seisoj kalpeana ja vapisevana kuin rikollinen tuomarinsa edessä. Hänen paha omatuntonsa näkyi selvästi hänen aroista silmistään, ja koko onneton tapaus näytti ikäänkuin suurin kirjaimin kirjoitetun hänen kasvoilleen. Horjuvin, epäröivin askelin hän kulki herransa edellä näyttäen hänelle valoa pimeissä kiertoportaisissa, ja hänen kätensä vapisi niin rajusti, että hän töin tuskin saattoi pidellä soihtua. Kreivi ei koko linnassa nähnyt muuta kuin tuhlausta ja elostelua, epäjärjestystä ja hämminkiä. Kaikkialla häntä kohtasivat niitten vieraat, pelästyneet kasvot, jotka Golo oli ottanut palvelukseensa, ja ne harvat kreivin vanhoista palvelijoista, jotka vielä olivat jäljellä, tervehtivät häntä itkusilmin. Suureen ritarisaliin astuttuaan kreivi laski kypärinsä ja miekkansa pöydälle, vaati Gololta linnanavaimet, antoi uskollisen Wolfinsa tehtäväksi tarkoin vartioida linnanportteja, jottei kukaan pääsisi pakenemaan, käski palvelijoitton hyvin kestitä hänen väsyneitä sotilaitaan ja viittasi sitten vaieten kaikkia poistumaan.

Ensi työkseen kreivi sitten lähti puolisonsa huoneeseen. Golo oli heti vangittuaan Genoveevan

lukinnut sen eikä ollut sen koommin siellä käynyt, koska hänen paha omatuntonsa ei sitä sietänyt. Kaikki oli vielä aivan sellaisenaan kuin sinä aamuna, jona Genoveeva sieltä poistui. Siinä olivat vielä puitteet koruompeluksineen, jossa puolitekoisen laakeriseppeleen ympäröiminä olivat sanat: »Palaavalle Siegfried-sankarille uskolliselta puolisoltaan Genoveevalta». Siinä lepäsi vielä hänen luuttunsa kirjalla, viattomine, hurskaine lauluineen, joista Genoveeva itse oli sepittänyt monet puolisoaan kaivatessaan. Kreivi löysi useita itselleen osoitettuja kirjeitä, jotka uhkuivat mitä jalointa mieltä, rakkautta ja uskollisuutta häntä kohtaan, mutta joista hän ei ollut saanut ainoatakaan. Genoveeva kirjoitti niissä, miten hän joka päivä rukoili Jumalaa saattamaan hänen puolisonsa vahingoittumatonna takaisin verisistä taisteluista, miten hän jo ennakoita iloitsi toivossa saada tulla häntä vastaan poika tai tytär käsivarrellaan, miten huolissaan hän oli puolisostaan usein itkien ja valvoen öitä. Golo näet oli sekä jättänyt lähettämättä kaikki hänen kirjeensä kreiville että myös pidättänyt kaikki tämän kirjeet Genoveevalle.

Hämmästynyt kreivi istui vielä puolenyön aikaan käsiään väännellen ja sanattoman surun vallassa nojatuolissa eikä edes huomannut, että kynttilä oli jo melkein loppuun palanut ja sammumaisillaan. Silloin uskollinen Bertta-tyttö astui huoneeseen ja toi kreiville kirjeen, jonka Genoveeva oli kirjoittanut vankilassaan. Hän näytti myös tuttua helminauhaa ja kertoi viljavin kyynelin, miten paljon hyvää Genoveeva oli tehnyt hänelle hänen sairautensa aikana ja mitä kaikkea hän vielä oli puhunut sinä yönä, jona hänet vietiin teloitettavaksi. Silloin sulki kreivin sanaton suru kyyneliksi, sillä Bertan kertomus ja varsinkin Genoveevan kirje olivat parhain todistus tämän uskollisuudesta. Hän itki niin rajusti, että hänen kasvonsa väännyivät ja Genoveevan kirje kostui kyynelistä. Hänen rinnastaan tunki monta niin raskasta huokausta kuin olisivat ne olleet hänen viimeisensä: »Voi, Genoveeva, että saatoinkin sinut surmauttaa! Sinut ja poikani! Voi minua ihmisistä onnettominta!» Turhaan hänen uskollinen ystävänsä ja palvelijansa Wolf, joka valitukset kuultuaan riensi hänen luokseen, yritti häntä lohduttaa.

Kauan haikeasti itkettyään kreivi hypähti pystyyn, kysyi miekkaansa ja aikoi surmata Golon. Wolf pidätti hänet ja esitti hänelle, ettei hänen pitäisi Goloakaan tuomita kuulustelematta. Silloin kreivi käski vangita Golon vielä samana yönä, panna hänet lujiin kahleisiin ja heittää hänet samaan vankikomeroon, jossa Genoveeva oli niin kauan virunut. Nekin, jotka olivat pitäneet Golon puolta, vangitutti hän toistaiseksi. Sotilaat panivat määräyksen mielihyvällä toimeen. Seuraavana aamuna kreivi käski tuoda Golon eteensä ja luki Genoveevan kirjeen vielä kertaalleen odotellessaan vankia. Häntä hellyttivät sanat: »Anna hänelle anteeksi, kuten minäkin annan, älköön veripisaraakaan vuodatettako minun tähteni». Kun Golo tuotiin huoneeseen, kreivi katsahti häneen surumielisesti itkettyneillä silmillään ja sanoi lempeällä äänellä: »Mitä olen sinulle tehnyt, Golo, että tuotit minulle tämän murheen? Mitä olivat puolisoni ja poikani sinulle tehneet, että surmasit heidät? Sinä tulit köyhänä poikapahasena tähän linnaan ja olet saanut nauttia pelkkää hyvyttä täällä, miksi palkitset sen kaiken näin?»

Golo oli luullut, että kreivi riehuisi ja raivoisi, ja siksi hellytti tämä odottamaton lempeys hänen sydämensä. Hän alkoi ääneen itkeä ja huudahti: »Voi, onneton intohimo sokaisi minut. Puolisonne oli viaton kuin taivaan enkeli, minä olin konna, joka tahdoin vietellä hänet syntiin. Kun hän ei ottanut kuullakseen minua, valtasi minut raivo, koetin kostaa hänelle ja samalla turvata oman henkeni. Pelkäsin näet, että surmaisitte minut, jos hän ilmaisisi teille totuuden. Sentähden kiiruhdin syyttämään häntä viattomasti». Kreiville oli jonkinlaiseksi lohdutukseksi, että Golonkin täytyi tunnustaa Genoveevan viattomuus, ja hän viittasi kädellään viemään hänet takaisin vankilaan, kätki sitten kasvonsa käsiinsä, itki kyneleensä kuiville ja kirosi äkkipikaisuutensa alimpaaseen manalaan.

Kreivi oli tästä lähtien alituisesti niin synkkämielinen, että pelättiin hänen henkeään. Hänen tuskansa lähenei joskus mielenhäiriötä. Lähiseudun ritarit, jotka sillä välin myös olivat palanneet sotaretkeltä ja jotka olivat hänen hyviä ystäviään, kävivät hyvin usein häntä tervehtimässä ja ilahduttamassa, mutta kreivi pysyi lohduton. Hän oleskeli Genoveevan huoneessa eikä mennyt minnekään muualle kuin linnankappeliin. Hänen lempisuunnitelmiaan oli haetuttaa Genoveevan hauta saadakseen siellä itkeä ja sitten haudata hänen ruumiinsa kunniakkaasti, mutta kukaan ei löytänyt hautaa, sillä ne kaksi miestä, jotka olivat vieneet Genoveevan surmattavaksi, olivat pian sen jälkeen kadonneet, eikä kukaan tiennyt heidän olinpaikkaansa. Silloin kreivi pani Siegfriedsburgin kirkossa toimeen upean juhlan Genoveevan kuoleman muistoksi. Hän itse ja kaikki palvelijat, kaikki ritarit ja linnanrouvat läheltä ja kaukaa olivat silloin tummimpaan surupukuun puettuina. Myös oli silloin läsnä sellainen kansanpaljous, että tuskin kymmenes osa mahtui kirkkoon. Kreivi jaetutti runsaasti almuja köyhille ja pystytti kirkkoon muistopatsaan kultakirjoituksineen vielä jälkimaailmalle julistamaan Genoveevan surullista kohtaloa.

Kului vuosia, ennenkuin kreivi suostui lähtemään minnekään linnastaan, ja silloinkin täytyi hänen uskollisen Wolfinsa melkein pakottaa hänet siihen. Hänen ystäviensä ritarien täytyi ponnistaa kaikki voimansa edes hiukan ilahduttaakseen häntä. Toinen piti suuret kemut, joissa oivallinen harpunoittaja säästi lohduttavia laulujaan, toinen pani toimeen kaikenlaisia ritariharjoituksia, nuolella ampumista ja painia, kolmas kutsui hänet metsästysretkelle. Tämä viimeksi mainittu huvilaji, josta hän nuoruudestaan asti oli paljon pitänyt, näytti olevan omiaan parhaiten haihduttamaan hänen synkkämielisyyttään. Kun ritarit sen huomasiivat, metsästelivät he hyvin usein, milloin hirviä ja villisikoja, milloin susia ja karhuja, joita siihen aikaan oli viljalti Saksassa, ja kreivi vietiin aina mukaan retkille.

Wolfin kehoituksesta kreivikin kerran pani toimeen suuren metsästysretken ja kutsui sille kaikki lähiseudun ritarit. Tämä tapahtui loppupalvesta. Metsästyspäiväksi määrättiin ensimmäinen kirkas päivä, jolloin olisi hiljan satanut lunta, ja päätettiin kokoontua suunnattoman tammen juurelle metsänrinteelle. Sovittu päivä koitti, ja aamun sarastaessa kreivi lähti lukuisan palvelijajoukon seuraamana retkelle. Kaikki kulkivat ratsain monien kuormahevosten, muulien ja metsästyskoirien seuraamina. Kaikki kutsutut ritarit saapuivat täsmällisesti suurelle tammelle. Metsästystorvet toitahtelivat iloisesti ja rohkeasti metsässä. Metsästys alkoi, ja ritarit ja palvelijat olivat hyvin innostuneita siihen. Paljon hirviä ja villisikoja surmattiin. Kreivi tavoitti heittokeihäällään erästä otusta, muttei osunut. Silloin hän alkoi ratsain ajaa sitä takaa. Eläin pakeni jyrkkien kallioitten, orjantappurain ja pensasten yli piiloutuen lopuksi Genoveevan luolaan, sillä se oli sama naarashirvi, jonka maitoa Genoveeva ja hänen poikansa jo niin kauan olivat käyttäneet ravinnokseen.

Koska kreivi ei voinut ratsastaa pitemmästi, nousi hän hevosensa selästä, satoi sen kuusenrunkoon, seurasi eläimen jälkiä nuoskeassa lumessa ja tuli luolalle. Hän katsahti sen sisään ja havaitsi hämmästykseseen pimeän luolan perällä riutuneen ihmishaahmon kuolonkalpeine kasvoineen. Se oli Genoveeva, joka tosin oli parantunut ankarasta taudistaan, mutta joka yhä vielä oli niin raukea ja voimaton, ettei hän erämaassa enää koskaan olisi täydelleen toipunut. Melkein joka aamu hän luuli, ettei enää näkisi iltaa.

»Jos olet ihminen», kreivi huusi luolaan, »niin tule päivänvaloon!» Genoveeva tuli ulos lampaantaljaan verhottuna, olkapäät pitkien, kullankellervien hiusten peitossa, käsivarret ja jalat paljaina, vilusta värisevänä ja kalpeana kuin kuolema.

»Kuka olet ja miten olet tänne tullut», kreivi huudahti peräytyen hämmästyneenä askeleen, sillä hän ei enää tuntenut Genoveevaa. Tämä taas oli heti ensi silmäyksellä tuntenut puolisonsa.

»Siegfried», hän heikolla äänellä lausui, »olen puolisosi Genoveeva, jonka tuomitsit kuolemaan. Jumala kuitenkin tietää, että olen viaton».

Silloin kreivi tunsu itsensä kuin salaman iskemäksi. Hän ei enää tiennyt, näkikö hän unta, vai oliko valveillaan. Koska hän synkkämielisyydessään usein oli kuin suunniltaan ja nyt huomasi olevansa ypyöksin kaukaisessa, kammottavassa laaksossa, etäällä seuralaisistaan, luuli hän näkevänsä Genoveevan haamun.

»Voi, sinä puolisoni manalle mennyt henki», hän huusi sydäntä särkevällä äänellä, »palaatko nyt syyttämään minua verisestä rikoksestani? Tällä kohdallako murha tapahtui, ja tuonne luolaanko he hautasivat kuolleen ruumiisi? Niin kai on käynyt, ja ruumiisi kääntyy haudassaan minun astuessa paikalle, jonka olen punannut verelläsi, ja henkesi kärsii siitä, että murhaajasi lähestyy rauhaista leposijaasi. Käänny pois, autuas henki, käänny pois, omatuntoni jo kalvaa minua kyllyiksi. Palaa rauhan asuntoihin ja rukoile puolestani, miesraukan puolesta, jolla ei enää ole rauhaa maailmassa. Älä näyttäydy minulle niin surkeassa muodossa, näyttäydy enkelinä ja sano antaneesi minulle anteeksi!»

»Siegfried», Genoveeva itkien lausui, »rakkahin puolisoni! En ole mikään henki, olen todella Genoveevasi, puolisosi, ja elän vielä. Ne kunnan miehet, joiden piti teloittaa minut, säästivät henkeni».

Kreivi oli yhä vielä kauhun ja hämmästyksen lamauttamana. Hänen silmissään musteni, ja hän tuskin kuuli Genoveevan sanat, katsellen häntä yhä tuijottavin silmin ja luullen näkevänsä hengen.

Genoveeva tarttui hellästi hänen käteensä, mutta hän veti kätensä pois ja huudahti vapisevalla äänellä: »Päästä minut, päästä minut, kätesihän on jääkylmä. Tai vedä vain minutkin hyisellä kädelläsi luoksesi hautaan, sillä elämä on minulle raskas kuorma ja kuolema parasta, mitä voin toivoa».

Genoveeva sanoi vielä kerran: »Siegfried, rakas, armas puolisoni!» katsellen häntä samalla niin hellästi ja lempeästi kuin taivaan enkeli. »Etkö enää tunnekaan Genoveevaasi? Katselehan minua oikein tarkkaan! Koettele kättäni, katso sormustasi sormessani! Toinnu vihdoinkin hämmästyksestäsi! Jumala,

vapauta hänet tästä kauheasta kuvittelusta!»

Vihdoin kreivi tointui hämmästyksestään ja heräsi kuin pahasta unesta. »Sinähän siinä olet«, hän huudahti ja vaipui menehtyneenä hänen jalkoihinsa. Hänen katseensa oli kauan kiintyneenä Genoveevan riutuneeseen muotoon, eikä hän saanut sanaakaan suustaan. Vihdoin hän puhkesi kyyneliin. »Sinä siis olet puolisoni«, hän huudahti. »Sinäkö olet entinen viehkeän kukkea Genoveeva? Ja nyt olet tässä kurjuudessa, johon minä olen sinut syössyt! En ole enää sen arvoinen, että maa minua pinnallaan kantaisi. En saa nostaa silmiäni puoleesi. Voitko antaa minulle anteeksi?»

Genoveeva lausui itkien: »Rakkahin Siegfried, en milloinkaan ole ollut vihainen sinulle. Rakastan sinua aina, tiesinhän, että sinua petettiin. Nouse ja tule syliini, ilosta itken sinut jälleen nähdessäni».

Kreivi tuskin rohkeni katsoa häntä. »Etkä syytä minua mistään«, hän sanoi, »et sano edes ainoatakaan pahaa sanaa minulle. Oi sinua, taivaan enkeliä, sinua lempeää, jumalaista sielua! Mitä, mitä olenkaan tehnyt loukatessani sinua niin syvästi!»

Genoveeva lausui: »Rauhoitu, Siegfried! Kaikki on Jumalan johdatusta. Hän on siten sallinut käyvän. Oli hyvä minulle, että jouduin tänne erämaahan. Ehkäpä rikkaus ja loisto olisivat minut turmelleet, mutta erämaassa löysin Jumalan ja taivaan».

Hänen vielä puhuessaan tuli Mertsi. Hänellä oli pukimena vain vartalon ympäri kiedottu kauriinnahkasensa ja hän kahlasi lumessa, jota paikka paikoin oli vielä sangen paksultti ahtaassa, kallioitten ympäröimässä laaksossa. Hänellä oli kainalossaan muutamia tuoreita, vettä valuvia kasveja, jotka hän vastikään oli poiminut lähteestä, ja kädessään hänellä oli juuri, jota paraikaa pureskeli.

Poika säikähti ja pysähtyi huomatessaan kreivin upeassa ritaripuvussaan pitkä, häilyvä höyhentöyhtö kypärissä. Hän katsahti äitiinsä, näki kyyneleet, jotka vuolaina vierivät tämän kalpeita poskia ja huudahti äänekkäästi: »Äiti, kuka hän on? Onko hän niitä pahoja ihmisiä ja aikooko hän surmata sinut? Ällös itke«, hän jatkoi juosten äitinsä luo, »en salli tehtävän sinulle mitään pahaa. Hän saa mieluummin surmata minut kuin loukata sinua».

Genoveeva lausui lempeästi: »Rakas poikani, älä pelkää häntä. Katsohan häntä ja suutele hänen kättään, ei hän tee sinulle mitään pahaa. Hän on hyvä, rakas isäsi. Katsos, hän itkee surkeuttamme. Jumala on lähettänyt hänet pelastamaan meidät täältä ja viemään meidät kotiin».

Poika kääntyi ja katsahti vieraaseen. Hän oli kiharaisine, mustine kutreineen, jaloine otsineen, suurine, säkenöivine silmineen, kauniin kaarevine nenineen ja hienomuotoisine huulineen kreivin ilmeinen kuva. Nähdessään suloisin, kukkean pojan tämä suuresti ihastui, mutta lapsen vaillinaisen puvun huomatessaan hänet samalla valtasi syvä sääli. Hänen isänsydämensä sykähti rakkaudesta tätä hänen lastaan kohtaan, ja hän huudahti: »Oi poikani, rakkahin poikani, tullos syliini!» Hän suuteli Mertsiä, nosti hänet käsivarrelleen ja kiertäen toisen kätensä Genoveevan vyötäisille hän loi kyneleiset silmänsä taivasta kohti ja lausui: »Jumala, on liian suuri autuus sydänparalleni näin aivan odottamatta ja aavistamatta nähdä ensi kerta tämä rakas lapseni ja kohdata rakas vaimoni kuin kuoleman takaisin antamana!» Genoveeva risti kätensä, katsahti hartaana taivaalle ja sanoi: »Niin, Jumala, Sinä olet rajaton anteliaisuudessasi ja kykenet hetkessä runsaasti hyvittämään kaiken tuskan, mitä ihmissydän vuosien kuluessa on kestänyt. Ollos siitä kiitetty!» Herttainen poikakin nähdessään vanhempiensa niin liikutettuina rukoilevan, kohotti pienet kätösensä taivasta kohden ja toisti äitinsä sanat: »Rakas Jumala, ollos siitä kiitetty!» Kaikki kolme jäivät vielä pitkäksi aikaa ääneti ja liikkumattomina seisomaan, ja ainoastaan heidän sydämensä puhuivat Jumalalle, mitä ei ainoakaan kieli voi lausua.

Vihdoin Genoveeva alkoi kysellä: »Vieläkö vanhempani ovat elossa? Voivatko he hyvin vanhuudessaan? Tietävätkö he, että olen viaton? He ovat jo seitsemän vuotta itkeneet minua kuolleena, enkä minäkään ole kuullut heistä mitään seitsemään vuoteen.» Kreivi vastasi: »He elävät kyllä vielä, voivat hyvin ja tietävät viattomuutesi. Lähetän niin pian kuin suinkin lähetin ratsain viemään heille ilosanomaa siitä, että olet löydetty». Genoveeva loi silmänsä taivaalle ja huudahti ristissä käsin ja kiitollisuuden kyneleet silmissä: »Ollos kiitetty. Jumala! Sinä olet kuullut rukoukseni, täyttänyt sydämeni salaisimmat toiveet ja suonut minulle vielä senkin, jota tuskin uskalsin toivoakaan. Olet suonut puolisoni palata sodasta, olet tuonut ilmi viattomuuteni, olet pelastanut minut kaikista kärsimyksistä, vankeudesta ja kuolemastakin, olet suonut minulle riemuisan hetken, jolloin sain viedä lapseni isälleen ja nyt tahdot vielä antaa minun nähdä rakkaat vanhempani. Sinä olet sula rakkaus!»

Sitten Genoveeva vei puolisonsa luolaan, sillä hän ei kauemmin saattanut avojaloin seisoa lumessa. Kreivi astui sinne kumarassa ja katseli surumielisesti rosoisia seiniä, matalaa sammalvuodetta, kurpitsamaljoja ja varpukoria, jotka olivat Genoveevan ainoat taloustarpeet ja todistivat hänen puutteestaan. Liikutettuna hän näki pienen ristin seinällä ja sen kohdalla kiven, jonka Genoveevan polvet olivat kuluttaneet sileäksi ja tasaiseksi. Hän silmäsi luolan aukosta jyrkkiä kallioita, jotka ympäröivät ahdasta laaksoa, ja tummia kuusia, jotka vielä olivat paksun lumen peitossa, ja hänen

kyyneleensä alkoivat uudelleen vuotaa: »Oi, Genoveeva», hän huudahti, »minkä ihmeen avulla onkaan Kaikkivaltias pitänyt sinua elossa tässä kauheassa erämaassa. Lähettikö Hän luoksesi enkelin sinua ravitsemaan? Seitsemän pitkää vuotta ilman leivänpalasta, ilman tulta talvella, ilman lämpöistä vuodetta, ilman kunnollista pukua, paljain jaloin paksussa lumessa olet saanut olla, sinä herttuan tytär, joka söit hopealautasilta, joit kultahaarikasta, käytit purppuravaatteita ja talvis-aikaan kalliita turkkeja! Liian kauheata on elämäsi ollut! Mitä sanomatonta kurjuutta olenkaan sinulle tuottanut, ja siitä huolimatta, huolten ja tuskien riuduttamanakin rakastat minua vielä, sinä uskollinen, hyvä sydän. Kuinka jaloja ihmiset sentään saattavatkaan olla!»

Genoveeva koki rauhoittaa häntä. Hän hymyili enkelimäinen ilme kalpeilla kasvoillaan ja sanoi: »Älähän nyt enää siitä puhu, rakkahin puolisoni. Tietäähän Jumala, että minulla tässä erämaassa on ollut paljon riemujakin. Eikö palatseissakin toisaalta ole kärsimyksiä, ja kärsitkö sinä vähemmän kuin minä? Unohtakaamme kaikki tuo», hän jatkoi suunnatakseen kreivin ajatukset toisaanne, »ja katsohan sen sijaan poikaamme. Katso, miten helakkoina hänen poskensa hehkuvat, ja miten terve ja vahva hänestä on tullut yksinkertaista ravintoa syödessään ja kasvaessaan Jumalan vapaassa luonnossa. Kotona linnassamme olisi häntä ehkä hemmoiteltu, niin että hän näyttäisi kalpealta ja huonolta kuten monet ylhäisten lapset. Ollos siis iloinen ja kiitä Jumalaa!»

Genoveeva istuutui nyt luolan kivi-istuimelle, ja kreivi istuutui hänen viereensä nostaen pikku Mertsin polvelleen. Genoveeva kertoi, miten ihmeellisesti Jumala oli pitänyt huolta hänestä ja hänen pojastaan siitä hetkestä asti, jolloin uskollinen naarashirvi oli tullut heidän luolaansa, siihen saakka, jolloin tuo hyvä eläin kreivin hätyyttämänä pakeni sinne. Kreivi kuunteli mitä suurimmalla tarkkaavaisuudella ja hartaimmalla myötätunnolla ja huudahti lopuksi liikuttuna: »Ihmeellinen olet. Jumala, johdatuksessasi, ja sanomattoman moninaiset ovat pelastuskeinosi. Kun minä olin julmasti hylännyt vaimoni ja lapseni, niin että heidän suuressa hädässään olisi ollut pakko nääntyä, silloin Sinä, laupias Jumala, tämän kelpo eläimen avulla armollisesti pelastit molemmat nälkäkuolemasta. Ja kun heidän hätänsä taas kohosi korkeimmilleen, kun äiti oli puutteesta ja kurjuudesta kuolemaisillaan, ja lapsi raukan olisi täytynyt tuhoutua kulkiessaan minun luokseni tämän kauhean erämaan halki, jossa on raatelevia petoja, ja kun ei yksikään ihminen saattanut ilmoittaa minulle heidän hätäänsä, silloin Sinä, kaikkietävä Jumala, johdatit niin, että tämän mykän eläimen piti tulla oppaakseni heidän asunnolleen. Kuinka helposti ja kuitenkin ihmeellisesti osaatkaan auttaa jokaisessa hädässä, Sinä ikiviisas ja hyvä Jumala. Sinuun, ihmisten rakastavaan Isään, tahdommekin siksi turvautua, miten kova kohtalomme lieneekään».

XVI

Genoveevan tulo Siegfriedsburgiin

Isä, äiti ja lapsi astuivat luolasta liikutuksen kyynelten vielä kimalliellessä kaikkien silmissä. Kreivi otti nyt, kutsuakseen seurueensa koolle, hopeaisen metsästystorvensa, joka kultaketjuissa riippui hänen vyötäisillään, ja puhalsi siihen, niin että kaiku satakertaisena vastasi kallioista. Mertsi, joka ei eläissään ollut kuullut sellaista, riemastui tuosta ihmeellisestä äänestä. Hän halusi lähemmin tarkastaa torvea, kysyi mistä se ynnä ketjut olivat tehdyt ja yritti kohta puhaltaa, mutta ääni, jonka hän sai syntymään, ei kuulunut varsin kauniilta, niin että Genoveeva kyynelsilminkin hymyili pojan ponnistuksille.

Kreivi puhalsi vielä pari kertaa torvellaan. Kuullessaan sen äänen ritarit ja palvelijat riensivät hänen luokseen. Kaikki hämmästyivät nähdessään kalpean, riutuneen naisen, jonka kättä kreivi piteli omassaan, ja kauniin, herttaisen pojan, joka istui hänen käsivarrellaan. He lähenivät noita kolmea ja muodostivat piirin heidän ympärilleen seisoen ääneti ja kunnioittavina ja halukkaina kuulemaan, keitä nainen ja poika olivat. Silloin kreivi lausui liikuttetulla äänellä: »Te jalot ritarit ja te uskolliset palvelijani, katsokaa, tässä on puolisoni Genoveeva ja tässä poikani, nimeltään Mertsi». Sen kuullessaan kaikki kauhusta ja hämmästyksestä huudahtivat mikä mitäkin, ja sadoittain huudahduksia ja kysymyksiä kuului sekaisin: »Mitä, armollinen kreivittäremmekö? Eikö häntä teloitettukaan? Onko hän herännyt kuolleista? Ei, sehän ei ole mahdollista! Niin, hänhän siinä sentään on! Missä kurjuudessa! Katsokaahan, miten kalpealta hän näyttää! Oi, rakasta pikku kreiviämme! Oi, tuota kaunista, herttaista poikaa!» He tuskin saattoivat lakata ilosta ja säälistä, hämmästyksestä ja uteliaisuudesta huutamasta ja kyselemästä, valittelemasta ja riemuitsemasta.

Kreivi kertoi lyhyesti heille Genoveevan pelastumisen pääkohdat ja antoi sitten käskyjä palvelijoilleen. Parin hänen ratsumiehensä tuli heti laukata takaisin linnaan hakemaan vaatteita Genoveevalle,

toimittamaan hänelle kantotuoli ja järjestämään kaikki hänen saapumisensa varalta. Toisten hän käski tuoda kuormajuhdat ja muulit ja muutamia hän käski kokoamaan puita ja sytyttämään tulen kuivalle paikalle kallionkielekkeen alle ja valmistamaan siellä ruokaa. Itse hän avasi mukaan otetut tavarat, verhosi puolisonsa purppuraiseen, mustalla nahalla koristeltuun talviviittaansa ja antoi hänelle suuren, hienon liinan päähineeksi. Hän levitti kallionlohkareelle tulen ääreen oivallisen maton ja nosti Genoveevan sille. Kaikki ritarit tulivat toinen toisensa jälkeen hänen luokseen, tervehtivät häntä mitä kunnioittavimmin ja osoittivat hänelle syvästi liikutettuina sääliään ja iloaan. Kaikkien palvelijoiden etunensä uskollinen Wolf tunkeutui kreivittären luo. Hän oli tuskin saattanut odottaa, kunnes ritarit olivat tervehtineet tätä. »Armollinen rouva», hän sanoi kostuttaen hänen kättään kyynelillään, »nyt vasta oikein iloitsen siitä, etteivät maurilaiset halkaisseet vanhaa, harmaata päätäni, kun saan vielä tämänkin kokea. Nyt tahdon mielelläni kuolla». Sitten hän nosti lapsen syliinsä, suuteli sitä molemmille poskille ja sanoi: »Tervetultuasi, lapsi kulta! Sinä olet isäsi ilmikuva. Tullos urheaksi ja uljaaksi kuten isäsi ja helläksi ja lempeäksi kuten äitisi ja yhtä hyväksi ja hurskaaksi kuin he molemmat!»

Mertsi oli aluksi ujo ja arka jouduttuaan yhtäkkiä niin suuren ihmisjoukon keskelle, mutta vähitellen hän kävi tuttavallisemmaksi ja puheliaammaksi. Koska hän nyt näki koko joukon esineitä ensi kerran elämässään, oli hänellä melkein alinomaa jotain kysyttävää tai huomautettavaa, ja tuon vilkkaan pojan puheet kuuluivat monesti sangen somilta ja hullunkurisilta. Hän hämmästyi kaikkein eniten nähdessään ritarit, jotka ratsain olivat saapuneet laaksoon. Hänen kävi aivan samoin kuin niiden kansojen, jotka ensi kerran näkivät ratsastajan, hänkin arveli, että hevonen ja mies olivat yksi luomus. »Isä», hän huudahti, »onko nelijalkaisiakin ihmisiä?» Isä tuotti nyt hänen luokseen hevosen, jonka selästä ratsastaja oli hypännyt maahan, ja Mertsi kysyi: »Isä, mistä olet pyydystänyt nämä eläimet? Ei sellaisia ole täällä metsässä». Tarkastellessaan lähemmin hevosta ja huomattessaan sen suussa hopeiset, kullalla silatut suitset hän huudahti: »Kas, syövätkö nämä eläimet kultaa ja hopeaa? Sittenpä ne eivät löytäisi erämaastamme mitään ruokaa». Kun nyt tuli loimusi korkealle, seisoi hän taas kummissaan sen ääressä ja huudahti: »Äiti, ovatko ihmiset tuoneet salaman pilvistä, vai onko hyvä Jumala sen heille lahjoittanut?» Kuultuaan tulen nimen hän jatkoi, katsellen sen kaunista loistoa ja tuntiessaan sen suloista lämpöä: »Vai tuo se on tuli. Sepä vasta on taivaan kaunis ihmelahja! Olethan jo kertonut minulle siitä, rakkahin äiti, mutta niin kauniiksi en ollut sitä kuvitellut. Jos ennemmin olisin nähnyt sen, niin kyllä olisin rukoillut sitä hyvältä Jumalalta. Emmekös olisikin tarvinneet sitä tämänkin talven aikana, äiti?» Aterian aikana varsinkin kallisarvoiset hedelmät herättivät hänen huomiotaan. Hän otti kohta kullankellervä, punajuovaisia omenia ja huudahti: »Isä, eikö sinun luonasi tulekaan talvi, koska tuot näin kauniita, tuoreita hedelmiä mukanasasi? Sinunpa luonasi vasta lieneekin hyvä asua!» Hän tuskin rohkeni syödä noita kauniita hedelmiä ja lausui: »Säälihän niitä on syödä, ne ovat niin sanomattoman kauniita». Sitten hän katseli kauan ja tarkasti juomalasia, uskalsi tuskin kajota siihen, piteli sitä sitten pitkän aikaa varovasti kädessään ja huudahti vihdoin ihmeissään: »Eikö se sulakaan? Eikö se olekaan jäästä tehty?» Kuultuaan, mistä se oli, hän huudahti: »Oi, miten Jumala onkaan luonut monta ihmeellistä esinettä, joista en ole mitään tiennyt!» Kun palvelija ojensi hänelle kirkkaan hopealautasen, ja hän siitä näki kuvansa, säikähti hän kovin. Ensin hän vavahti, sitten hän arasti hapuili lautasen takapuolta koskettaakseen poikaa, jonka luuli näkevänsä. Hän ei saattanut käsittää, miten ohuessa lautasessa oli tilaa tälle, mutta varsinkin häntä kummastutti se seikka, että hänen vakavana ollessaan poikakin pysyi vakavana ja hänen hymyillessään poikakin vastasi hymyten. Siten tuo iloinen lapsi valmisti vieraille tuhansia riemuja, ja jos ennen vuodatettiin vuolaita kyynelitä, niin yhtä sydämellisesti nyt isä ja äiti hymysivät ja yhtä äännekkäästi nyt ritarit ja asepalvelijat nauroivat.

Ateria oli tuskin lopetettu, kun ratsumies palasi tuoden Genoveevan vaatteet. Tämä meni luolaan, heittäytyi ensiksi polvilleen kiittääkseen Jumalaa ihmeellisestä pelastuksestaan ja pukeutui sitten toisiin vaatteisiin. Pienen puuristin hän otti mukaansa kärsimystensä kiitolliseksi muistoksi ja astui sitten jälleen kreivillisesti puettuna luolasta. Kreivi käski tuoda lauhkeimman muulin, levitti mattoja sen selkään ja nosti Genoveevan niille istumaan. Itse hän hyppäsi lempihevosesensa selkään, otti Mertsin, joka siitä oli suuresti riemuissaan, eteensä istumaan, ja niin kaikki lähtivät kotia kohden. Puolitiessä he kohtasivat kantotuolin, jolla Genoveevan oli mukavampi kulkea, ja hän muuttikin Mertsin kanssa siihen istumaan. Kohta kun saattue oli jättänyt metsän, tulivat ihmiset joukoittain sitä vastaan. Tieto kreivittären löytymisestä oli heti levinnyt kautta koko kreivikunnan ja laajalti sen lähiseuduillekin. Kansa oli jättänyt kaikki askareensa, varstat ripustettiin kattohirsille ja varttinät pantiin syrjään. Kokonaiset kylät jäivät autioiksi, vain sairaat ja heidän hoitajansa pysyivät kotona. Kaikki olivat pukeutuneet parhaisiin vaatteisiinsa ja kiiruhtivat näkemään hyvää kreivitärtään. Koko maa juhli yleistä riemupäivää. Kuta lähemmäksi Genoveeva saapui linnaansa, sitä sankemmat kansanjoukot seisoivat tienvarsilla tervehtimässä häntä ilohuudoin.

Niiden ihmisten joukossa, jotka tulivat Genoveevaa vastaan, nähtiin myös kaksi toivoretkeläistä, joilla oli pitkät pyhiinvaellussauvat, simpukoita hatuissaan ja pitkät pyhiinvaeltajan viitat yllään. Nämä astuivat molemmille puolin kantotuolia ja lankesivat Genoveevan jalkain juureen. He olivat samat kaksi miestä, joitten oli ollut määrä surmata Genoveeva. Molemmat, varsinkin Konrad, pyysivät nyt häneltä anteeksi, että he Goloa peläten olivat jättäneet hänet erämaahan kaikelle kurjuudelle alttiiksi eivätkä

ennemmin olleet vieneet häntä hänen vanhempiansa luo Brabantiin. Sitten he kertoivat, etteivät he kohta sen jälkeen olleet luulleet henkensä kukaan olevan turvassa Gololta, että he olivat tehneet toivoretken Pyhään maahan, että he vasta muutamia päiviä sitten olivat palanneet matkaltaan ja että he piillen ja ilmaisematta itseään muille kuin omaisilleen olivat pelon vallassa harhailleet pitkin kreivikuntaa, pitäneet Genoveevaa aikoja sitten kuolleen ja haudattuna ja sentähden sopineet keskenään olla puhumatta koko asiasta, jotteivät uudelleen murehduttaisi kreiviä. »Miten onkaan ollut mahdollista», he lausuivat, »ettette te, armollinen kreivitär, ole kuollut viluun ja nälkään ettekä joutunut petojen raadeltavaksi? Me olemme luulleet, että te ja rakas lapsenne jo kauan sitten olisitte saaneet paljoa kauheamman lopun kuin mikä meidän piti teille aiheuttaa».

Genoveeva käski heidän nousta, ojensi heille lempeästi kätensä kantotuolistaan ja sanoi: »Minun on lähinnä Jumalaa kiittäminen omastani ja lapseni hengestä teitä, hyvät miehet. Kiitä sinäkin heitä, lapseni», hän sitten virkkoi kääntyen Mertsin puoleen. »Katsos, tässä ovat ne miehet, joitten oli määrä surmata sinut, mutta jotka kuuluivat enemmän Jumalaa kuin ihmisiä». Sitten hän jatkoi puhuen miehille: »Eihän teitä nyt enää kaduta, että silloin säästitte henkemme?» — »Silloin me arvelimme ihmeen paljon hyvää tehneemme, kun lahjoitimme teille elämän, mutta nyt vasta huomaamme, ettei se ollut mitään, ja meidän olisi tullut panna oma henkemme alttiiksi pelastaaksemme teidät ja viedä teidät kotiin hyvien vanhempienne luo».

Sen jälkeen miehet heittäytyivät kreivin jalkoihin, anoivat hänenkin anteeksiantamustaan ja kiittivät häntä siitä armeliaisuudesta, jota hän oli osoittanut heidän jättämiään vaimoja ja lapsia kohtaan. He olivat nimittäin hämmästykseseen saaneet tietää, miten jalomielisesti Genoveeva oli viimeisessä kirjeessään sulkenut heidät kreivin huomioon, ja miten isällisesti kreivi puolisonsa hurskasta pyyntöä täyttääkseen oli pitänyt huolta heidän vaimoistaan ja lapsistaan. Kreivi lausui: »En tietänyt, että olitte armahtanut puolisoani ja lastani ja säästänyt heidän henkensä, mutta armahtaessani vaimojanne ja lapsianne, kävi tietämättäni teidän suhteenne toteen Herran sana: 'Joka on laupias, hän on myös saava laupeutta osakseen'. Menkää koteihinne, minä olen vastakin pitävä huolta perheistänne». Molemmat miehet nousivat ja seurasivat kantotuolia. Tällöin Heinrich virkkoi Konradille: »Näetkö nyt, että on totta, mitä sanoin sinulle: ei saa säikkyä hyvää tehdessään, miten vaaralliselta tahansa meistä näyttäneekin, sillä ennen pitkää tekemme kumminkin kantaa hyviä hedelmiä».

Juuri kun Genoveeva oli ehtinyt kukkulalle, jonka yli tie kulki, ja näki Siegfriedsburgin aukenevan eteensä, soitettiin siellä yhtäkaaa kaikilla kelloilla. Kansa näki Genoveevan pelastuksessa Jumalan kaikkivaltiaan kaitselmuksen ja piti hänen paluutaan pyhänä juhlallisuutena. Sentähden se tahtoi juhliä hänen kotiintuloaan kellojen soitolla. Kuullessaan juhlalliset kellonäänet Genoveeva uudelleen heltyi itkuun, ja kansanjoukkojenkin kyneleet vuotivat viljemmin. Yleinen liikutus muuttui hartaudeksi, joka ylensi kaikkien sydämet taivasta kohden, niin että kaikki kiittivät ja ylistivät Jumalaa. Siegfriedsburgin ympärillä oli ihmisiä silmäkantamattomiin, ja sanomaton tungos vallitsi. Ihmiset olivat kiivenneet tien varsilla oleviin puihin, ja Siegfriedsburgissa olivat kaikki ikkunat, vieläpä katotkin, joiden ohi Genoveevan oli kulkeminen, ihmisiä täynnä, sillä kaikki tahtoivat nähdä mahdollisimman läheltä rakastetun, kauan kuolleeksi luullun kreivittärensä. Kantotuoli, joka oli sijoitettu kahden muulin selkään, oli avattu, jotta kaikki näkisivät hänet. Heidän katseensa olivat häneen kohdistetut, ja koko kansa kohotti sellaisen riemuhuudon, että kellojen soitto kuului vain kumeasti sen keskeltä. Genoveeva istui tuolissaan kuin nöyryys itse ja loi hänelle osoitetusta kunniasta hämillään silmänsä maahan. Sylissä hän piti poikaansa, jolla vielä oli yllään kauriinnahka ja kädessään luolasta tuotu puuristi. Kantotuolin oikealla puolen ratsasti kreivi ja vasemmalla hänen uskollinen Wolfinsa. Molemmat toivoretkeläiset seurasivat heitä, ja naarashirvi juoksi kesyn koiran lailla heidän perässään. Ritarit ja kreivin palvelijat ratsastivat osaksi kantotuolin edellä, osaksi sen jäljessä.

Kun seurue siten hitaasti kulki väkijoukon läpi, sanoivat monet toisilleen: »Voi meidän rakasta, armollista kreivitärtämme! Kuinka kalpean ja hurskaan näköinen hän onkaan! Maria ristini juurella lienee ollut samannäköinen». Toiset virkkoivat: »Katsokaahan tuota kaunista poikaa! Hän on aivan samannäköinen kuin kirkkoomme maalattu pieni Johannes erämaassa». Toiset taas huudahtivat: »Kas kummaa naarashirveä! Ymmärtämättömät eläimetkin rakastavat hurskasta, hyvää kreivitärtämme». Moni äiti lausui lapselleen, jonka oli käsivarrellaan kantanut katsomaan armollista rouvaa: »Katsos, tuossa hän on, jonka tähden niin paljon olen itkenyt, ja josta niin usein olen kertonut. Kun hänet riistettiin meiltä, ei sinua vielä ollut maailmassa». Moni isä nosti poikaansa korkeammalle ja sanoi: »Näetkö hänet nyt? Hän teki sinulle jo hyvää sinun vielä kehossa maatesasi». Moni vanhus, joka vaivalloisesti sauvansa nojassa oli päässyt lähelle saattuetta, itki ja nyyhkytti ilosta vielä kerran eläessään nähdessään Genoveevan.

Kun Genoveeva oli saapunut linnanpihalle, näki hän sisemmän linnanportin luona koko lähiseudun ritarirouvat ja -neidot. Toinen toisestaan tietämättä oli itsekukin saapunut toivottamaan Genoveevaa tervetulleeksi. Kaikki olivat ihastuksissaan hänen viattomuudestaan ja riemuitsivat hänen ihmeellisestä pelastuksestaan. He iloitsivat vielä erikoisesti siitä, että kaikki siten sopimuksetta olivat kokoontuneet, ja ettei yhtäkään puuttunut. He pitivät tätä päivää naisellisten hyveitten riemupäivänä ja kaikkien

vaimojen ja neitojen yleisenä kunnia- ja ilojuhlana. Kaikki he olivat pukeutuneet kauneimpiin koruihinsa kuin suurena juhlan ja etunenässä seisoivat kaunis impi aivan valkeassa puvussa ja nauha mitä ihanimpia tosihelmiä kaulallaan. Hän ojensi Genoveevalle ikivihreistä myrteistä kiedotun seppeleen vienoine, lumivalkeine kukkineen hänen viattomuutensa ja uskollisuutensa viehkeäksi merkiksi. »Ota tämä seppele meidän kaikkien nimessä», neito lausui syvästi liikuttettuna, »kauniimman voittoseppeleen on Jumala tallettanut Sinulle taivaassa».

Genoveeva ei tuntenut nuorta tyttöä, mutta toiset ritarinaiset sanoivat hänelle, että tämä oli Bertta, sama hyvä tyttö, joka oli käynyt häntä vankilassa tervehtimässä, ja joka silloin ei ollut vielä neljäntoistavuotiaakaan. »Jalo rouva», he sanoivat, »tämä oli ainoa, joka häpeässänne ja kurjuudessanne piti teistä huolta. Siksi tulee hänen myös ensimmäisenä päästä osalliseksi ilostanne». Kun Genoveeva katseli neitosta ja näki tutut helmet hänen kaulallaan, silloin tuo kauhea yö vankilassa taas muistui hänen mieleensä. Silmät taivasta kohden luotuina hän huudahti: »Kuka olisi luullut silloin, kun minut lapsi käsivarrella vietiin näitten muurien sisältä, että näin palaisin? Ainoastaan Sinä, Jumala, tiesit sen jo silloin, ja määräsit minulle tämän ilon». Ottaessaan melkein punastuen seppeleen neidon kädestä, hän jatkoi: »Jos Sinä jo täällä maailmassa suot niin paljon kunnioitusta ja rohkaisua viattomuudelle, miten onkaan oleva kerran taivaassa?»

»Aivan niin, armollinen rouva», Wolf sanoi, »viattomuutta ei aina niin kunnioiteta, ja harvoin sen ylistykseksi vietetään tämänkaltaisia juhlapäiviä, mutta joskus Jumala kumminkin sallii niin käyvän antaakseen meille vähän esimakua siitä ilosta, jonka Hän on meille taivaassa tallettanut. Sitten hän herransa puoleen kääntyen puhui: »Hyvä herra, olen kahdeksankymmenen ikävuoteni kuluessa usein voitokkaana saapunut tähän linnaan, mutta sellaista voitonpäivää, jollainen tämän naisen osaksi on tullut, en vielä milloinkaan ole kokenut.» — »Wolf», kreivi lausui, »siksi se onkin itse Jumalan asettama, se on ihanin riemujuhla, hyveen voitettua paheen.» Kaikki ritarit ja vallasnaiset myönsivät vanhuksen puheen oikeaksi, mutta neidot tekivät vielä erikoisen päätöksen, että ikivihreitä valkokukkaisia myrtinoksia vastedes käytettäisiin morsiusseppeleiksi neitseellisen viattomuuden ja avioukkollisuuden vertauskuvina, mikä tapa on säilynyt monilla seuduilla meidän päiviimme asti.

Päivän monet riemut, paljon itkeminen ja puhuminen olivat rasittaneet Genoveevaa, niin että hän oli aivan uuvuksissa. Hänet vietiin viipymättä huoneeseensa, jossa hän ei ollut käynyt niin moneen vuoteen. Kiitettävästi vielä kerran Jumalaa ihmeellisestä pelastuksestaan ja puhuteltuaan hetkisen Drakon leskeä ja orpolapsia ja vakuutettuaan huolehtivansa heistä, hän meni levolle valmiiksi laitettulle vuoteelle. Uskollinen Berta hoivasi tästä lähtien aina Genoveevaa, joka ei halunnutkaan ketään muuta itseään palvelemaan.

XVII

Genoveeva näkee jälleen vanhempansa

Sillä välin kuin Siegfriedsburgissa kaikki mitä hartaimmin iloitsivat, Brabantin herttuan linnassa vielä vallitsi mitä syvin murhe. Wolf-vanhus tarjoutui viemään ilosanoman Genoveevan löytymisestä hänen vanhemmilleen, mutta kreivi sanoi: »Rakas, vanha ystäväni, jää sinä tänne ja usko tuo vaivalloinen matka nuoremman miehen tehtäväksi. Tiedäthän, miten sinua rasitti viime paluumme saraseenien maasta ja kuinka monesti lausuit matkan varrella, että se oli oleva viimeinen retkesi». Wolf vastasi: »Ihminen päättää ja Jumala säättää. Hän on monien sotaretkieni hyväksi päätteeksi vielä suunnitellut minulle kunnia- ja riemuratsastuksen, enkä minä siitä tahdo luopua. Sallikaa minun lähteä, hyvä herra!» — »Mutta», kreivi lausui, »ajattelehan ikääsi, matkan pituutta, vuodenajan koleutta, rakas Wolf!» — »Tuo kaikki ei mitään haittaa», Wolf vastasi. »Tunnen itseni kymmentä vuotta nuoremmaksi rakkaan, armollisen kreivittären palattua, ja minusta tuntuu, etten saata kauniimmin lopettaa ritari palvelustani kuin suorittamalla tämän ratsastuksen. Kun se on tehty, niin mielelläni antaudun rauhaan. Minä, vanha mies, laskeudun silloin levolle ja saatan nukkua viimeiseen päivään asti». — »No niin, lähteös siis matkaan, rakas, vanha, uskollinen sotakumppani», kreivi liikuttettuna lausui. »Ota paras hevonen tallistani ja valitse vartiostoksi kaksitoista parhainta ratsumiestäni. Sano kalliille appivanhemmilleni kaikki, mitä jalo sydämesi kehoittaa sinua sanomaan ja mitä tiedät itsenikin tahtovan heille sanoa. Jumala olkoon oppaanasi ja tuokoon sinut jälleen takaisin syliini!» Genoveevakin oli vielä kerran kutsuttanut hänet luokseen ja käskenyt hänen sanoa hänen kalliille vanhemmilleen, mitä lapsenkunnioituksessaan ja rakkaudessaan vain saattoi keksiä.

Wolf ei koko yönä saanut lepoa. Jo ennen aamun sarastusta hän herätti ratsumiehet, oli itse apuna

hevosia ruokittaessa ja satuloitaessa, kiirehti alinomaan lähtöä, nousi sitten täysissä varustuksissa hevosensa selkään ja lähti ratsumiehineen matkaan. Hän ratsasti koko ajan edellä ja huuteli toisille sadat kerrat päivässä: »Hei, toverit eteenpäin!» Ja niin kuljettiin päivä toisensa jälkeen aamusta varhain myöhään iltaan. Ratsumiehet kysyivät häneltä: »Miksi kiiruhdattekaan näin vanhasti, herra tallimestari?» mutta hän vastasi: »Ajatelkaa vanhempain surua, josta me saamme tehdä lopun. Jos kelpo mies saattaa poistaa kärsivältä muutamankaan surullisen hetken, ei hän saa ikävystyä mihinkään vaivannäköön eikä sääliä jäseniään. Ratsastimmehan usein urheasti iskemään haavoja ja tuottamaan kyyneliä, ratsastakaamme nyt kerran uljaasti haavoja parantamaan ja kyyneliä kuivaamaan! Soisinpa ratsullani olevan siivet kuten sillä, jonka kerran, ties missä, näin maalattuna ja joka minusta näytti hyvin merkilliseltä». Näin sanoen hän taas kannusti mustaa hepooan.

Eräs vanha ritari, jonka linnassa Wolf ratsumiehineen kerran oli yötä, kertoi hänelle, että hurskas Hildolf-piispa, joka oli toimittanut Genoveevan ja Siegfriedin vihkimisen, oli vain muutaman tunnin matkan päässä vihkimässä erästä hiljan rakennettua kirkkoa. »Sitten meidän on täyttä laukkaa riennettävä sinne», Wolf sanoi. »Sen pyhän miehen pitää myös saada kuulla ilosanomamme, ja koska hän on varsin älykäs ja viisas vanhus, niin kysynkin häneltä hyvää neuvoa, miten parhaiten taitaisin esittää sanomani herttualle ja herttuattarelle. Olen matkan varrella ajatellut jo paljon sitä enkä ole keksinyt mitään sopivaa tapaa. Mieluimmin huutaisin jo kaukaa: 'Genoveeva on löydetty, hän elää', mutta noin suin päin ei sitä sentään käy ilmoittaminen. Olen vanha sotamies ja tähän saakka olen vain kuuleman mukaan tiennyt, mitä pelästys on, ja kumminkin, omituista kyllä, säikähdytti minut tieto: 'Kreivitär elää', niin että vavahdin ja vieläkin tunnen joka jäseneni värisevän. Enpä olisi koskaan uskonut, että ilo voi niin miehenkin pelästyttää, mutta koska kaikkien ihmisten käy siten, niin voisi tämä äkkiarvaamaton ilosanoma sydämeen sattuvan nuolen lailla kerrassaan viedä vanhemmilta hengen. Minä nyt en kerta kaikkiaan osaa ilmaista heille asiaa vähitellen enkä taitavin sanoin johtaa keskustelua. Meikäläinen pystyy vain ohjaamaan miekkaa, muttei kieltä. Siksi on arvoisan piispan keksittävä jokin neuvo, sillä hän vasta oikein osaakin hellästi kohdella sydämiä».

Wolf ratsasti kohta miehineen piispan luo, kertoi hänelle kaiken, mitä oli tapahtunut, ja esitti sen jälkeen epäröimisensä. Piispa riemastui suuresti, kiitti ääneensä Jumalaa ja sanoi sitten Wolfille: »Olkaa rauhassa, vanhus. Jumala johtaa kaiken hyvin pienimpiä yksityisseikkoja myöten. Minä olinkin lähdessä surevien vanhempien luo, jonne virkani minua kutsuu. Lähdemme siis yhdessä». Kunnon Wolf oli siitä suuresti mielissään, eikä hänestä ollutkaan mikään pieni kunnia saada ratsumiehineen saattaa piispaa.

Herttua ja herttuatar olivat joka vuosi linnankirkossaan rukouksin ja kyynelin viettäneet sen kauhean päivän muistoa, jona he saivat tiedon Genoveevan teloittamisesta. Tämä päivä oli taas tullut, ja he istuivat nyt yhdessä huoneessaan mitä syvimmän surun vallassa. He olivat molemmat viime aikoina suuresti vanhentuneet, ja heidän hiuksensa olivat ennen aikaansa käyneet harmaiksi. He olivat surupukuun puettuina, herttuatar ei tuon kamalan päivän jälkeen ollutkaan enää lakannut mustaa pukua käyttämästä. Oli jo aika mennä jumalanpalvelukseen, ja he odottelivat enää vain piispaa. Tämän he olivat jokavuotisen tapansa mukaan taaskin kutsuneet viettämään Genoveevan muistoa saman alttarin ääressä, jonka luona Genoveeva oli seisonut morsiusseppele päässä.

Herttua istui ääneti sanattoman tuskan vallassa ajatellen itseksensä: »Kyllä kohtalomme sentään on kova, että tämän häpeän piti tapahtua herttualliselle suvullemme, ja että sen näin piti sammua, mutta tapahtukoon Sinun tahtosi, Herra». Herttuatar huohti: »Voi kuinka julmaa onkaan menettää ainoa, rakastettu lapsensa teloittajan surmaamana! Oi Genoveeva, luulimme sinun enkelinä seisovan kuolinvuoteemme ääressä ja hellästi painavan silmämme umpeen, ja näin piti käydä», mutta hilliten itsensä hänkin lausui: »Sinun tahtosi, Herra, tapahtukoon!»

Tuskin he olivat tämän sanoneet, kun arvoisa piispa astui sisään. Hänen kasvonsa loistivat taivaallista iloa. »Lakatkaa jo vihdoinkin suremasta ja iloitkaa Herrassa!» hän lausui ja alkoi samassa palavan innokkaasti ja syvästi liikuttettuna puhua jumalallisen kaitsemuksen ihmeellisistä teistä, vertasi herttuaallisten vanhempien murhetta Jaakobin murheeseen, kun Joosef häneltä riistettiin, ja kuvaili sitten Jaakobin iloa hänen saadessaan takaisin poikansa. Piispan henkevä puhe ja hänen hehkuva kaunopuheisuutensa liikuttivat syvästi surevia. Ajatellessaan kaikkea Jumalan johtavaa rakkautta ja Jaakobin isäniloa heidänkin sydämensä täyttyi riemulla ja unohti murheensa. Kätensä ristien herttuatar lausui: »Ilo saada nähdä jälleen Genoveeva olisi liian ylenpalttinen ja sanomaton voidakseen vielä tulla osaksemme». — »Täällä maailmassa se tosin ei tapahdu, mutta taivaassa varmaankin». — »Tapahtuu se vielä täällä maailmassakin», piispa tällöin lausui. »Herra tekee vieläkin suuria tekoja. Hän lyö ja Hän parantaa taas, Hän vie syvyyksiin ja pelastaa sieltä jälleen, Hän, Jaakobin ja Joosefin Jumala, elää vielä. Hän, joka vahvasti sydämemme, etteivät ne murtuneet surusta, vahvistakoon niitä nytkin, etteivät ilosta pakahtuisi. Surulaulujen sijasta, jotka parhaillaan aioimme virittää tuolla kirkossa, yhtykäämme riemulla laulamaan: 'Me Sinua kiitämme', sillä Genoveeva elää, ja te saatte hänet vielä nähdä». Molemmat vanhemmat katsahivat häneen hämmästyneinä, ja heidät valtasi kauhu hurskaan miehen merkilliset sanat kuullessaan. Toivo ja pelko taistelivat heidän sydämissään, eivätkä he vielä saattaneet uskoa, mitä hän heille sanoi.

Silloin piispa avasi oven, kutsui sisälle vanhan, uskollisen Wolfin, joka sykkivin sydämin seisoi herttuan palvelijoin kera eteisessä, ja sanoi: »Tässä on mies, joka kertoo teille enemmän asiasta». Wolf astui huoneeseen ja huudahti: »Hän elää varmasti. Olen omin silmin nähnyt hänet, omin korvin kuullut hänen äänensä ja tällä kädelläni tarttunut hänen käteensä». — Sanoma: »Genoveeva elää!» levisi silmänräpäyksessä läpi koko linnan. Kaikki herttuan palvelijat ja palvelijattaret syöksyivät hämmästyneinä, säikähdyksissään ja miltei suunniltaan huoneeseen, ja Wolf kertoi heille koko tuon ihmeellisen tapauksen kyynelten väreillessä hänen harmaissa silmäripsissään, ja äänen usein liikutuksesta pettäessä. Kaikki seisoivat vavisten, itkien ja nyyhkien hänen ympärillään, ja herttua ja herttuatar istuivat iloisesta yllätyksestä kalpeina, tuskin käsittäen, mitä heille oli tapahtunut.

Vihdoin, kun he eivät kauemmin saattaneet epäillä, ja kun miehet, jotka olivat tulleet Wolfin mukana, vahvistivat jokaisen hänen sanansa todeksi, ja kun Wolf vielä kertasi heille kaikki, mitä Genoveeva ja kreivi olivat tervehdykseksi lähettäneet silloin heistä tuntui kuin he heräisivät pahasta unesta. He ikäänkuin virkosivat henkiin molemmat huudahtaen: »Nyt olemme eläneet kyllin kauan, koska tyttäreemme Genoveeva vielä elää. Lähtekäämme hänen luokseen, ennenkuin kuolemme!» Kiitettävästi vielä juhlallisesti pyhäkössään Jumalaa he lähtivät viipymättä matkaan hurskaan piispan, kunnan Wolfin ja tämän ratsumiesten sekä suuren palvelijajoukon saattamina.

Genoveeva oli sillä välin mitä hellimmän huolenpidon ja mitä rakastavamman hoidon alaisena huomattavasti toipunut, ja hänen poskilleen alkoi taas kohota vieno puna. Hänen ainoa toivomuksensa maailmassa oli vielä kerran nähdä rakkaat vanhempansa. Äkkiä ja paljoa aikaisemmin kuin heitä oli odotettukaan nämä saapuivat Siegfriedsburgiin. Kuumiin kyyneliin he tervehtivät Genoveevaa, ja hänen kunnianarvoisa isänsä lausui häntä syleillessään samanlaisten tunteitten vallassa kuin kerran Simeon: »Nyt, Herra, lasket palvelijasi rauhaan menemään, kun silmäni ovat vielä nähneet tämän autuuden». Ja hurskas äiti sanoi Jaakobin lailla liikutettuna sulkien hänet syliinsä: »Nyt tahdon mielelläni kuolla, koska sinä vielä olet elossa, ja viattomuutesi on tullut ilmi».

Samassa he huomasivat herttaisen pojan ja huudahtivat molemmat ihastuneina: »Sinä siis olet lapsenlapsemme! Tullos, tullos syliimme!» — »Jumala sinua siunatkoon, lapseni», isoisä huudahti nostaen hänet käsivarrelleen ja suudellen häntä, ja isoäiti toisti: »Jumala siunatkoon sinua, rakas, suloinen lapsukainen», ottaessaan pojan isoisän sylistä omaansa ja itkusilmin suudelllessaan häntä. Sitten molemmat melkein yhteen ääneen Jumalaa ylistäen lausuvat: »Oi, ihmeellinen, ihmeellinen on Jumala! Me surimme sinua kuolleena, rakkahin tytär, emmekä enää luulleet sinua maailmassa näkevämme, ja nyt Jumala suo meidän vielä nähdä poikasikin, rakkaan lapsenlapsemme».

Sitten hurskas piispa, jota eivät Genoveeva eikä Siegfried iloissaan vielä olleet huomanneet, astui lähemmäksi. Genoveevasta tuntui huomattavasti hänet niin äkkiäarvaamatta kuin näkisi hän taivaasta tulleen Jumalan lähettilään. Tuo hengenmies katsoi ensin Genoveevaa, Siegfriediä ja Mertsiä ja sitten herttuaa ja herttuatarta, ojensi siunaten kätensä ja puhui: »Nyt Herra on täyttänyt sen, mitä hengessäni aavistin edeltäpäin. Hän on valmistanut sinulle, tyttäreni, ja teille kaikille suuremman onnen kuin kaikki tämän maailman hyvyys, ilo ja kunnia; se vain alkoi suurin kärsimyksin kuten kaiken tosi onnen täytyy alkaa. Kärsimykset ovat tie kristilliseen täydellisyyteen, ihmisen ainoaan todelliseen kehitykseen, johon verrattuna kaikki maallinen on tomua, ja joka yksin tekee meidät mahdollisiksi taivaan autuuteen. Tätä tietä Jumala on vienyt teitä kaikkia. Genoveevaa harjoitettiin luottamaan Jumalaan, sopimaan vihollistensa kanssa sekä muuten elämään tosikristityn lailla, hänen hyveensä kirkastuivat tuskien tulesa puhtaimmaksi kullaksi. Siegfried-kreivi huomasi katkerasta kokemuksesta, mitä rajatonta onnettomuutta kuohuvat intohimot voivat saada aikaan. Kurjuus, minkä hän oli tuottanut itselleen ja koko maailmassa eniten rakastamilleen olennoille, osoitti hänelle, miten välttämätöntä on hillitä itsensä ja alistaa intohimot järjen vallittaviksi. Pikku Mertsin oppi erämaassa tuntamaan Jumalaa paremmin kuin mitä olisi voinut tapahtua kreivillisen linnan tai herttuallisen palatsin monenlaisten huvitusten pyörteessä. Ellei Jumala olisi hovista, jossa ei ole puute liehakoitsijoista, siirtänyt häntä sinne erämaahan, niin emme kenties näkisi hänessä niitä orastavia hyveitä, jotka nyt täyttävät mielemme hyvillä toiveilla, tätä herttaista nöyryyttä, vilpittömyyttä, tottelevaisuutta ja tyytyväisyyttä. Genoveevan kunnianarvoiset vanhemmat, joilta rakastetun tyttären kuolinsanoma riisti kaiken maallisen ilon ja lohdun, suuntasivat katseensa enemmän taivasta kohden. He näkivät yhä selvemmin, kuinka kaikki täällä maailmassa on aivan turhaa ja mitätöntä ja kuinka häiritsemätön autuus on vain paremmassa maailmassa, taivaassa löydettävissä, missä ei yksikään paha ihminen enää voi tuhota rauhaamme, missä ei enää ole kuolemaa eikä eroa. Mitä hartain ikävä tuohon parempaan elämään täytti heidän sydämensä ja saattoi heidät toivoen odottamaan kuolemaa, jota ihmiset niin pelkäävät ja kammovat. He pitivät sitä Jumalan enkelinä, joka vie meidät todelliseen isänmaahamme rakkaan taivaallisen Isämme luo. Ja nyt, kun kaikki olivat kehittyneet kokemuksessa ja hyveessä ja saavuttaneet kärsimystensä kauniin päämäärän, vei Jumala meidät kaikki taas aivan kuten viimeksi tavatessamme ihmeellisesti ja vastoin kaikkea odotusta yhteen. Tänään on koittanut päivä, jolloin me kaikki ilokkyynelin kiitämme Häntä isällisestä johdatuksestaan. Meistä ei puutu ainoatakaan, vaan sen sijaan on joukkoomme vielä tullut lisäksi tämä herttainen lapsi. Autuas on se, joka kiusauksen kestää, sillä kun häntä on koeteltu, on

hän saava elämän kruunun, jonka Jumala on luvannut Häntä rakastaville. Tämä kruunu on nyt pantu teillekin tallelle».

XVIII

Genoveevan kärsimykset koituvat koko maalle siunaukseksi

Kohta kun oli tullut tiedoksi, että Genoveeva jo voi paljon paremmin ja oli suuresti toipunut kivuistaan, tuli päivittäin ihmisiä, jotka halusivat nähdä, hänet. Wolfin täytyi ritarisanallaan luvata Genoveevalle, ettei hän kieltäisi halvintakaan pääsemästä tämän luo. Siten tervehtijöiden luku tuli hyvin suureksi, ja useampia heistä pääsi aina yhtäaikaa huoneeseen. Ihmiset olivat niin hiljaisia ja ujoja, että tuskin uskalsivat hengittää, eivätkä rohjenneet astua edemmäksi, vaan pysähtyivät ovensuuhun. Miehet seisovivat lakit kainalossa hartaina kuin kirkossa, ja pienet lapsetkin äitiensä käsivarsilla kohottivat kätösiään.

Genoveeva makasi enimmäkseen lepovuoteellaan tai istui valkeisiin puettuna nojatuolissaan, ja hänen kauniit, kalpeat kasvonsa näyttivät niin hurskailta ja taivaisilta, niin vienoilta ja lempeiltä, rakastavilta ja helliltä, että ne ihmisten mielestä näyttivät kirkkaitten säteitten ympäröimiltä. Hän kutsui ihmisiä tulemaan hiukan lähemmäs ja puhui heille sitten muutamia sanoja, jotka jäivät heille ikimuistoisiksi.

»Te rakkaat kunnan ihmiset», hän muun muassa lausui vienolla, suloisella äänellä, »minua ilahduttaa, että käytte minua katsomassa, ja kiitän teitä rakkaudestanne, jolla seuraatte kärsimyksiäni ja iloani. Ymmärrän hyvin, että teilläkin on monenlaisia kärsimyksiä, ja monenkin teistä täytyy nähdä paljon vaivaa maailmassa, mutta rakastakaa vain Jumalaa, luottakaa Häneen, älkääkää milloinkaan joutuko epätoivoon. Hän pelastaa kaikesta hädästä ne, jotka Häntä rakastavat. Missä kaikki näyttää olevan hukassa, siinä Hän vielä voi auttaa, missä hätä on suurin, siinä on apukin lähinnä. Hän suo kaiken lopuksi käydä hyvin, eikö totta? Ettekö itse selvästi näe sitä minun kohtalostani?

Tyytykää siihen vähään, mitä teillä on. Niukoissakin oloissa saattaa olla tyytyväinen, sen sain kokea erämaassa. Miten köyhiä lienettekin, niin teillä on kumminkin enemmän kuin mitä minulla siellä oli. Onhan teillä sentään mökki, vaatteet, vuode ja talvella lämpöinen pirtti sekä lämmintä ruokaa, eihän ihminen enempää tarvitsekaan. Älkää siis kiinnittäkö sydäntänne ajalliseen, älkääkää luottako elottomaan rahaan, vaan elävään Jumalaan. Hän voi pian tehdä rikkaimmankin köyhintä köyhemmäksi ja köyhimmän taas rikkaaksi. Senkin olette nähneet minusta.

Pysykää aina Jumalassa, rukoilkaa mielellänne ja säilyttäkää omatuntonne puhtaana. Ken on yhtä Jumalan kanssa ja pitää Hänet sydämessään, hänellä on taivas sydämessään. Rukous suo voimaa hyvän tekemiseen ja vahvistaa kärsimyksissä. Se halkoo pilvetkin eikä jää koskaan kuulematta. Hyvä omatunto on kaikissa kärsimyksissä, vankeudessa, taudissa ja kuolemankin lähestyessä pehmeä päänalanen. Sen saatte kokea kuten minäkin.

Kun omatuntonne teitä soimaa — ketäpä se ei soimaisi, vaikkakaan ei sellaisista rikoksista, joista minua syytettiin — niin pyrkikää ennen kaikkea sovintoon Jumalan kanssa ja turvautukaa Kristukseen, Hänen rakkaaseen Poikaansa. Hänet Jumala on antanut syntistä maailmaa vapahtamaan. Hän on syntiemme sovitus. Hän vuodatti verensä niiden tähden. Jos sanomme, ettei meillä ole syntejä, petämme itsemme, mutta jos syntimme tunnustamme, on Hän uskollinen ja vanhurskas ja antaa meille synnit anteeksi pelastaen meidät kaikesta vääryydestä.

Kuulkaa mielellänne evankeliumia, siitä saatte tietää kaiken paremmin kuin mitä minä voin teille sanoa. Evankeliumikirja toisessa kädessä ja risti toisessa kristinuskon ensimmäiset julistajat tulivat luoksenne. Vielä kerran, kuulkaa evankeliumia, pitäkää se sydämässänne, seuratkaa sitä, sillä se on Jumalan sanaa ja sisältää voiman tehdä kaikki ne autuaiksi, jotka siihen uskovat. Ajatelkaa myös aina: Ristissä on pelastus. Ristin tietä, läpi kärsimysten ja Kuoleman Kristus kulki kunniaan. Ristin tietä, läpi kärsimysten ja monien ahdistusten meidänkin on käyminen Jumalan valtakuntaan. Tahdomme yhdessä kulkea tätä tietä?» hän sitten lausui ojentaen vielä kaikille kätensä. Jokaisen piti kädenannolla luvata se hänelle.

Aviopuolisille ja vanhemmille hän vielä erikseen puhui. Edellisiä hän kehoitti yksimielisyyteen ja rakkauteen varoittaen heitä mustasukkaisuudesta. »Älkää milloinkaan kuunnelko viekkaita kieliä, jotka tahtovat häiritä yksimielisyyttänne ja rakkauttanne», hän sanoi oman kokemuksensa perustuksella tietäen, mitä onnettomuutta sellaiset petolliset kielet voivat tuottaa parhaaseenkin avioliittoon.

Vanhempia hän kehoitti kasvattamaan lapsiaan hurskaasti ja kristillisesti. »Katsokaa», hän sanoi monelle äidille, joka lapsi käsivarrella seisoj hänen edessään, »eihän lapsen otsaan ole kirjoitettu, mitä kaikkea se vielä saa maailmassa kokea. Nyt se vielä herttaisesti hymyilee elämälle, mutta koittaa aika, jolloin sekin on sureva ja itkevä, kuten kaikki tähän maailmaan tulleet. Kasvattakaa sitä sen vuoksi hyvin, jotta se saisi sisäistä voimaa kulkea maailman läpi. Kun minun äitini noin piteli minua käsivarrellaan, hän ei varmaankaan aavistanut, mitkä kärsimykset minua odottivat. Ellei hän sittenkin olisi totuttanut minua pienestä pitäen hartaasti luottamaan Jumalaan, olisi minun erämaassa täytynyt joutua epätoivoon, ehkäpä olisin tehnyt itsemurhankin, eikä minua silloin enää olisi. Ilman lujaa uskoa Jumalaan, Kristukseen ja iankaikkiseen elämään maallinen elämämme olisi surullista, lohdutonta. Juurruttakaa siis varhain tämä usko lapsiinne!»

Mertsin piti sitten vielä lahjoittaa joka lapselle jotain kaunista muistoksi eikä ketään laskettu menemään antimetta. Tämä kreivittären hyvyys ja ystävällisyys sekä hänen kauniit sanansa kävivät syvälle ihmisten sydämiin, niin että kovimmatkin miehet itkivät lasten lailla. Genoveevan hurskaus, hänen tuskansa, kärsivällisyytensä, sanansa ja esimerkinsä olivat suureksi siunaukseksi koko maalle. Laajalti ympäristössä ihmiset muuttuivat paljon hurskaammiksi ja paransivat silmännähtävästi tapansa, ja monessa mökissä, missä ennen oli riideltä, vallitsi nyt sopu ja rakkaus, rauha ja tyytyväisyys. Hurskas piispa sanoi usein: »Kun Jumala tahtoo saada jonkun ihmisen levittämään paljon onnea, lähettää Hän tälle suuria kärsimyksiä. Sellainen kärsimys on silloin noita pyhiä siunauksia, joita Jumala itse suo. Genoveevan kärsimykset saavat enemmän hyvää aikaan kuin minun saarnani.»

XIX

Golon kohtalo

Tullessaan Genoveevan huoneesta ihmiset vielä tahtoivat nähdä Golonkin. Tuomioistuin oli tuominnut hänet panettelijana, uskottomana palvelijana ja kolminkertaisena murhaajana kuolemaan. Hänet oli revityttävä neljällä hevosella tai neljällä härällä neljäksi kappaleeksi, mutta kreivi oli hurskaan puolisonsa hartaan esirukouksen hellyttämänä armahtanut hänet kuolemanrangaistuksesta. Hänen vallassaan ei kumminkaan ollut vapauttaa rikollista elinkautisesta vankeudesta. Vanginvartija, jonka täytyi näyttää Goloa ihmisille, sai melkein päivät päästään olla toimessa. Hän teki sen kuitenkin mielellään. »Tulkaa vain», hän sanoi heille. »Siellä kreivittären huoneessa olette nähneet viattomuuden ja hyveen esikuvan, alhaalla Golon vankikomeroissa saatte nyt nähdä synnin ja paheen esikuvan.»

Hän kulki edellä lyhtyineen ja raskaine avainkimppuineen ahtaita kiviportaita syvälle maan alle. Kun hän avasi raskaan rautaoven, niin ihmisiä oikein kammotti, ja nähdessään hänen lyhtynsä valossa Golon he pelästyivät vielä enemmän, sillä hän oli kauhistuttava katsella. Hänen hiuksensa riippuivat hurjassa epäjärjestyksessä otsalla, ja hänen partansa oli kasvanut pitkäksi. Kasvot olivat kuolonkelmeät, ja hän vilkuili tummilla silmillään arasti ja hirvittävästi. Paha omatunto vaivasi häntä niin, että hän usein oli aivan mieletön möyrien, kahleitaan kalistellen ja hakaten päätään seinään. Selvempänäkin ollessaan hän puheli itsekseen kaikenlaista kummallista, mikä meni kuulijoitten luitten ja ytimien läpi.

»Voi mikä hullu, mikä seitsenkertainen hullu olinkaan!», hän usein huusi. »Voi sitä, joka luopuu Jumalasta, avaa sydämensä pahoille himoille eikä enää kuule omantuntonsa ääntä. Aluksi hän saattanee tuntea turhamaista, petollista iloa, mutta hänen loppunsa on onneton ja kurja. Hän kulkee kukilla, mutta äkkiä hän syöksyy kiiluun, jonka kukat olivat peittäneet hänen katseeltaan. Voi sitä, joka himoitsee kiellettyjä hedelmiä! Hän luulee lähestyvänsä kukoistavaa ruusupensasta ja ojentaa kätensä taittaakseen siitä kukan, mutta äkkiä syöksyykin sähisevä käärme pensaasta, kietoutuu monin kerroin hänen ympärilleen ja kuristaa ja raatelee häntä lakkaamatta myrkyllisin puremin.»

Välistä hän kysyi, vaikka olikin jo usein saanut vastauksen kysymykseensä: »Onko totta, ihmiset, että kreivitär ja lapsi on löydetty? Onko niin, vai olenko vain nähnyt sellaista unta? Ei, ei, en ole uneksinut, on todellakin niin, uskon sen, sillä kuulkaa», hän haikealla äänellä jatkoi, »Jumala on hirveä kostaja. Hän pelasti kreivittären tästä vankilasta ja heitti minut samaan paikkaan. Niin, tuossa hän istui», hän sanoi laskien kätensä punaiselle kivilattialle, »tällä samalla lattialla, jolla minä nyt istun. Uskotteko siis, että Jumala on vanhurskas?»

Erään toisen kerran hän huusi nousten lattialta: »Jumalan kiitos! Tuletteko nyt vihdoinkin viemään minua mestauspaikalle? Lähden mielelläni. Olen surmannut viattoman äidin ja lapsiraukan, sentähden pitää minunkin kaulani katkaistaman. Olen vuodattanut viatonta verta, katsokaa, kätteni ovat vielä aivan

veressä! Katsokaa, ne ovat kauttaaltaan veripunaiset! Silmistä vuotavat kyynelvirratkaan eivät enää voi niitä valkeiksi huuhtoa. Siksi täytyy minunkin vereni pirskoutua mestauspaikalle. Alistun siihen mielelläni, sillä parempi on kuolla teloittajan miekan iskemänä kuin kauemmin kestää täällä raastavaa tuskaa», hän sanoi osoittaen rintaansa.

Aika ajoin, kun omantunnontuska ja epätoivo vielä ankarammin häntä ahdistivat ja saivat hänet aivan suunniltaan, Golo tuijotti hievahtamatta ihmisiä, kohta kun ovi oli avattu, nauroi sitten kamalasti ja huusi: »Vai niin, joko teidät vihdoinkin tuodaan. Tehän myös jouduitte pahan himonne pettämiksi ja viettelitte viattoman ihmisen. Ettekö ole sitä tehneet? Näyttäkää minulle kätenne, eivätkö niitä vainenkin kostuta onnettoman äidin kyneleet tai lapsiparan veri. Ette näytä niitä minulle, ette uskalla tehdä sitä. Nyt tiedän, että niin on!» hän sitten kauheasti huusi. »Kätenne ovat veressä ja kyynelissä kuten minunkin, olette rikollisia kuten minäkin. Tulkaa vain luokseni. Kas tuossa», hän lausui astuen syrjään, »on vastedes paikkanne oleva. Kaikkien sellaisten rikollisten paikka on minun luonani».

Silloin säikähtyneet lapset alkoivat huutaa kätkien kasvonsa äitiensä vaatteisiin, jokainen nuorukainen ja jokainen neito päätti pyhästi säilyttää sydämensä puhtaana synneistä, jotka voivat syöstä ihmisen sellaiseen kurjuuteen, ja moni mies ja moni vaimo sanoi ääneensä: »Mieluummin viattomana erämaassa juuria ja ruohoja syömässä kuin Golon lailla elämässä kreivin linnassa ylellisyydessä, mutta pahan omantunnon vaivaamana ja saaden sellaisen lopun».

»Siinä olette oikeassa», vanginvartija sanoi sulkiessaan rautaoven, »ja joskaan paheellinen elämä ei tässä maailmassa aina loppu näin kurjasti, niin on se kumminkin varmasti äärettömän paljon suurempien kärsimysten alkuna toisessa elämässä».

Tässä epätoivoisessa tilassa Golo eli monta vuotta eikä tiedetä, oliko hänen kuolemansakaan lohdullisempi. Hänen ei sanota saaneen rauhaa, ennenkuin hän lopuksi kumminkin sai ansaitun rangaistuksensa.

XX

Vielä sananen naarashirvestä

Loppu

Kun pienokaiset olivat nähneet Genoveevan, Mertsin ja Golon, tahtoivat he lapsellisuudessaan vielä nähdä naarashirvenkin. Kreivi oli rakennuttanut sille oman, kauniin suojan. Se juoksenteli vapaana linnanpihalla, vieläpä tuli joskus portaita pitkin linnaan sisällekin Genoveevan ovelle asti, eikä sitä sieltä saatu hievahtamaan, ennenkuin se oli laskettu muutamaksi hetkeksi huoneeseen. Se oli sangen kesy kaikille ihmisille ja söi heidän kädestään, eivätkä linnanpihalla olevat ajokoiratkaan tehneet sille mitään pahaa. Lapset iloitsivat suuresti nähdessään tuon kauniin eläimen, he antoivat sille leipää ja silittelivät sitä, ja äidit sanoivat: »Ellei tätä eläintä olisi ollut, olisivat rakas kreivittäremme ja nuori kreivimme saaneet surmansa erämaassa».

»Sentähden ei saa kiusata mitään eläintä», sanoi palvelustyttö, jonka tehtävänä oli hoitaa hirveä. »Jollei meillä olisi härkää, jonka valjastamme auran eteen, ei lehmää, joka antaa meille maitoa, niin meidän kävisi yhtä huonosti kuin rakkaan kreivittäremme olisi käynyt erämaassa ilman hirveä. Ilman eläimiä maailma sentään olisi meille erämaa. Silloin olisi hyvin vähän viljeltyjä peltoja nähtävänä, eivätkä kauneimmatkaan niityt meitä hyödyttäisi. Älkää sentähden kiusatko elukoitanne, vaan kiittäkäämme Jumalaa tästäkin hyvästä».

Ei tiedetä tarkoin, kuinka kauan Genoveeva vielä eli, mutta se tiedetään, että hän koko jäljellä olevan ikänsä vietti iloisena tehden vielä sanomattoman paljon hyvää. Hiljainen ja autuas oli hänen kuolemansa. Hänen elämänsä muistutti kaunista, hiljaista kevättiltaa onnellisesti ohimenneen ankaran ukkosilman jälkeen, ja hänen kuolemansa oli kuin armas auringonlasku, päivän vielä säteillään valaistessa ja levittäessä siunausta, kunnes sen viimeinen hohde ei sammu, vaan ainoastaan katoaa näkyvistämme noustakseen ihanampana toisessa maailmassa.

Genoveevan hautajaisiin tuli lukemattomia ihmisiä, jotka kaikki vuodattivat kuumia kyyneliä hänen haudallaan. Kuumimmat vuotivat kumminkin Siegfriedin ja Mertsin silmistä. Uskollinen hirvi paneutui maata haudalle eikä enää lähtenyt sieltä. Se ei koskenutkaan ruokaan, jota sille sinne vietiin, kunnes se eräänä aamuna tavattiin kuoliaana. Kreivi pystytti Genoveevalle valkeasta marmorista komean

hautakiven, jonka alasyrjään oli hakattu uskollisen hirvenkin kuva.

Erämaahan kreivi oli Genoveevan pyynnöstä perustanut erakkomajan, jonka kappeli oli oikealle Genoveevan luolasta. Hildolf-piispa vihki sen, ja kansa nimitti sen Naiskirkoksi. Genoveevan elämänvaiheet oli sirosti kuvattu sen seiniin. Pieni puuristi, johon liittyi niin paljon kalliita muistoja, pantiin kumminkin vasta Mertsin kuoltua kultakehyksissä alttarille. Luolan toisella puolen oli erakon maja ja sievä pikku puutarha, jonka läpi lähteen vesi virtasi. Sinne kulki aina paljon ihmisiä, ja herttainen erakko näytti heille silloin pientä ristiä, taulua, luolaa, kiveä, jolle Genoveeva oli polvistunut, ja lähdeä, josta hän oli juonut, kertoi heille hänen tarinansa ja kehoitti nuoria ja vanhoja noudattamaan hänen esimerkkiään.

Kansa kunnioitti Genoveevaa pyhimyksenä, ja lähes sata vuotta myöhemmin vielä valkohapsiset vanukset ilolla lausuiivat: »Lapsena ollessani näin Genoveevan», ja he kertoivat kuunteleville lastenlapsille ja näiden lapsille, mitä Genoveeva oli heille sanonut.

Siegfriedsburgin eli Siegfriedsheimin linna, tavallisessa puheessa vain Siegmern tai Simmern-nimellä tunnettu, missä Siegfried ja Genoveeva olivat asuneet, hävitettiin sittemmin. Siitä on enää vain muutamia raunioita nähtävänä Altsimmern-nimisessä paikassa Koblenzin lähellä, mutta kunnioitus ja rakkaus Genoveevaa kohtaan oli pysyvämpi ja kestävämpi kuin nuo lujat muurit. Vuosisatojen himmentävä voimakaan ei ole saanut hänen elämäntarinaansa joutumaan unohduksiin, ja meidän päivinämme vielä on monella naisella hänen muistokseen nimenä Genoveeva.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GENOVEEVA BRABANTIN KREIVITÄR ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual

work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a

physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive

Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.